

Ungdomars attityder till arbete – en kvalitativ undersökning om arbetets betydelse

Hanna Maria Regina Nyman
Helsingfors Universitet
Statsvetenskapliga fakulteten
Socialt arbete
Pro Gradu-avhandling
Oktober 2014

Tiedekunta/Osasto Fakultet/Sektion – Faculty Statsvetenskapliga Fakulteten		Laitos/Institution– Department Institutionen för socialvetenskap
Tekijä/Författare – Author <u>Hanna</u> Maria Regina Nyman		
Työn nimi / Arbetets titel – Title Ungdomars attityder till arbete – en kvalitativ undersökning om arbetets betydelse		
Oppiaine /Läroämne – Subject Socialt arbete		
Työn laji/Arbetets art – Level Pro gradu-avhandling	Aika/Datum – Month and year Oktober 2014	Sivumäärä/ Sidoantal – Number of pages 96 + 3 sidor
Tiivistelmä/Referat – Abstract <p>Syftet med denna studie är att undersöka ungdomars attityder till arbete och tankar kring arbetsidentitet. Studien vill belysa ungdomarnas åsikter om vad arbete innebär för dem och vad som är deras motiv till att arbeta. Avhandlingen vill även uppmärksamma vilken plats arbete har i ungdomars liv.</p> <p>De centrala forskningsfrågorna handlar om ungdomars definition av arbete, attityder till arbete och tankar kring arbetsidentitet. Studiens teoretiska referensram utgörs av sex teorier om meningen med arbete, Jahodas latent effekter av arbetslöshet samt arbetsidentitet. Forskningsmaterialet samlades in genom halvstrukturerade intervjuer och består av åtta intervjuer med ungdomar i åldern 18-28 år. Materialet samlades in på ungdomsverkstaden Resurscentret Föregångarna. Materialet analyserades genom kvalitativ innehållsanalys med fokus på ungdomarnas åsikter.</p> <p>Ur studien framkommer att ungdomarna har ett positivt förhållande till arbete. De unga vill arbeta och kan dela in sitt motiv till arbete i kortsiktiga och långsiktiga mål som uppfylls genom att arbeta. Motiv till att arbeta kan delas in i fyra kategorier: ekonomiska, sysselsättning, självförverkligande samt för att hjälpa andra. En ungdom har flera motiv till att arbeta vilket innebär att varje informant passar in i flera kategorier. Ungdomarnas tankar om arbetsidentitet och hur stor del arbete har i deras liv är tudelad. Arbete är viktigt för ungdomarna men inte tillräckligt viktigt för att påverka deras identitet. Ungdomarna menar att de spelar en professionell roll i arbetssammanhang, men att denna inte påverkar deras personliga identitet. Arbetet kan dock bli en del av de ungas identitet ifall de arbetar med sina drömjobb.</p>		
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Ungdomar, arbetslöshet, ungdomsarbetslöshet, attityder, arbetsidentitet, meningen med arbete, innehållsanalys.		
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited		
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information		

Innehåll

1.	Inledning	5
2.	Bakgrund	8
2.1	Förändringar på arbetsmarknaden	8
2.2	Arbetspolitiska insatser	10
2.2.1	Ungdomsverkstaden Resurscentret Föregångarna	13
2.3	Ungdomsarbetslöshet	16
2.4	Definition av arbete	20
2.5	Attityder till arbete	21
2.6	Identitet och roller	24
3.	Teoretiska utgångspunkter	26
3.1	Teorier kring meningen med arbete	26
3.2	Latenta effekter av arbetslöshet	30
3.3	Arbetsidentitet	33
4	Forskningens syfte och frågeställning	38
5	Metod och material	40
5.1	Forskningsmetod	40
5.2	Material	42
5.3	Analysmetod	48
5.4	Etiska perspektiv	51
6	Resultat	52
6.1	Arbetets betydelse	52
6.1.1	Ekonomi	52
6.1.2	Sysselsättning	56
6.1.3	Självförverkligande	59
6.1.4	Hjälpa andra	61
6.2	Arbetets egenskaper	63
6.2.1	Arbetsmiljöns betydelse	63
6.2.2	Ett utvecklande arbete	67
6.3	Arbete som en del av identiteten	69
6.3.1	Den professionella rollen	74
6.3.2	Skillnad på jobb och jobb	77
7	Diskussion	80
8	Avslutning	87

Referenser	89
Bilaga 1. Intervjuguide	97
Bilaga 2. Samtycke gällande deltagande i intervjuundersökning	99

1. Inledning

I Finland har ungdomsarbetslöshet varit mycket omtalat de senaste åren. Under 1990-talet ökade ungdomsarbetslösheten ordentligt och blev flerdubbelt så stor som den övriga befolkningens. Denna trend håller ännu i sig, ungdomsarbetslösheten har under hela 2000-talet varit åtminstone dubbelt så hög som den övriga befolkningens. (Hämäläinen & Hämäläinen 2012, 6.) Arbetslöshet, och särskilt ungdomsarbetslöshet, anses vara ett av nutidens största problem i det finländska samhället (Haavisto 2010, 17). Oron över ungdomsarbetslösheten grundar sig i både den ekonomiska och humanitära kostnaden av marginalisering, samt den åldrande befolkningen. Arbetslöshet tär på den unga som just i den åldern borde utveckla sin identitet och skaffa erfarenhet inför framtiden. Arbetslöshet i ungdomsåren kan i vissa fall leda till en försämrad position på arbetsmarknaden eller fortsatt arbetslöshet i vuxenlivet (Hämäläinen & Tuomala 2013, 6).

Ungdomsarbetslösheten är utbredd även i Europa. I de länder som de senaste åren har lidit som mest av den ekonomiska krisen ser siffrorna dystra ut. I Grekland var år 2013 58 % av ungdomarna i ålder 15-24 år arbetslösa, medan siffrorna i Spanien var 56 %. Medeltalet för arbetslösheten bland ungdomar i Euro-området var 23,2 % år 2013, vilket innebär att Finland med sina 20 % ligger under genomsnittet. (Eurostat 2014a; Eurostat 2014c.) NEET (Young people not in education, employment or training) visar dock att den verkliga arbetslösheten för ungdomar ligger runt 19 % i Spanien och Grekland vilket dock ändå innebär att var femte ungdom är utan sysselsättning (Eurostat 2014b).

Under de senaste åren i Finland har flera åtgärder diskuterats och satts i verket för att minska på ungdomsarbetslösheten, varav en av de viktigaste är ungdomsgarantin. Ungdomsgarantin ska garantera ungdomar under 25 år samt nyutexaminerade under 30 år sysselsättning i form av arbets-, studie- eller någon sorts rehabiliteringsplats inom 3 månader. Jyrki Katainens regering (2011-2014) införde ungdomsgarantin 1.1.2013 som ett sätt att förhindra utslagning och marginalisering av ungdomar (Statsrådet 2011). Åsikterna om dess resultat är delade, en del kritiserar ungdomsgarantins resultat eftersom ungdomsarbetslösheten snarare har höjts istället för sänkts och de ungdomar som är mest utsatta lämnar utanför tjänsterna som erbjuds (Hbl 30.3.2014). Arbets- och näringsministeriet anser däremot att ungdomsgarantin har haft ett lyckat första år eftersom kunskapen om och samarbetet kring ungdomsarbetslöshet har ökat (Arbets- och näringsministeriet 2014d). Samtidigt som ungdomsgarantin trädde i kraft omorganiserades Arbets- och näringsbyrån. Byråernas antal minskade och tjänsterna omorganiserades till tre servicelinjer, vilket innebar mindre personal men en smidigare

serviceprocess. För att underlätta och effektivera ungdomsarbete har i enlighet med Ungdomslagen (2006/72) sektorövergripande nätverk bildats där representanter från bland annat social- och hälsovården, undervisning- och ungdomsväsendet deltar. Viktiga arbetsredskap för arbetslösa ungdomar är även uppsökande ungdomsarbete och ungdomsverkstäder. (Revisionsverket 2014.)

Orsakerna till den ökade ungdomsarbetslösheten är flera. En orsak är arbetsmarknadens förändring, både gällande krav på individen samt hurudana arbetstillfällen som finns tillgängliga. Personer med låg utbildning eller avbrutna studier har allt större svårigheter att få arbete, men även nytutexaminerade kan ha svårt att komma in på arbetsmarknaden eller erbjuds endast korttidsanställningar (Siurala 2003, 17). Arbetsplatser för personer utan eller med låg utbildning har till stor del försvunnit på grund av globalisering och höjda krav på den anställda (Helve 2012, 46-47). Arbetsmarknaden har blivit flexiblare vilket har lett till att korttidsanställningar eller snuttjobb har ökat, särskilt bland ungdomar (Håkansson & Isidorsson 2009, 317). Av lediga arbeten år 2013 var 46 % kontrakt som varade över ett år, medan 54 % var korttidsanställningar (Arbets- och näringsministeriet 2014c). Individen måste utbilda sig inom områden där arbeten finns samt vara flexibel. Förändringar på arbetsmarknaden har lett till osäkerhet särskilt för de unga, vilket har påverkat deras syn på arbete och arbetsidentitet.

Syftet med min studie är att undersöka arbetslösa ungdomars tankar om och attityder till arbete och arbetsidentitet. Genom att undersöka de ungas attityder till arbete framkommer även deras motiv till att arbeta och tankar kring arbetets del av deras liv. Fokus i min studie ligger på de ungas tankar om arbete istället för om arbetslöshet, men ungdomsarbetslöshet som fenomen spelar ändå en stor roll i min studie. Jag har valt att begränsa min studie till att handla om ungdomar som deltar i en ungdomsverkstads arbetsökande verksamhet. De unga i min studie tillhör en sådan grupp som har påverkats av samhällets insatser för arbetslöshet, och särskilt ungdomsgarantin. Det finns få studier i Finland som handlar om ungdomars tankar om arbete på en kvalitativ nivå, ett tomrum som min avhandling vill hjälpa till att fylla. Jag hoppas även att min studie ska bidra till kunskap om och ett ökat intresse för ungdomars känsla av arbetsidentitet. Jag tror att det behövs mer kvalitativ kunskap om den unga generationens tankar om arbete för att kunna förstå hur förändringar som händer på arbetsmarknaden påverkar dem och deras förhållande till arbete. Detta kommer i sin tur behövas i framtiden för att utveckla arbetspolitiska projekt såsom ungdomsgarantin.

Jag har valt att skriva min avhandling kring ungdomsarbetslöshet eftersom ämnet är aktuellt, relevant och därtill av ett stort intresse för mig själv. Jag gjorde min praktikforskning om

ungdomshemmet Tukkar i Borgå (Nyman 2013) och har därefter varit intresserad av att göra ytterligare studier som rör ungdomar. Under hösten 2013 – våren 2014 var jag aktiv i DelSam II-projektet som forskar kring ungdomars delaktighet i samhället. Projektet gav mig förutom en djupare inblick i och förståelse för ungdomsarbetslöshet även ett större intresse för att studera denna grupp (se Backman & Nyman 2014).

I följande kapitel kommer jag presentera viktiga bakgrundsfaktorer till avhandlingen, bland annat förändringar på arbetsmarknaden och insatser som möter dessa förändringar, samt diskutera kring ungdomsarbetslöshetens förekomst och orsaker. Jag kommer i tredje kapitlet presentera de teoretiska utgångspunkterna i min avhandling, för att sedan i kapitel fyra precisera avhandlingens syfte och frågeställning. I kapitel fem redogör jag för forskningsmetoden, materialet och analysen samt diskuterar etiska frågor. Resultaten presenteras i kapitel sex och en avslutande diskussion förs i kapitel sju och åtta.

2. Bakgrund

I detta kapitel presenteras bakgrundsfaktorer till pro gradu-avhandlingens ämne. Viktiga bakgrundsfaktorer är hur arbetsmarknaden har förändrats och vilka arbetspolitiska insatser som har gjorts, samt hur ungdomsarbetslösheten har utvecklats. Arbetsmarknadens politiska förändringar beskrivs för att förklara hur utvecklingen, tänkandet och attityderna har förändrats gällande arbetslöshet, samt hur nutidens åtgärder har växt fram. Arbetsmarknadens förändring är även viktig att diskutera med tanke på teorierna som presenteras senare om meningen med arbete och arbetsidentitet. Arbetslösheten ser annorlunda ut för ungdomar än för den övriga arbetsföra befolkningen, vad gäller mängd och svårigheter, varför det är viktigt att presentera detta i ett eget kapitel. Jag kommer även diskutera viktiga termer som attityder till arbete och identitetsskapande och roller som sedan knyts ihop med teorierna och materialet.

2.1 Förändringar på arbetsmarknaden

I detta avsnitt diskuteras viktiga förändringar som har skett på arbetsmarknaden och hur de har påverkat arbetslivet.

Fram till 1960-talet hade näringsstrukturen varit lantbruksorienterad, men blev efter detta allt mer industri- och serviceorienterad. Människorna flyttade från landet in till städerna för att arbeta i fabriker. (t.ex. Julkunen 2009, 17.) Välfärden och den ekonomiska tillväxten gjorde att den offentliga sektorn expanderade. Finlands affärer utomlands förbättrades i och med att det blev fri marknad och fri konkurrens vilket ledde till ekonomiska framgångar. Lönearbete blev den vanligaste formen av försörjning. (Nyyssölä 1994, 33.) På 1960-1970-talen blev utbildning en central del av arbetsmarknadspolitik. För ungdomar uppmuntrades även läroavtal, som gjorde det möjligt att arbeta inom yrket de studerar till, samtidigt som de avlägger sin examen. (ibid, 40; 54-55.) I slutet av 1980-talet togs en ny Sysselsättningslag (275/1987) i bruk för att förbättra ungdomars och långtidsarbetslösas möjligheter till arbete. I och med detta blev kommunen skyldig att erbjuda ungdomar under 20 år arbete och modernisera arbetskraftsservicen. År 1993 avsades dock kommunens plikt att ordna arbete eftersom det visat sig att kommunerna inte kunde leva upp till kraven. (Nyyssölä 1994, 45-47.)

Under början av 1990-talet var Finland i en svår lågkonjunktur. År 1994 var det värsta året för arbetslösheten i Finlands historia. Alla kände någon som var arbetslös, och det var anställningsstopp i de flesta företagen. Över en halv miljon finländare var arbetslösa (Blomberg

et al 2002, 7). Kostnaderna för arbetslöshetsunderstöd sköt i höjden. Lågkonjunkturen drabbade värst ungdomar som försökte komma ut på arbetsmarknaden (Laaksonen 2001, 86). År 1994 var 33 % av de finländska ungdomarna arbetslösa och vi började för första gången se långtidsarbetslösa ungdomar. Under slutet av 1990-talet sjönk antalet arbetslösa ungdomar, men har sedan år 2008 stigit igen. (Wrede-Jäntti 2010, 20; 22.) Den aktiverande arbetsmarknadspolitiken har sedan 1990-talet allt mer riktat sig till ungdomar, bland annat genom ungdomsverkstäder och arbetspraktik.

Arbetsmarknaden har ändrats till både utseende och innehåll. Efter lågkonjunkturen på 1990-talet förändrades arbetsmarknaden så att fasta arbeten minskade och deltids- eller kortvariga anställningar ökade (Laaksonen 2001, 87). Arbetsgivarna föredrar kortvariga anställningar eftersom det ökar flexibiliteten på arbetsplatsen vilket främjar effektiviteten och tillväxten, och därmed lönsamheten (Håkansson & Isidorsson 2009, 317). Krav på flexibilitet präglar dagens arbetsmarknad och det är svårt att hitta en fast anställning, särskilt för ungdomar. Tidsbegränsade arbeten och deltidsarbeten är vanligare bland kvinnor än bland män (Statistikcentralen 2011b). Av alla lediga arbeten år 2013 var 61 % heltidstjänster, 26 % deltidsstjänster och 13 % skiftesarbete (Arbets- och näringsministeriet 2014c). Två tredjedelar av de med tidsbegränsat arbetskontrakt uppgav år 2011 att de önskade en fast anställning. Av de som inte önskade en fast anställning var majoriteten ungdomar mellan 15-24 år, varav största delen arbetade på ett sommarjobb. (Statistikcentralen 2011b.) Deltidsarbete har även ökat mycket de senaste 25 åren. Deltidsarbeten har gått från 8,9 % av alla arbeten år 1989, till 14,3 % år 2011 (Statistikcentralen 2011c; Statistikcentralen 2011d). Deltidsarbete är som vanligast i åldern 15-24 år. År 2011 jobbade 39 % av ungdomarna i 15-24 års ålder deltid, medan siffran för 35-44 åringar var 17 %. (Statistikcentralen 2011a.) Dock angav 28 % av ungdomarna som arbetar deltid att de arbetar vid sidan av studier (Statistikcentralen 2011b). År 2011 uppmättes även att 21 % av ungdomarna i åldern 15-24 år arbetade med fast fulltidsanställning, 20 % med fast deltidsanställning och 59 % hade en tidsbunden anställning (Statistikcentralen 2011a). En ovisst arbetsmarknad kan leda till perioder av arbetslöshet mellan anställningar. Detta i kombination med tillfälliga arbetskontrakt och osäkra framtidsutsikter har lett till en orolig tillvaro för många arbetstagare. (Dixon et al 2012, 1053-1054.) Kraven på utbildning blir även allt högre, vilket ger problem för personer med avbruten skolgång eller låg utbildning. Utbildningens betydelse diskuteras vidare i avsnittet om ungdomsarbetslöshet.

Enligt Allvin et al (2006, 12) har arbetsmarknaden under de senaste 20 åren blivit nyliberalistiskt. De anser att den nya arbetslösheten snarare är strukturell än konjunkturberoende eftersom traditionella industriarbeten har minskat samtidigt som högkvalificerade tjänstemannaarbeten

har ökat. Konkurrensen på arbetsmarknaden har flyttats över till individuella egenskaper framom kollektiva egenskaper. Företagen tvingas anpassa sig till arbetsmarknaden för att överleva, t.ex. bli kostnadseffektiva genom att skära ner på personal eller olönsamma delar av verksamheten. För individen innebär detta krav på kunskap och social förmåga, samt konstant utveckling. (Allvin et al. 2006, 16-18.) Globalisering har även lett till förhöjd produktionsförmåga, kulturell kreativitet och kommunikativ potential (Castells 2002, 83). Företag har blivit mer selektiva vilket har lett till att det kan vara lönsamt för företag att flytta sin produktion till annan ort där t.ex. lönekostnader är lägre (Blomgren 2008, 41; Helve 2012, 46-47). På grund av detta stängs produktion ner i t.ex. Finland och arbeten försvinner. Arbetsmarknaden kräver flexibilitet av arbetstagarna, vilket leder till att gränsen mellan arbete och fritid blir allt otydligare. Ju flexiblare arbetet är desto större ansvar har individen för att reglera gränsen mellan jobb och ledig tid. Bristen på ramar kring arbetet kan locka individen till att anstränga sig mer och mer, i vissa fall över sin förmåga. Vissa individer klarar inte av osäkerheten på den nya arbetsmarknaden, att sätta gränser för sig själv eller att ställa motkrav på arbetsgivaren, vilket i värsta fall kan leda till hälsoproblem. Dyliga arbetsförhållanden kan å andra sidan passa ypperligt för andra. De individuella prestationerna och egna ansvarstagandet spelar stor roll i konkurrensen om arbetsplatser, och är avgörande för vilka som håller sig i toppen och vilka som inte hinner med. (Allvin et al 2006, 16-18.)

Arbetslivet för dagens ungdomar ser annorlunda ut än vad det gjorde för tidigare generationer. Studiens informanter hör till den grupp som påverkas som mest av arbetsmarknadens nya utmaningar genom att de är ungdomar utan utbildning som alla har erfarenheter av snuttjobb, och svårigheter att få en fast anställning.

2.2 Arbetspolitiska insatser

I detta avsnitt beskrivs de samhälleliga insatser som har gjorts för att aktivera ungdomar. Kapitlet handlar främst om ungdomsgarantin och ungdomsverkstäder eftersom de är de mest aktuella insatserna för tillfället men även de mest relevanta för min studie.

Enligt Furåker och Blomsterberg (2009, 287) innebär begreppet arbetsmarknadspolitik i stora drag en *"offentlig intervention på arbetsmarknaden för att hantera vissa problem, dvs. att det rör sig om en form av social styrning"*. Detta innebär alla typer av åtgärder som på ett eller annat sätt ämnar påverka arbetsmarknaden och dess mekanism, vilket kan innebära allt från ekonomiska bidrag till lagändringar gällande arbetstider. Arbetsmarknadspolitik kan även

avgränsas till att endast gälla åtgärder mot huvudproblemen arbetslöshet och arbetskraftsbrist. Det finns enligt Furåker och Blomsterberg (2009, 288-290) olika varianter av arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Man kan bland annat skilja på aktiva och passiva åtgärder. Aktiva åtgärder syftar på handlingar som görs för att den arbetslöse ska återvända till arbete, som t.ex. arbetsförmedling eller vidareutbildning. Passiva åtgärder syftar däremot på försörjning av arbetslösa, som t.ex. ekonomiskt stöd eller förtidspensionering.

Både i Finland och internationellt har en aktiverande socialpolitik växt fram. Aktivering sammanfattar all ny politik som arbetar mot marginalisering och arbetslöshet. Under 1990-talet gick arbetspolitiken i Finland främst ut på att minska arbetslösheten och öka sysselsättningen. Genom olika rehabiliterande och aktiverande åtgärder vill aktiveringspolitiken stödja arbetslösa, och särskilt långtidsarbetslösa, att hitta arbete och samtidigt hålla ner samhällliga kostnader för understöd. Aktiveringspolitikens främsta inflytande har kommit från andra EU-länder, där liknande aktiveringsmodeller togs i bruk under tidigt 2000-tal. Aktiveringens ursprung är dock i USA där "workfare" växte fram under 1970-talet. (Keskitalo & Mannila 2002, 192; 199; 201-203.) Arbete behövs för att få en tillräcklig försörjning, men även för att tillfredsställa andra latent funktioner som t.ex. individens behov av sociala kontakter och rutiner (Furåker & Blomsterberg 2009, 291; Jahoda 1992a). Aktiveringspolitiken kräver motprestationer från individen och ger lägre understöd ifall dessa uteblir, samtidigt som den betonar den enskilde individens ansvar för sin situation. Individen har plikter både mot sig själv och mot samhället. Aktiverande åtgärder har dock fått en del kritik, bland annat för att det förvärrar situationen för sådana som redan har det svårt, samt att det finns för lite utrymme för sådana som inte passar "mallen". (Wrede-Jäntti 2010, 23; 25-26.)

Undervisnings- och kulturministeriet ansvarar för ungdomsarbetets och ungdomspolitikens utvecklande. Vart fjärde år godkänns ett ungdomspolitiskt utvecklingsprogram av statsrådet med riksomfattande mål och riktlinjer. Kommunerna ansvarar för att ungdomsarbete utförs. För att förverkliga ungdomsarbetet har kommunen bildat ett sektorövergripande nätverk för tjänstemän som arbetar med ungdomar inom t.ex. undervisningsväsendet och arbetsförvaltningen. Det sektorövergripande nätverket ska bl.a. planera och effektivisera tjänster som riktar sig till unga. Kommunen samarbetar även med ungdomsföreningar och ungdomarna själva i utförandet av ungdomsarbete. Kommunens uppgift är att ordna med bl.a. lokaler för ungdomsarbete, informationstjänster och idrotts- och mångkulturell ungdomsverksamhet. Beroende på de lokala behoven ordnar kommunen även ungdomsverkstäder och uppsökande ungdomsarbete. Kommunerna spelar även en stor roll i utförandet av ungdomsgarantin. (Ungdomslagen 2006/72.)

Ungdomsgarantin trädde i kraft 1.1.2013 som en del av Jyrki Katainens regeringsprogram. Genom ungdomsgarantin erbjuds alla under 25 år och alla nyutexaminerade under 30 år ett arbete eller annan sysselsättning t.ex. studie-, arbetsprövning- eller verkstadsplats inom tre månader från att personen blev arbetslös. Ungdomsgarantin erbjuder även alla som är under 30 år och endast har en grundskoleexamen en möjlighet att avlägga en yrkesexamen. Dessutom erbjuder ungdomsgarantin alla som avslutat sin grundexamen en chans att studera vidare på gymnasium eller yrkeshögskola alternativt en plats på en ungdomsverkstad, läroavtal eller rehabilitering. (Arbets- och näringsministeriet 2014a.) Ungdomsgarantin görs som ett multiprofessionellt och sektorövergripande samarbete mellan olika aktörer. Ungdomsgarantins första år har enligt Arbets- och näringsministeriets rapport (2014d) gått bra genom att man har lyckats öka förståelsen för och kunskapen om ungdomsarbetslöshet, samt förbättrat samarbetet mellan instanser som arbetar med ungdomar. Ungdomarna själva anser enligt rapporten dock att de ännu behöver få mer information om olika tjänster som erbjuds.

Idén till ungdomsverkstäder kommer ursprungligen från Storbritannien (Helve 2012, 30). De första verkstäderna i Finland grundades på 1980-talet, med syfte att arbeta mot marginalisering. På 1990-talet spreds ungdomsverkstäderna över hela landet i och med lågkonjunkturen och det stora antalet arbetslösa ungdomar. Samtidigt utvecklades även verkstädernas verksamhet, t.ex. genom att ta mera hänsyn till behovet av personligt stöd, och man började även göra personliga planer för hur deltagarna skulle komma ut i arbetslivet. Under 2000-talet har verkstäderna fortsatt fokusera på ungdomar utan sysselsättning, och särskilt långtidsarbetslösa ungdomar. Verkstäderna har dock fått en mer handledande och rehabiliterande roll. (Valtakunnallinen Työpajajyhdistys 2014; Undervisningsministeriet 2004, 8-10.)

Ungdomsverkstäder kan ordnas av kommunen, församlingen eller föreningar. Ungdomsverkstäder finns i ca 270 kommuner i Finland. Målgruppen är ungdomar under 29 år som är utan studie- eller arbetsplats. År 2013 deltog 14 200 ungdomar under 29 år i ungdomsverkstädernas verksamhet. Runt 80 % av de som deltar i en ungdomsverkstads verksamhet hittar sysselsättning i form av studier eller arbete. (Arbets- och näringsministeriet 2014b; Undervisnings- och kulturministeriet 2014.) År 2011 var könsfördelningen 64 % män och 36 % kvinnor som deltog i verksamheten (Häggman 2011). Verksamhetens syfte är att stödja ungdomars utveckling, vardag och sökande efter studie- eller arbetsplats. Varje ungdom deltar i verksamheten utifrån en individuell plan som arbetas fram i samarbete med ungdomsverkstaden och andra samarbetspartners. (Arbets- och näringsministeriet 2014b; Undervisnings- och kulturministeriet 2014.)

Ungdomsverkstäderna arbetar enligt principen att lära sig genom att göra, t.ex. genom att låta ungdomarna prova på yrken som intresserar dem. Ungdomarna arbetar oftast som en grupp och lär sig därigenom att samarbeta och utvecklar sina sociala kunskaper. Genom att delta i verksamheten får de unga även en dygnsrytm och lär sig färdigheter som de kan behöva i framtiden. Verkstäderna erbjuder handledning och stöd i ungdomars yrkesval genom personlig eller grupphandledning. En del ungdomsverkstäder erbjuder praktisk arbetserfarenhet genom arbete i deras egen verkstad där ungdomen kan lära sig om bland annat hantverk eller datorkunskaper, medan andra fokuserar på praktikplatser. (Arbets- och näringsministeriet 2014b; Undervisnings- och kulturministeriet 2014.)

2.2.1 Ungdomsverkstaden Resurscentret Föregångarna

I detta avsnitt presenteras ungdomsverkstaden Resurscentret Föregångarna där materialet till avhandlingen samlades in. Jag valde att samla in mitt material på en ungdomsverkstad eftersom jag var intresserad av deras verksamhet samt vilka möjliga effekter den har på ungdomars tankar om arbete. Jag valde dock slutligen att inte göra en jämförelse mellan dessa två, utan fokuserade endast på ungdomar som deltar i en ungdomsverkstads verksamhet.

Ungdomsverkstaden jag valde att göra min studie hos är Resurscentret Föregångarna (RF) i Vasa. Jag valde Resurscentret Föregångarna eftersom jag har haft kontakt med dem i och med projektet DelSam II, samt eftersom jag ville göra undersökningen om svenskspråkiga ungdomar och gärna i Österbotten. Jag var mån om att undersöka en svenskspråkig verkstad eftersom majoriteten av tidigare studier är gjorda vid finskspråkiga verkstäder, samt eftersom avhandlingens språk är svenska. De svenskspråkiga studier som har gjorts om ungdomsverkstäder har gjorts nästan uteslutande i huvudstadsregionen. Bland de österbottniska svenskspråkiga ungdomsverkstäderna passade RF bäst till min studie eftersom de har en daglig gemensam verksamhet samt eftersom personalen på verkstaden var positivt inställda till att delta i min studie. Resurscentret Föregångarna är inte en verkstad med produktproducering, utan ungdomarna har möjlighet att söka arbete, arbeta med projekt eller få handledning i studierelaterade ärenden. I detta kapitel presenteras Resurscentret Föregångarnas service, och särskilt deras service för arbetssökande, som är mest aktuell för studien.

RF är en arbets- och ungdomsverkstad i Vasa. De tar emot personer mellan 16 och 65 års ålder som står utanför arbetslivet och studier. Arbetspråket är svenska, men deltagarna kan ha olika

modersmål. RFs syfte med verksamheten är att *”hitta arbete, sysselsättning, studieplatser eller andra lösningar som på lång sikt gynnar individens välmående och utveckling”*. RF vill förhindra social utslagning och marginalisering samt minska mängden arbetslösa genom individfokuserad och lösningsinriktad verksamhet. Målgruppen är studerande som behöver stöd i sina studier eller som överväger att avsluta sin utbildning, och arbetslösa som varken har arbete eller studier. RFs verksamhet fokuserar främst på arbete, studier, delaktighet, kommunikation, kreativitet, livshantering och personlig utveckling. RFs målsättning är att deltagarna ska hitta studier, arbete eller annan sysselsättning som stöder deras utveckling och välmående, samt att deltagarna ska bli aktiva och delaktiga i samhället. (RF verksamhetsberättelse 2013, 3.) För att RF ska kunna erbjuda täckande service har de delat upp sin verksamhet i sex delar. Dessa är service för arbetssökande, karriärträning, uppsökande ungdomsarbete, Bryggan, service för unga och studerande/RAMP och ULA (Ungdom/Lärande/Arbete). (ibid, 6.)

Service för arbetssökande är uppdelad i två olika delar; arbetsprövning för sådana som vill byta bransch eller som inte har en yrkesexamen, samt karriärträning för övriga arbetssökande som har en examen. Den arbetssökande kan få en upp till 6 månaders arbetsprövning eller max 40 dagars karriärträning. Gemensamt för dessa två verksamheter är att servicen består av handledning och stöd i processen att söka arbete. Den arbetslöse får ett personligt program som utgår från dess kvalifikationer och önskemål. Den arbetssökande erbjuds personlig handledning och handledning inom arbetssökning. RF ordnar även föreläsningar, studiebesök och kurser. Det finns möjlighet att ta del av kompetenshöjande program såsom att avlägga hygienpass eller serveringspass. (RF verksamhetsberättelse 2013, 6-7.)

Processen för arbetssökande inleds med ett avtal mellan den arbetslöse, RF och den sändande instansen, t.ex. arbets- och näringsbyrån. Deltagaren får stöd av handledarna i sökandet efter lämpliga studier eller arbete. Först kartlägger handledarna ungdomens nuvarande situation, vilka resurser hen besitter och vilka mål hen vill nå. Den unga kommer arbeta utgående från den uppgjorda planen för att nå de överenskomna målen. Slutligen ska den unga nå något som antingen är ett steg på vägen till hens mål eller som är det slutgiltiga målet som t.ex. arbete, innan de slussas ut ur RFs verksamhet. Slussen ska föra ungdomen vidare till en långsiktig lösning. (RF verksamhetsberättelse 2013, 7.)

Bild 1. Illustration av arbetsökandes serviceprocess på Resurscentret Föregångarna. (RF verksamhetsberättelse 2013, 8)

Under år 2013 deltog 92 personer mellan 16 och 65 år i arbetsprövningens verksamhet för att hitta arbete, studier eller andra lösningar. Av dessa slussades 73 % vidare till olika lösningar samt med en långsiktig plan inför framtiden. Av deltagarna var 26 kvinnor och 65 män, medelåldern var 24,4 år med den yngsta deltagaren på 17 år och den äldsta 60 år. (RF verksamhetsberättelse 2013, 8.)

Karriärträningen fokuserar på sådana som redan har en andra eller tredje stadiets examen eller som vill byta bransch. Karriärträningen ordnas flera gånger i året, i jämförelse med arbetsprövningen som har non-stop antagning. Karriärträningen startades år 2013 och första pilotgruppen hölls i juni, men hann ändå ha 34 deltagare. Målet med karriärträningen är att deltagarna ska få en form av sysselsättning antingen genom arbete eller studier. Innehållet i verksamheten utgår från deltagarna behov och önskemål. (RF verksamhetsberättelse 2013, 9.)

Uppsökande ungdomsarbete har som syfte att fånga upp ungdomar under 29 år som saknar arbets- eller studieplats hjälpa dem att hitta passande stödåtgärder eller tjänster enligt ungdomens behov. Uppsökande arbete görs för att nå ungdomar som annars skulle riskera marginalisering. För att hitta ungdomarna som är i denna riskgrupp har RF tät kontakt med bland annat skolor i nejden. **Bryggan** är en påbyggnad på grundskolan och motsvarar årskurs 10. Deltagarna i Bryggan har individuella studieprogram utgående från sin situation. Deltagarna har oftast dåliga betyg från högstadiet eller inget avgångsbetyg alls. Syftet med verksamheten är att höja deltagarnas vitsord och öka deras kompetens för att stärka deras möjligheter i framtiden. Detta görs genom studiehandledning, praktik, studiebesök och språkundervisning. (RF verksamhetsberättelse 2013, 12; 14.)

Servicen **RAMP** är till för ungdomar i 16-29 års ålder som studerar eller vill börja studera. RAMPs verksamhet går ut på att hjälpa studerande som har avbrutna studier och behöver stöd för att få dem klara samt sådana som behöver praktisk hjälp inför studiestart. RAMP vill motarbeta skolavbrott och därigenom marginalisering. **ULA** (Ungdom/Lärande/Arbete) är ett utvecklingsprojekt mellan 12 verkstäder i Svenskfinland. Projektet vill höja kvalitets- och kompetensnivån för verkstäder i ULA-nätverket, och strävar till att göra detta genom fortbildning, kvalitetssäkring, verksamhetsutveckling och materialproduktion. (RF verksamhetsberättelse 2013, 9-11; 13.)

2.3 Ungdomsarbetslöshet

I denna del diskuteras ungdomsarbetslöshet. Först definieras begreppet ungdom, för att sedan fortsätta med hur utbredd ungdomsarbetslöshet är både i Finland och i övriga Europa. Slutligen beskrivs faktorer som kan leda till ungdomsarbetslöshet, samt hur den kan inverka på den ungas liv.

Den mest använda definitionen av begreppet ungdomsarbetslöshet är att det handlar om unga personer som saknar arbete, men är arbetsökande (Siurala 2003, 11). Det finns enligt Hoikkala (1991) ingen gemensam uppfattning om hur man empiriskt mäter ungdomstiden. Begreppet ungdom används med många olika betydelser och avses för att separera på ungdomar och vuxna. Enkelt förklaras begreppet ungdom som en individ som inte är ett barn, men som ännu inte heller är vuxen (Malmberg-Heimonen 2003, 27). Begreppet ungdom förändras konstant, och påverkas av samhällsliga institutioner som skolor, familj, lagar och massmedia (Forsnäs 1998, 291-293). Eftersom ungdoms- och vuxenrollen allt mer flyter in i varandra är det svårt att bestämma en fast gräns mellan dem. Det enklaste sättet är dock genom ålder, men även där finns oenigheter. Siurala (2003, 12) menar att den vanligaste definitionen av unga individer är 15 till 24 åringar. Det finns dock många länder som definierar ungdomar som äldre än 24 år, t.ex. i Finlands Ungdomslag (27.1.2006/72) definieras ungdomar som unga individer under 29 år. Även ungdomsverkstäder definierar unga som upp till 29 år gamla. Jag har valt att definiera ungdomar i denna studie som 18-29 åriga unga vuxna med tanke på min målgrupp på ungdomsverkstaden Resurscentret Föregångarna.

Ungdomstiden sträcker sig längre nu än tidigare, bland annat genom att människor längre håller på med sådant som traditionellt hör till ungdomsrollen, t.ex. studerar eller bor kvar hos sina föräldrar. Ungdomar är längre beroende av hjälp och stöd från familjen eller samhället

(Malmberg-Heimonen 2003, 27). Till den förlängda ungdomskulturens livsstil hör själviskhet och att maximera sina egna njutningar samt skjuta upp skyldigheter så länge som möjligt (Aapola & Ketokivi 2005, 23). Den unga blir vuxen då den flyttar från sina föräldrar, får kontroll över sitt liv, knyter nya sociala band och klargör sin egen identitet (Malmberg-Heimonen 2003, 27). Enligt Aapola & Ketokivi (2005, 26-27) är det även viktigt att ungdomen får klart sin utbildning, bildar sin egen familj, bor självständigt och får en plats i arbetslivet. Detta kan dock vara svårt för dagens ungdomar som t.ex. kan studera i flera omgångar och på det sättet göra om vissa delar av sin väg till vuxenlivet. Det är även vanligt att arbeta vid sidan om studierna vilket kan dra ut på studietiden. Ungdomar har fler valmöjligheter i livet än tidigare generationer. För tidigare generationer såg de flesta livsvägar likadana ut med skola, arbete, giftermål och barn i just den ordningen (t.ex. Haavisto 2010, 87). Dagens ungdom har dock möjligheten att göra saker i nästan vilken ordning som helst, vilket förlänger ungdomstiden ytterligare.

I slutet av 1980-talet och början av 1990-talet var under 7 % av ungdomarna arbetslösa i Finland (Laaksonen 2001, 86). År 1994 då arbetssituationen var som värst var arbetslöshetsprocenten bland ungdomar 33 %. Antalet arbetslösa ungdomar sjönk under resten av 1990-talet, men steg igen under finanskrisen år 2008. (Wrede-Jäntti 2010, 20-21.) Enligt Eurostat (2014a) var 19,9% av ungdomarna mellan 15 och 24 år arbetslösa under år 2013. Här är det viktigt att komma ihåg att många i denna ålder studerar eller deltar i en arbetsfrämjande aktivitet, t.ex. praktik. NEET (Young people Not in Employment, Education or Training) visar hur många ungdomar som inte arbetar, studerar eller deltar i en arbetsfrämjande verksamhet. Enligt Eurostat (2014b) visar NEET att endast 9,3 % av ungdomarna i 15 till 24 års ålder var arbetslösa i Finland år 2013. Det innebär att 10,6 % av arbetslösa ungdomar är aktiva genom att delta i utbildning eller praktik, medan 9,3 % av ungdomarna i Finland är arbetslösa utan sysselsättning. De ungdomar som är utan sysselsättning vet man inte så mycket om, de kan vara allt från arbetssökande till marginaliserade.

Allt sedan lågkonjunkturen 1994 har antalet arbetslösa ungdomar varit dubbelt så högt som arbetslösa vuxna. Detta beror bland annat på att det finns regleringar på arbetsmarknaden och krav på kvalifikationer som skyddar de redan anställda och gör det svårare för icke-etablerade grupper såsom ungdomar att ta sig in på arbetsmarknaden. (Soidre 2009, 456; Hämäläinen & Hämäläinen 2012, 6; Helve 2012, 20.) I en ekonomisk kris är ungdomar mer sårbara än vuxna. Ungdomar blir först arbetslösa och det tar längst tid för dem att komma över krisen (ILO 2011, 1; Soidre 2009). Ungdomars tid som arbetslösa är dock annars betydligt kortare än för resten av den arbetsföra befolkningen. År 2013 var ungdomar under 25 år arbetslösa i medeltal 8 veckor, medan medeltalet för hela befolkningen var 16 veckor. (Arbets- och näringsministeriet 2014c,

11.) Ungdomar är oftast arbetslösa en tid mellan olika studier eller mellan studier och arbetslivet, vilket enligt Hämläinen och Hämläinen (2012, 8-9) är orsaken till att ungdomsarbetslösheten är som högst runt 20 års ålder. Hämläinen och Hämläinen (2012, 7) menar att ungdomsarbetslöshet kan delas in i två grupper; en stor grupp som är arbetslösa en kort tid och en liten grupp som är arbetslösa en lång tid. Långtidsarbetslösa (över ett års arbetslöshet) ungdomar under 25 år var 3100 år 2013, vilket innebär 2 % av alla långtidsarbetslösa i Finland. (Arbets- och näringsministeriet 2014c, 12).

Bidragande faktorer till arbetslöshet är låg IQ, kort eller avbruten skolgång samt antisocialt beteende (Caspi et al. 1998, 443). Enligt Siurala (2003, 17) har individer med en låg utbildning en ökad risk för arbetslöshet som dessutom oftast är längre och återkommande. Arbetslöshet är mera utbrett bland sådana som endast har grundskoleutbildning, medan den är mycket lägre hos sådana som har betyg från högskola. Siurala (2003, 17-18) menar därför att problemet ligger hos utbildningen istället för hos arbetsmarknaden. Även Sipilä et al (2011) påstår att ungdomsarbetslöshet till största del beror på utbildning, men även andra faktorer såsom levnadsförhållanden som barn eller unga, t.ex. föräldrars arbete eller arbetslöshet. Enligt Sipilä et al (2011, 121) ledde lågkonjunkturen till att ungdomarna uppmuntrades till utbildning, vilket har lett till att utbildningsnivån har höjts. Individer med låg utbildning har oftast även andra problem som t.ex. psykiska problem, vilket kan förklara arbetslösheten. Arbeten med låga utbildningskrav har minskat de senaste 20 åren, medan sådana som kräver högre utbildning har ökat. Ju lägre utbildning desto svårare är det för ungdomen att ta sig ur arbetslöshet. (Sipilä et al 2011, 131; Myrskylä 2012, 14-15.) Myrskylä (2010, 20) poängterar vikten av utbildning genom att konstatera att 40 % arbetade utan yrkesutbildning år 1987, medan endast 17 % utbildade arbetade år 2010. Även ungdomar som har en utbildning kan ha problem att komma ut som nyutexaminerad på arbetsmarknaden (Helve 2012, 20).

Siurala (2003, 20) argumenterar att en ungdoms arbetslöshet inte kan förstås utan att se på dess förhållande till ungdomens familj. Caspi et al (1998, 445) diskuterar familjens inverkan på ungdomars risk för arbetslöshet. De påstår att ungdomar inte ärver arbetslöshet men mekanismer som bidrar till arbetslöshet kan gå i arv, t.ex. antisocialt beteende eller låg IQ. Det finns även andra studier som påstår att arbetslöshet och marginalisering kan ärvas genom familjens socioekonomiska ställning samt vilket stöd ungdomarna får hemifrån (t.ex. Myrskylä 2012, 6-7; Nyyssölä 1994, 23). Siurala (2003, 19) anser att familjens roll inom ungdomsarbetslöshet kan ses som tudelad, antingen så kan ungdomen ärva arbetslösheten från sin familj eller så fungerar familjen som en social stötdämpare mellan ungdomen och arbetslösheten och dess negativa sidor.

Ungdomsarbetslöshet kan få många negativa följder, t.ex. skada ungdomens socialiseringsprocess in i samhället, leda till fortsatt arbetslöshet och andra sociala problem, samt leda till social marginalisering (Siurala 2003). Att börja arbeta anses vara en av de viktigaste förändringarna för unga vuxna. Det är en process där individen blir en fullvärdig medlem av samhället genom inkomst och utvecklande av färdigheter. Arbete ger dessutom en känsla av mening, en plats i de vuxnas värld och en arbetsidentitet. Genom arbete får ungdomen en chans att utveckla sina sociala färdigheter och en strukturerad vardag. (Caspi et al. 1998, 425; Nyssölä 1994, 24.) Siurala (2003, 22-23) diskuterar skillnaden mellan ungdomsarbetslöshet och marginalisering. En arbetslös ungdom behöver inte nödvändigtvis bli marginaliserad, eftersom det finns så många andra faktorer som spelar in. Ungdomar har egenskaper som ger dem en fördel i arbetssökande, t.ex. flexibilitet. Ungdomar har dessutom oftast ett socialt nätverk som hjälper dem att tackla de negativa sidorna av arbetslöshet. Ungdomsarbetslöshet är endast en riskfaktor ifall den fortsätter länge och det finns indikatorer för marginalisering på andra levnadsområden. (Siurala 2003, 22-23.) För ungdomar är det dock viktigare att hålla kvar arbetsförmågan än för äldre, eftersom ungdomarna ännu inte har hunnit skapa en identitet åt sig som görs bland annat med hjälp av lönearbete (Lähteenmaa 2010, 52). Siurala (2003, 21) menar att en tids arbetslöshet är oundvikligt och en naturlig del i ungdomens sökande efter rätt yrke. En del ungdomar arbetar hellre i korta perioder av egen vilja eftersom det passar deras livsstil (Lähteenmaa 2010, 52; Helve 2012, 56). En del studier påpekar dock de negativa följder som kortvarig anställning eller snuttjobb kan leda till, t.ex. ostabil och osäker framtid, förlängd ungdomstid, svårigheter att flytta hemifrån och ovilja att bilda familj (Helve 2012, 60). Förutom de individuella orsakerna till att arbeta kan man även se på det hela ur ett samhälleligt perspektiv. Ungdomar som arbetar behövs för att utveckla samhället, ta över arbeten efter pensionärer och för en välmående befolkning.

Arbetslöshet har blivit allt mer acceptabelt och normaliserat i dagens samhälle (Cronberg 2010). Samtidigt har hobbyer blivit allt mer viktiga och går oftast före arbete eller skola. Enligt studier (t.ex. Haavisto 2010, 27) tycker ungdomar att arbete är viktigt, men inte på samma sätt som för tidigare generationer. Arbete är inte huvudsaken i de ungas liv. Den vanliga föreställningen är att äldre har materialistiska attityder till arbete, vilket innebär att de arbetar för att få pengar, medan unga vill hitta ett meningsfullt arbete (Soidre 2009, 466). Det finns även studier som har kommit fram till att det inte finns någon större skillnad på olika generationers attityder till arbete, bland andra Haavisto (2010). Haavistos studie visar att ungdomar inte undviker arbete, i alla fall inte mer än någon annan åldersgrupp (ibid, 86-87). Arbetets betydelse verkar öka med åldern, ju äldre individen är desto större betydelse har arbete (ibid, 25-27). Detta kan bero på

olika livssituationer t.ex. om man är studerande eller småbarnsfamilj. Studier har visat att äldre generationer poängterar att arbete är en plikt samt den moraliska aspekten med att arbeta. Att ungdomar inte lika starkt poängterar detta kan bero på deras svaga position på arbetsmarknaden och mindre arbetserfarenhet, alternativt för att deras generation tycker att arbetsmoral känns främmande i jämförelse med tidigare generationer. (ibid, 25-27; 36-38.) Förändringar och ostabilitet i arbetslivet hör samman med ungdomarnas attityder till arbete (Tuppurainen 2010, 15).

2.4 Definition av arbete

I studien undersöks ungdomarnas tankar om arbete. Fastän studien främst fokuserar på arbete och informanternas erfarenhet och tankar om sådant, är arbetslöshet ändå en viktig del av avhandlingen.

Begreppet arbete kan definieras på olika sätt beroende på omständigheterna. Enligt Rantakeisu (2002, 14) betyder arbete inom samhällsvetenskaplig forskning oftast lönearbete. Det finns dock forskare som beskriver svårigheten med att definiera begreppet arbete bland annat eftersom arbete kan betyda olika saker för olika discipliner (t.ex. Karlsson 2013). Grunddefinitionen till arbete är dock lönearbete. Karlsson (2013, 19-20) beskriver hur diskussionen om arbete har utvecklats och konstaterar att arbete har gått från att vara ett överdefinierat begrepp till ett icke-definierat begrepp eftersom det är vanligast att avstå från begreppsdefinition. Karlsson definierar arbete som följande: *”Arbete är människors görande i nödvändighetens sfär”* (Karlsson 2013, 52). Karlssons ”nödvändighetens sfär” är socialt organiserat på olika sätt i olika samhällen, och innefattar alltså olika sorters arbete och inte endast det traditionella lönearbetet.

Enligt Karlsson (2013, 61) kan man dela in arbetet i olika former av arbete; slavarbete, livegenskap, lönearbete och egenarbete. Lönearbete dominerar i samhället och har blivit noga undersökt av arbetssociologin. Detta så till den grad att arbetsbegreppets innebörd togs för givet, arbete innebar lönearbete. I samband med den ökade mängd kvinnor på arbetsmarknaden började dock begreppet ifrågasättas. Ifall sysslor som man får lön för räknas som arbete, borde inte samma sysslor hemma räknas som arbete också? Detta ledde till att vissa aktiviteter adderades till lönearbete och en utvidgning av begreppet arbete. Det är dock, som tidigare diskuterats, väldigt svårt att definiera begreppet arbete för att få med allt som vi tycker hör till arbete men samtidigt lämna något utanför begreppet. Den vanligaste definitionen av

arbete är lönearbete, men det finns många forskare som vill utöka detta begrepp genom att bland annat tillägga så kallat "osynligt arbete" eller oavlönat arbete (t.ex. Daniels 1987). Ett annat alternativ är att låta begreppet innefatta alla aktiviteter som görs för förbättra sin position i samhällets hierarki (t.ex. Braude 1975). Detta kan dock innebära att endast få aktiviteter, eller inga, lämnas utanför definitionen av arbete. Det finns även de som anser att begreppet arbete inte borde utvidgas och inte heller undersökas vidare eftersom arbete anses ha fått en så liten betydelse i människans liv (t.ex. Offe 1985).

Arbete är för många en självklarhet. Nya generationer socialiseras bland annat genom arbete. Människor i arbetsför ålder förväntas arbeta. De som är befriade från arbete av välfärdsstaten är åldringar och personer som inte kan arbeta t.ex. på grund av studier eller sjukdom. De som inte kan arbeta ska få stöd av staten. (Rantakeisu 2002, 15.) Den arbetslöse befrias dock inte helt från arbete utan ska istället följa regler som är skapade av samhället (Nyssölä 1994, 13).

Jag har valt att undersöka ungdomars tankar om arbete. Studiens definition av arbete kommer främst vara lönearbete, vilket innebär sysselsättning i produktionen av tjänster och varor mot ekonomisk ersättning eller arbete som företagare. Jag kommer även redogöra för informanternas egen definition av arbete i resultatdelen. I sådana fall som definitionen av arbete är annan än lönearbete kommer detta noggrant påpekas.

2.5 Attityder till arbete

I denna avhandling diskuterar jag ingående kring attityder, främst ungdomars attityder till arbete. I följande avsnitt definieras därför begreppet attityder samt diskuteras studier som redan har gjorts kring attityder till arbete.

Begreppet attityd används ofta inom samhällsvetenskapen. Attityder är en generell och varaktig inställning till ett objekt baserat på erfarenheter och värderingar. Reaktionerna till objektet kan vara positiva eller negativa, man är för eller emot objektet eller händelsen. En negativ attityd kan t.ex. vara fördomar. (Ungdomsstyrelsen 2003, 19.) Enligt Berglund (2001, 32) avser attityder till arbete "*individens värderingar om vad som är viktigt med ett arbete*". Attityder är som en individs psykologiska föreställningar; individen känner, tänker och tycker något inför och om världen runt henne. Attityder är dock sällan helt subjektiva. Sociala grupper kan ha gemensamma attityder och människor i liknande situationer har en benägenhet att ha liknande attityder för sin omgivning. Attityder har alltså både en social och en subjektiv sida (Berglund

2001, 32; 137). Värderingar och attityder kan ändras med tiden, åldern eller generationer (Ungdomsstyrelsen 2003, 21).

Attityder formas i den socialiseringsprocess som börjar som spädbarn och fortsätter hela livet. Den första socialiseringen sker under barnaåren då familjen är viktigast. Den andra socialiseringen sker under ungdomstiden och även senare i det vuxna livet. Familj, vänner och arbete är viktiga kontexter vid förändring av attityder, men även yttre kontexter som medier kan påverka. (Giddens 1994, 218-219.) Som ung formas de kriterier för vad som är önskvärt och vad vi strävar efter i arbetslivet, vilket i sin tur styr ungdomarnas handlingar. Attityder till arbete kan förändras under den första tiden på ett nytt arbete eller om en individs position inom en organisation förändras. Vid befordran ökar lojaliteten mot arbetsgivaren. (Ungdomsstyrelsen 2003; Berglund 2001.)

Enligt Katz (1960) uppfyller attityder fyra funktioner. Med hjälp av attityder arrangerar vi den information som vi möter i vardagen, vilket hjälper oss att förstå den verklighet vi lever i. Den andra funktionen är att attityder hjälper oss att nå mål som resulterar i belöningar eftersom vi tidigare i livet har lärt oss vilka handlingar som belönas och vilka som bestraffas. Vi handlar på sådant sätt som vi har positiva attityder till och undviker de negativa. Som tredje funktion hjälper attityder oss att uttrycka de uppfattningarna vi har mot andra individer och sociala händelser och på detta sätt uttrycker våra personligheter åt andra. Vi stärker den bild andra får av oss, samt vår egen självbild. Den fjärde funktionen är att attityder kan dölja och försvara oss mot situationer eller händelser som vi anser vara obehagliga och på så sätt stärka vårt självförtroende och försvara vår självkänsla.

Klassiska studier som har gjorts om attityder till arbete är till exempel Goldthorpes idealtypiska förhållningssätt. Goldthorpe (1968) har utifrån att studera industriarbetare kommit fram till tre typer av förhållningssätt till arbete; det instrumentella förhållningssättet, det solidariska förhållningssättet och det byråkratiska förhållningssättet. Dessa förhållningssätt visar på olika motiv för att arbeta. Många har spunnit vidare på detta bland annat Tomas Berglund som har gjort en studie om attityder till arbete i USA och västvärlden. Berglund (2001) presenterar fyra förhållningssätt till arbete: den altruistiska attityden, individerna arbetar för att hjälpa andra människor och göra något nyttigt och viktigt för samhället. Den materialistiska attityden värderar god inkomst och karriärmöjligheter. En Instrumentell attityd har sådana individer som arbetar för att tjäna pengar som sedan används för att nå andra mål i livet. För individer med instrumentell attityd spelar arbete ingen roll i skapande av sin identitet. Den individualistiska attityden till arbete innebär att individen vill arbeta självständigt och förverkliga sig själv. Det är viktigt med självständighet i arbetet t.ex. genom att själv kunna påverka sina arbetstider.

Enligt studier varierar ungdomars attityder till arbete, men det är viktigt att påpeka att lathet eller nonchalans i de flesta fall inte har något att göra med deras situation (Pelkonen 2012, 11; 28). De senaste generationerna har växt upp på olika sätt i olika miljöer, vilket visar sig i olika värderingar, traditioner, och generationernas olika syn på världen (Tuohinen 1990, 49). En myt om att unga skulle vara passiverade och ha ett problematiskt förhållande till arbetsmiljön har växt fram (Pohjola 2001, 194). Äldre generationer kan i vissa fall vara snabba att döma arbetslösa ungdomar, men inser kanske inte att arbetsmarknaden har ändrats mycket under de senaste 40 åren och arbetslivet ser inte längre ut så som det gjorde förr. Ungdomars attityder till arbete är intressant att undersöka eftersom de ger en bild av hur ungdomar upplever arbete, men även hur de prioriterar i sina liv.

Finländska studier om ungdomars åsikter om arbete representeras främst av kvantitativ litteratur. Ungdomsbarometern har samlat in material om ungdomar och arbete åren 1994-2013 och materialet har använts även i andra studier som har diskuterat bland annat ungdomars förväntningar och attityder till arbete. I en del studier har materialet jämförts från år till år, medan det i andra har kombinerats med annat material. Helena Helves har i undersökningen *"Valmistu töihin"* även samlat in ett omfattande kvantitativt material om ungdomarnas tankar om marginalisering och arbete.

Det finns förhållandevis en förvånansvärt liten del kvalitativa undersökningar som förklarar olika synsätt till arbete. För min studie har Wrede-Jänttis (2010) doktorsavhandling *"Pengarna eller livet – en kvalitativ och longitudinell studie om långtidsarbetslösa unga i ett aktörsperspektiv"* varit mest aktuell och inspirerande. I avhandlingen har Wrede-Jäntti hittat flera olika grupper av ungdomar vars inställning till arbete påverkas utifrån deras inställning till livet. Enligt hennes undersökning finns det unga som är arbetsinriktade, studieinriktade, alternativt tänkande och villrådiga. Dessa inställningar utmärker hur ungdomarna resonerar och agerar gällande arbete och arbetslöshet, samt vad de värderar.

Utifrån litteraturen som redan finns angående studiens ämne så syns en klar brist på kvalitativ forskning som fokuserar på ungdomar och deras förhållande till arbete. Min avhandling vill hjälpa till att fylla detta tomrum genom att studera en viss grupp ungdomars tankar kring arbete och arbetsidentitet. Eftersom studien är relativt liten med endast åtta deltagare kommer den inte kunna fylla tomrummet, men jag hoppas att den kan inspirera till vidare studier.

2.6 Identitet och roller

En del av avhandlingen handlar om arbetets inverkan på ungdomars identitet, därför presenteras i detta avsnitt tankar bakom identitetsskapande och roller.

Enligt Castells (2002, 20) innebär identitet *”den process där mening skapas på basis av ett kulturellt attribut, eller besläktade uppsättningar av kulturella attribut, som får prioritet framför andra källor till mening”*. Identitet skapas genom samspel med andra sociala aktörer, genom att jämföra likheter och olikheter med denna (Jenkins 2008, 17). Till identiteten hör även hur individen ser sig själv och presenterar sig själv åt andra. Identiteten förnyas och förändras konstant, och kan beskrivas som ett ständigt omskapande (Hall 1996, 2). En individs identitet har enligt Giddens & Sutton (2014, 205) tre delar: den individuella delen, den sociala eller kollektiva delen och den förkroppsligade delen. Det finns även olika lager av identiteten: den primära identiteten som består av sådant som skapas tidigt i livet t.ex. kön eller etnicitet och den sekundära identiteten som består av sociala roller eller positioner, vilka kan ändras över tiden genom att individen lämnar gamla roller och hittar nya.

Olika identiteterna kan skiljas från en individs olika roller eller rolluppsättningar, vilka definieras på basen av värderingar eller regler i samhället. Man kan ha flera roller samtidigt t.ex. som förälder, läkare och vän. Beroende på förhållandet mellan individ och samhället kan dessa roller till viss del påverka individens beteende. Roller kan kopplas till identitet ifall den blir en stor del av livet, t.ex. om föräldraskap är den viktigaste egendefinition för individen. (Castells 2002, 20-21.)

Goffman (2006) jämför mänsklig interaktion med ett skådespel, där individen spelar upp sin roll för publiken. Individen har olika roller beroende på situation eller sociala områden. En person med en viss social ställning eller position försöker leva så som förväntas av hen, t.ex. till en läkares roll hör en viss sorts relation till och beteende mot sina patienter (Giddens & Sutton 2014, 207-208). En individ kan samtidigt ha en roll som förälder, vän och studerande, vilka kommer fram i olika situationer och kräver olika *”prestationer”* av dem. En individ har alltså i rollen som förälder andra uppgifter och beter sig annorlunda än de har i rollen som studerande. Varje individ har olika unika kombinationer av roller eller positioner. Det är skillnad mellan tillskrivna positioner som man tilldelas p.g.a. biologiska grunder t.ex. kvinna, och förvärvade positioner som man uppnår av egen kraft t.ex. student. Där framträdandet äger rum kallas för främre region (eng. front stage) medan där individen inte framträder kallas för dekorum (eng. back stage). Den främre regionen används då individen ska uppföra sig på ett sätt som förväntas

av hen och hens sociala roll, t.ex. visar individen upp ett visst beteende på sin arbetsplats. Dekorummet har inte samma krav på individen hur den ska bete sig och kan jämföras med kafferummet på en arbetsplats. I dekorummet kan individen (nästan) vara sig själv och bete sig på ett sätt som kanske inte skulle passa i arbete. (Goffman 2006, 97-98; Giddens & Sutton 2014, 207-208.)

Även Giddens (2003; Giddens & Sutton 2014, 205-207) beskriver individens olika identiteter och roller, samt skillnaden på den sociala identiteten och den personliga identiteten. Han beskriver en social roll som något som innefattar vissa beteenden eller handlingar oberoende individens personliga uppfattningar om saken, t.ex. en läkare som ska behandla alla patienter lika oberoende egna tankar om dem. Sociala identiteter kan även vara kollektiva genom gemensamma mål eller erfarenheter. Sociala identiteter skapas genom att se på likheter mellan individen och andra aktörer, vilket gör att individen identifierar sig som en social roll t.ex. feminist. Enligt Giddens (2003, 43-44; Giddens & Sutton 2014, 205-207) innebär den personliga identiteten det som vi själva skapar i samspel med omgivningen, medan den sociala identiteten är den identitet som andra tillskriver individen. Den personliga identiteten är individuell och skapas genom att se på skillnader till andra sociala aktörer vilket får oss att känna oss unika. Detta är möjligt eftersom alla är unika varelser och har en unik relation till omgivningen. Varje individ har flera sociala identiteter samtidigt, och de hjälper oss att känna tillhörighet i grupper eller med andra individer. Tidigare var sociala roller starkare än nu t.ex. tillhörande av klass, vilket nu har gjort rum för andra meningskällor spelar större roll.

Huvudtankarna bakom arbetsidentitet presenteras som en del av avhandlingens teoretiska referensram. Till avhandlingens resultat hör ungdomars tankar om arbetsidentitet och dess förekomst samt betydelse i informanternas liv, men även vilka roller eller identitet de tillskriver sig själva och vad det innebär för deras relation till arbete.

3. Teoretiska utgångspunkter

I detta kapitel presenteras avhandlingens teoretiska referensram. Teorierna handlar om meningen med arbete, dess effekter samt arbetsidentitet och arbetsetik.

3.1 Teorier kring meningen med arbete

En väsentlig del av denna pro gradu-avhandling handlar om meningen med arbete. Det finns många olika teorier som diskuterar meningen med arbete, och jag kommer till följande presentera sex stycken som jag anser vara de mest relevanta teorierna för min studie.

Enligt Grenholm (1994, 13) är det som anses meningsfullt med arbete individuellt, men arbetet bör i alla fall innehålla antingen syfte eller värde. Syfte innebär det man uppnår med arbete, exempelvis att man arbetar flitigt för att göra karriär, medan värde innebär värdet av arbete i förhållande till andra aktiviteter. Arbete ska vara nödvändigt för att nå något som är värdefullt, det vill säga ännu mer värdefullt än vad arbetet för att uppnå det är. Grenholm anser att vi därför frågar efter nyttan med arbete när vi vill undersöka arbetets mening.

Teorierna kring motiven till arbete kan se olika ut. Douglas McGregor delar in motiv till arbetet i två delar: teori X där utgångspunkten är att individen inte vill arbeta utan undviker det, och teori Y där utgångspunkten är att individen vill arbeta och ta ansvar. Enligt teori X måste anställda tvingas, kontrolleras eller styras att arbeta. Arbete måste ses som ett nödvändigt ont eller något som leder till tillfredsställelse genom yttre belöningar. Enligt teori Y är arbete däremot en naturlig del av livet och en tillfredsställelse i sig. Individen förverkligar sig själv genom arbete. (Börnfelt 2009, 105-106.)

Grenholm (1994) har analyserat sex teorier om meningen med arbete i boken *”Arbetets mening – En analys av sex teorier om arbetets syfte och värde”*. Den första teorin som Grenholm (1994, 23) kallar **”en platonsk teori om arbetet”** härstammar från filosoferna Aristoteles och Platon. Denna teori hävdar att arbete är något som måste utföras för att nå ekonomiska tillgångar, vilket är nödvändigt för att överleva men också för att nå andra mål i livet. Arbete i sig ger alltså inte lycka eller tillfredsställelse och har därför ett lägre värde än andra aktiviteter, t.ex. sådana aktiviteter som utförs på fritiden. Enligt denna teori förverkligar människan sig själv genom andra aktiviteter än arbete, helst genom rent filosofiskt tänkande eftersom människan är en rationell varelse. Syftet med arbete är alltså att få ekonomiska resurser så att individen har

möjlighet att ägna sig åt andra aktiviteter såsom filosofiskt tänkande och på så sätt förverkliga sig själv. Särskilt vissa fysiska arbeten värderas lågt och anses inte ge någon lycka åt dem som utför det. Det enda värde som ges åt lönearbete är att det är ett medel för att kunna göra värdefullare aktiviteter på fritiden. (ibid, 23; 121-122.) Aristoteles och Platons tankar är till en viss del instrumentella i och med att de ger fysiskt arbete ett lågt värde och anser att lycka och tillfredsställelse inte nås genom arbete, men Platon anser dock att det finns undantag bland arbeten och att t.ex. intellektuell verksamhet ger tillfredsställelse i sig. (ibid, 77.)

Den andra teorin som Grenholm (1994, 24) behandlar är **"en luthersk kallelselära"** som härstammar från Luthers läror. Denna teori anser att arbetets syfte är att tjäna sin medmänniska. Enligt Luther är arbete en kallelse som människan är förpliktad av Gud att uppfylla. Människan tar genom arbete del i Guds fortsatta skapelseverk. Människan arbetar för att tjäna sin nästa och göra nytta för andra människor. Arbete används även för att visa omsorg för andra människor, och producera tjänster eller varor som tillfredsställer deras behov. Olika arbeten är enligt denna teori lika mycket värda, utom sådana arbeten som inte tjänar en persons nästa. Fastän vissa sysslor, t.ex. som att odla grönsaker, inte direkt ses som något som hjälper andra människor så anser Luther det vara en del av Guds skapelseverk, vilket gör personer som gör detta till Guds redskap. Luther anser att människor genom arbete bär de lidanden som katolicismen skapade. Arbete är enligt Luther inte en glädjesam sak, utan finns till för att tjäna andra (Hansson 1992a, 9).

Den tredje teorin kallar Grenholm (1994, 25) för **"en marxistisk teori om arbete"**. Denna teori kommer alltså från Marx' uppfattningar om arbetets syfte och värde, och handlar om att människan förverkligar sig själv genom arbete. Människan är en art som är skild från djuren eftersom hon är medveten och gör sig själv som art till ett tankeobjekt, vilket gör att den mänskliga artens aktiviteter har ett mål och är mer skapande än djurens aktiviteter. Människans aktiviteter är inte enbart instinkter, utan medveten aktivitet som styrs av människans intelligens och som är inriktad på ett mål. Arbetet har därför också en större betydelse än att endast ge människan resurser för att hålla sig vid liv. Genom att människan medvetet arbetar skapar hon en objektvärld som bearbetar världen runt henne för att den ska tjäna hennes syften. Detta leder till en "objektivering" vilket innebär att arbetet får sitt uttryck, och värde, i arbetsproduktionen. Människan förverkligar sig således genom sitt arbete där hon skapar en objektvärld i vilken hon betraktar sig själv. Arbete har enligt denna teori ett högt värde i jämförelse med andra aktiviteter eftersom det är ett medel att tillfredsställa mänskliga behov och för att människan genom denna aktivitet kan förverkliga sig själv. Liknande tankar har även

diskuterats av filosofen Gottfried Leibniz och Encyklopedins upplaga från år 1778 (Hansson 1992a, 12).

Den fjärde teorin som Grenholm (1994, 26) analyserar är **"en tayloristisk teori om arbete"**. Denna teori förespråkas främst av teoretikern F W Taylor som anser att arbetes mening är att ge människan ekonomisk vinning. Taylorismen är främst känd för uppkomsten av massproducering och masskonsumtion, samt omorganisering av arbetsprocessen (Börnfelt 2009, 107-108). Det är ekonomiska resurser, lön eller materiella saker som kan köpas för pengar, som är drivkraften till att arbeta eftersom människan annars av naturen är arbetsvillig. Enligt det tayloristiska tankesättet intar människan en instrumentell inställning till arbete eftersom hon ser arbetsaktiviteter som ett sätt att erhålla ekonomiska tillgångar som sedan kan hjälpa henne att göra andra behovstillfredsställande saker på fritiden. Människan arbetar alltså som mest effektivt ifall hon får mera lön för det. Arbete är enligt Grenholm (1994, 27) *"ett medel att erhålla resurser för behovstillfredsställelse"*, vilket innebär att arbete i sig inte tillfredsställer behov utan att aktiviteter på fritiden, som är möjliga i och med de ekonomiska resurserna som arbete ger, tillfredsställer individens behov. (ibid, 26-27.) Taylor är känd för att ha varit en stor förespråkare för arbetsdelning, vilket innebär att avskaffa lagarbete och dela upp arbetsuppgifterna mellan enskilda arbetare. Arbetsuppgifterna skulle på detta sätt bli rutinmässiga för arbetarna och de skulle få lön utifrån sin prestation. Arbetsledarna tar över tankearbetet och kontrollen över arbetsprocessen. Taylorism ser främst arbetsresultatet som det väsentliga, medan arbetarnas trivsel och tillvaro på arbetet saknade betydelse. (Hansson 1992a, 13-14; 17.) Denna teori fick kritik från bland annat Marx som ansåg att den som arbetar behöver en överblick över arbetet och ha möjlighet att planera det. Enligt Marx berövade arbetsindelning arbetarna deras mänskliga värdighet (ibid, 15). Skillnaden mellan Platons teori om meningen med arbete och den tayloristiska teorin är främst skillnaden mellan försörjning och ekonomisk vinning. Enligt den platonska teorin arbetar man för att kunna försörja sig vilket är nödvändigt för att kunna ägna sig åt värdefullare aktiviteter på fritiden. Den tayloristiska tanken är däremot att man ska arbeta för att nå ekonomisk vinst. Här ligger fokuset på att tillfredsställa materiella behov. Människan arbetar hårt för att nå större ekonomisk ersättning.

Den femte teori kallas för **"human relations-skolans teori om arbetet"** och kommer ursprungligen från human relations-skolans lärar, främst från Elton Mayo. Teorin anser att meningen med arbete är social. Arbetande ger socialt stöd från omgivningen och prestationerna beror till större del på sociala faktorer än ekonomiska. Människan är en social varelse som tillhör vissa sociala grupper, t.ex. familj eller vänkrets, som till stor grad påverkar hennes beteende och attityder. Människan hör i sitt arbete till olika informella arbetsgrupper inom vilken det finns

bestämda attityder till arbete, vilka inverkar på hur mycket arbetarna presterar på sitt arbete och hur de kan reagera inför en viss arbetssituation. Människor mättar behovet av social samvaro genom sitt arbete, vilket visar på att dom därigenom får tillfredsställt sitt sociala behov genom sitt arbete. Det finns även en normativ uppfattning som tangerar med denna teori som påstår att människan genom arbete borde få tillfredsställt sina behov av social status, umgänge med andra och uppskattning. Enligt detta tänkande borde företag ha två mål med sin verksamhet, att öka produktivitet samt att tillfredsställa arbetarnas sociala behov. (Grenholm 1994, 27-28.)

Sista teorin som Grenholm behandlar kallar han för **”en socioteknisk teori om arbete”**, och som har sitt ursprung från den sociotekniska skolan och Fred Emery och Einar Thorsrud. Enligt dessa är arbete i sig själv behovstillfredsställande eftersom individen genom det förverkligar sig själv. Människan vill inte arbeta endast för att uppnå ekonomiska eller sociala behov, utan även för att förverkliga sig själv. Självförverkligande är enligt Grenholm vår främsta orsak till att arbeta. Arbete är dock i sig en behovstillfredsställelse för den som utför det, t.ex. genom att tillfredsställa behov av social gemenskap, frihet, mening och integrering i samhället. Detta gör alltså att arbete uppfattas som något gott i sig, men kan även ges ett instrumentellt värde och användas för att uppnå något annat. (Grenholm 1994, 28-29.) Den sociotekniska och den marxistiska teorin om meningen med arbete liknar varandra till en viss del eftersom båda påstår att människan förverkligar sig genom arbete, men skillnaderna ligger dock i hur människan ser på arbete som aktivitet. Enligt Marx använder människan alla sina förmågor i arbetsproduktionen vilket gör att hon skapar en objektvärld där hon kan betrakta sig själv. Den sociotekniska tanken är däremot att arbetet tillfredsställer mänskliga behov såsom behov av självförverkligande, frihet eller social integration.

Några av dessa teorier följer till en del den sociologiska tanken att individen har fått en instrumentell attityd till arbete, vilket innebär att vi arbetar för att nå ekonomisk vinning och på detta sätt kunna uppfylla mål på fritiden. Individen arbetar för att nå yttre belöningar framom inneboende belöningar och arbetet har inget värde i sig som aktivitet. (Grenholm 1994, 51; 55.) Det finns märkbara likheter mellan dessa tankar och den tayloristiska och den platonska teorin om arbete. I motsats till dessa anser den sociotekniska och den marxistiska teorin att förverkligande och behovstillfredsställande sker i arbetet. Den lutherska kallelseläran anser att man ska tjäna sin nästa, vilket jag tolkar som att förverkligande och tillfredsställelse sker genom att arbeta. Detta går förstås även att tillämpa på fritiden, beroende på individens fritidsaktiviteter. Human relations-skolan anser att arbetets mening är att individen får sitt sociala behov tillfredsställda genom arbete, vilket enligt dem är en viktig funktion för människan.

Alla sex teorier tolkar arbete som något positivt som leder till tillfredsställelse, antingen genom arbetet eller som en följd av arbete. De som ser det positiva med arbete som en sysselsättning är fler än de som endast ser arbete som ett nödvändigt ont för att nå tillfredsställelse på fritiden. Enligt dessa teorier uppfyller arbete individens olika behov på olika sätt. I följande avsnitt presenteras dessa behov genom att diskutera olika funktioner som arbete uppfyller vilka människan behöver för att må bra.

Jag har valt att använda mig av dessa sex teorier om meningen med arbetet i min avhandling för att hjälpa mig förstå mitt material samt få stöd i min analys. I fråga om meningen med arbete var jag väldigt öppen till vilka teorier materialet visade var relevanta. Jag anser att dessa sex presenterade teorier representerar olika syften med arbete på ett täckande sätt och därför är relevanta i min studie. Fastän en del av teorierna liknar varandra är de ändå olika och beskriver orsaken till att arbeta på olika sätt, vilket väl stämmer överens med mitt material. En del av dessa teorier kan anses vara gamla eller omoderna men jag anser, på basen av mitt material, att de är relevanta även i dagens samhälle.

3.2 Latenta effekter av arbetslöshet

Denna teori handlar om sociala effekter av arbetslöshet. Oftast används dessa effekter för att se på arbetslösa människors upplevelser av sin vardag utan arbete, men jag anser att den också kan användas för att se på de positiva sakerna som arbete ger till en individs liv. Dessa positiva effekter är sådana som en person som har ett arbete antagligen inte märker av för att de är självklara för dem, men som arbetslösa människor märker i deras frånvaro.

Marie Jahoda har formulerat en klassisk teori angående arbetslöshetens psykiska effekter. Dessa effekter delas in i manifesta och latenta effekter. Manifesta effekter innebär förlust av inkomst, medan latenta effekter handlar om psykologiska bieffekter av arbetslöshet. Arbetslöshetens effekter brukar beskrivas med fattigdomens effekter, men Jahoda (1992a, 134) påpekar att det finns effekter där sambandet mellan arbetslöshet och fattigdom inte är så starkt eller tydligt. Enligt Hansson (1992b, 124) anser Jahoda att det finns uppenbara orsaker till anställning som t.ex. försörjning, men det finns även "latenta bieffekter" till en anställning som har stor betydelse för psykologiska effekter. Dessa effekter kan delas in i fem huvudkategorier:

1. En tidsstruktur för den vakna delen av livet
2. Dagliga sociala kontakter med människor utanför kärnfamiljen och gemensamma upplevelser med dessa människor

3. Deltagandet i kollektiva strävanden för mål som sträcker sig utöver de personliga målen
4. En social status och identitet
5. En regelbunden verksamhet

Enligt Jahoda representerar dessa fem bieffekter mänskliga behov, vilka vi alla behöver fylla i våra liv för att må bra. Behoven kan tillfredsställas av att ha ett arbete vilket innebär att arbetslösa inte nödvändigtvis får dessa behov tillgodosedda på samma sätt som sådana som arbetar. Behoven kan dock även uppfyllas på andra sätt än genom arbete. Behovskategorierna representerar inte sådana behov som man inte vill erkänna, utan är sådana behov som tas för givet av sådana som har dem tillfredsställda. (Hansson 1992b, 124-125.)

Den första effekten handlar om en förändrad **tidsstruktur** som innebär att en "vanemässig tidsstruktur", en rutin på dagen som arbetet skapar, bryts i och med arbetslöshet. En strukturerad dag byggs upp redan i skolåldern för att förbereda inför framtiden. Så gott som alla arbeten kräver att arbetstagaren är punktlig och kan följa ett tidsschema. Alla i det moderna samhället är medvetna och vana med dessa krav, även fast de inte nödvändigtvis tycker om dem. Vid arbetslöshet så faller dessa krav och tidsramar, vilket kan bli en stor psykisk belastning eftersom personen är van med dem. Arbetslösheten kan göra att dagarna känns långa och tråkiga, samt att man saknar meningsfull sysselsättning. Jahodas studie visar att många arbetslösa förlorar sin känsla för tid och punktlighet. Vardagar och helger blandas ihop, och fritiden förlorar sin mening. (Jahoda 1992a, 134-135.)

Den andra effekten behandlar de dagliga **sociala kontakterna** individen får genom arbete. Jahoda (1992a, 137) beskriver att arbetslösa människors sociala upplevelser minskar på grund av att de känner skam och får dåligt självförtroende. Detta gäller i synnerhet umgänge med sådana människor som arbetar. I arbete mer eller mindre tvingas den anställda att ha sociala kontakter med andra vilket leder till att den utökar sitt sociala synfält. Arbetslöshet leder till att dessa kontakter inte finns kvar och man har inte samma möjligheter att skapa nya. De sociala kontakterna man har med sin familj är inte samma som de man knyter med andra människor, eftersom familjerelationer är väldigt känslösa. De relationer man har på jobbet är däremot mindre känslösa och man kan därför förnuftigt värdera andra människor.

Enligt Jahoda (1992a, 136) består den tredje effekten av **kollektivets syfte** som överskrider den enskildes syften. I Jahodas studie framkommer att de arbetslösa på 1930-talet kände en känsla av meningslöshet och att de var oönskade eller värdelösa. Att inte ha ett arbete att komma hem från utan att istället inte göra någonting "speciellt" på dagarna, gav de arbetslösa en känsla av

att inte vara betydelsefulla. Individerna behöver ingå i ett socialt sammanhang för att ha ett kollektivt värde, vilket innebär att individualismen inte har betydelse innan den införlivas i ett socialt sammanhang. Enligt Jahoda (1992a, 136) är arbete för många ett sådant socialt sammanhang.

Den fjärde effekten behandlar den **förlorade statusen och identiteten** som följd av arbetslöshet. Enligt Jahoda (1992a, 137-138) hör det till det moderna industrisamhället att arbete påverkar en individs status. Olika sysselsättningar har olika status i enighet med samhället. Hon beskriver social status och personlig identitet som två skilda saker, men människor brukar ofta uppleva dem som sammanvävda. Människor brukar använda sig av den sociala status som olika sysselsättningar ger som stöd i sin beskrivning av sig själv och sin identitet. I Jahodas studie behandlades detta ämne genom att informanterna skulle ange sitt yrke. Det visade sig att sådana som antingen ännu har hoppet att få arbete eller sådana som en lång tid har arbetat inom ett yrke använder sig av det för att beskriva sig själv även fast de är arbetslösa. Den förlorade statusen och identiteten i och med arbetslöshet går att koppla till teorin om arbetsidentitet i följande kapitel där tanken är att arbete påverkar individens identitet.

Den femte och sista effekten handlar om en **regelbunden verksamhet**. Enligt Jahoda (1992a, 138-139) gäller detta de som arbetar med sådana uppgifter som inte kan göras då de inte längre har anställning. Hon jämför sådana som arbetar på kontor eller som chefer som i princip borde kunna fortsätta med liknande sysslor fast de är arbetslösa, medan gruvarbetare inte har den möjligheten. Enligt henne gäller denna punkt alltså främst kroppsarbetare eftersom klyftan mellan aktiviteterna med jobb och utan jobb blir så stor.

Jahoda (1992a, 140) menar att det förutom de uppräknade effekterna även finns den otillräckliga levnadsstandarden som människorna utan inkomst tvingades leva i. Jahodas teori föddes ur hennes forskning på 1930-talet som handlade om arbetslösheten i Marienthal. Människorna som blev arbetslösa hamnade i en dålig position och levde ofta på existensminimum, vilket påverkade arbetslöshetens psykologiska effekter. Jahodas studie från 1980-talet visade att även om den ekonomiska tillvaron för arbetslösa individer och familjer inte är lika pressande som på 30-talet så finns ändå de psykologiska effekterna kvar, vilket innebär att de kan tillskrivas bristen på arbete och inte den begränsade ekonomin. Jahoda argumenterar att de effekter som hon presenterar är grundläggande mänskliga behov, vilka gör dem nödvändiga och ofrånkomliga. (ibid, 169-170.) Med tanke på att dessa grundbehov ännu torde vara lika nödvändiga för människan idag och hur lite lönearbetet har ändrats i grunden och i form så anser jag att denna teori ännu är användbar. Jag har valt att använda mig av denna teori

för att se på de psykologiska effekterna som ungdomar tycker att arbete tillför till deras liv. Jag har valt att se på dessa svar utifrån Jahodas psykologiska principer för att hitta effekter som de unga söker i ett arbete. Jag tycker att detta är en viktig del av min studie eftersom det hjälper till att svara på frågan kring ungdomarnas attityder till arbete.

En meningsfull sysselsättning kan ersätta arbete. Under 1980-talet hittade Jahoda en liten grupp arbetslösa som sa sig trivas med arbetslöshet och inte må illa av den. Det visade sig att dessa hade organiserat sitt liv kring olika föreningar redan medan de hade arbete, vilka uppfyllde de latenta kraven i samma utsträckning som ett arbete. Det är möjligt att uppfylla dessa effekter även som arbetslös beroende på hur man organiserar sin tid. Alla har dock inte möjlighet till detta. (Hansson 1992b, 125-126.)

Jahodas latenta effekter används i min undersökning för att beskriva ungdomarnas upplevda negativa sidor med arbetslöshet och goda sidor med arbete. Fokus i denna studie ligger på arbete istället för arbetslöshet vilket innebär att jag inte ser så mycket på de negativa effekterna av arbetslöshet, utan använder mig av denna teori för att visa på de positiva effekter som de unga anser följer med arbete. Informanterna beskrev dock ofta goda sidor med arbete genom att jämföra dem med dåliga sidor av arbetslöshet, vilket gör att de nämns i detta arbete. Eftersom informanterna inte har ett yrke eller en lång arbetserfarenhet så är en del av mina resultat förväntade effekter de tror följer med arbete. Däremot har alla informanter gått många år i skolan vilket ger liknande effekter som arbete, t.ex. rutin och sociala kontakter, vilket jag anser ger dem befogenhet att prata om sådana effekter även från egen erfarenhet. De flesta unga har dessutom arbetserfarenhet på några månader i taget, vilket innebär att de alla har haft en arbetsvardag och rutin.

3.3 Arbetsidentitet

I detta avsnitt presenteras Baumans teori om arbetets inverkan på identiteten och andra forskares tankar om arbetsidentitet, samt relateras till studier som har gjorts kring detta ämne. För många är arbete en viktig del av identiteten och hur de presenterar sig själv för andra. Arbete kan ge en social gemenskap samt bidra till en människas livsvillkor genom att ge struktur i vardagen och ekonomiska tillgångar.

Moderniteten och industrisamhället medförde att lönearbete blev en central del av människors liv, både för försörjning och också för deras sociala identitet. Enligt Bauman (2012, 29-31) var

arbete ett sätt att bli en anständig människa i fall de av andra skäl inte vara garanterad en sådan status, t.ex. på grund av deras familjs låga ställning. Arbete var det "normala" och arbetslöshet ansågs onormalt och ovälkommet i samhället. Arbetet som individen utförde gav hens uppehälle, medan typen av arbete bestämde hens ställning i samhället vilken spelade en stor roll för hens identitet. Frågan "vem är du?" kunde besvaras med vilket företag individen arbetade för och vilken ställning hen hade bland de anställda. En individs arbete påverkade hela hens liv, t.ex. familjemönster, social ställning och daglig rutin. Arbete var huvudsaken och andra livssträvanden placerade sig utifrån det. Arbetsplatsen var huvudarenan för socialt liv eftersom majoriteten spenderade största delen av sina vakna timmar där. Industrisamhället klassade mannen som familjeförsörjare medan kvinnans roll var att ta hand om familjen och hemmet.

Arbetssetiken eller arbetsmoralen var viktig och absolut under denna tid. Enligt Bauman (2012, 13) bygger arbetsetik på två olika utgångspunkter, den första är att för att man ska få något så måste man göra något någon anser vara värdefullt. Den andra utgångspunkten är att det är fel att vara nöjd med vad man har utan man ska alltid eftersträva mera. Det är också fel att vila, ifall man inte vilar för att samla kraft för mer arbete. Bauman (2012, 13) fortsätter att det i sig finns ett värde i att arbeta, eftersom det är en *"ädel och förädlade verksamhet"*. Arbetssetiken var en moralisk skyldighet. Det ansågs förkastligt och omoraliskt att inte vilja arbeta och sådana som inte kunde arbeta pga. sjukdom eller ålderdom erbjöds andra sysslor som behövde göras för samhället. Arbetsetikens betydelse verkar dock vara ett europeiskt fenomen, i Amerika var det däremot företagsanda och vilja att komma sig upp i livet som styrde den amerikanska arbetsmarknaden (ibid, 35). Enligt det amerikanska tankesättet, även kallat den amerikanska drömmen, fanns det ingen glädje i att arbeta, utan motiven till att arbeta fanns i lönen och friheten som rikedom och oberoende skulle ge.

Halava & Pantzar (2010, 23) påstår att den gamla arbetssetiken håller på att försvinna och ersätts istället av den individuella viljan att förverkliga sig själv. Detta innebär bland annat att arbetet inte blir en del av identiteten längre och kravet på att arbetet ska vara värt att lägga tid på höjs. Enligt Halava & Pantzar (2010, 26-27) kommer detta synas på arbetslivet bland annat genom att karriärer ersätts med en kedja av olika arbeten, omskolningar och projekt. Kallelsearbeten, som utgår ifrån kollektiva etiska värderingar, kommer även minska och ersättas med arbeten utifrån individens egna värderingar och motiv. Arbeten som är tråkiga, farliga eller smutsiga kommer undvikas och därför minskas under det kommande decenniet. Halava & Pantzar (2010, 36) tror att de yngre generationernas fritidsintressen kommer ta arbetets plats i deras identitet. Istället för att säga att man är en lärare som spelar piano kommer man istället börja presentera sig som pianist som arbetar som lärare.

Förändringar på arbetsmarknaden från det traditionella nio till fem arbetet till en flexibel arbetsmarknad med helt annorlunda krav på individen, t.ex. att leva med osäkerheten av snuttjobb, har även inverkat på arbetsidentiteten. De tidigare populära synpunkterna bl.a. om arbetets plats i individens liv, lever till en viss del ännu kvar, men i och med förändringar på arbetsmarknaden och förutsättningar för att arbeta har de till en del förändrats. Korttidskontrakt har även lett till att människor inte hinner eller vill engagera sig i sitt yrke, vilket gör att den traditionella yrkeskarriären luckras upp och arbetsstyrkan blir tillfällig (Sennett 2006, 32; Håkansson & Isidorsson 2009, 318). Enligt Bauman (2012, 36; 41-44) beror detta på att vi gått från ett produktionssamhälle till ett konsumtionssamhälle. Denna förändring har medfört att individen tar sin roll som konsument istället för producent samt att man har gått från att vilja ha bättre till att vilja ha mer, t.ex. mera pengar.

Enligt Offe (1985, 141) beror den förändrade synen på arbete på att arbetet inte längre anses vara varken en plikt eller en nödvändighet, vilket är en följd av att arbete inte längre är en central roll i "*organisationen av personlig existens*". Arbete är inte nödvändigt i en välfärdsstat för att en individ fysiskt ska överleva. Arbete behövs inte heller i samma utsträckning som tidigare för att hjälpa individen utforma en identitet bland annat eftersom arbetstiderna har förkortats och eftersom många personer upplever perioder av arbetslöshet samt byter yrke vilket gör att de inte kan fästa sig vid ett arbete för att identifiera sig med detta. (ibid, 142-143.) Offe (1985, 142) ifrågasätter även arbete som en central institution i människans liv, utan utgår ifrån att aktiviteter utanför arbetet är viktigare för individen än arbetet självt. En annan stor förändring som hänt senaste årtionden är globaliseringen och dess inverkan på samhället och individen. Arbetsmarknaden ser annorlunda ut än vad den gjorde förut. Enligt Castells (2002, 83) har människans sätt att socialisera har ändrats och influenser från andra kulturer har lättare att ta sig in i våra liv. Castells (2002, 83-84) anser att detta leder till att människan förlorar kontroll över allt från sitt eget liv till samhället eftersom kontrollen är baserad på bland annat kultur och historia.

Enligt Blau (1989) är det inte viktigt att en individ som har ett arbete känner gemenskap med professionen eller yrket. Att identifiera sig med något är dock ett sätt att bekräfta den egna identiteten, och i och med att människan i allmänhet lägger mycket tid på sitt arbete är det vanligt att identifiera sig med det. Individen kan även som alternativ endast identifiera sig med organisationen som de arbetar för, antingen som helhet eller endast vissa delar. Individen kan även avidentifiera (eng. disidentification) sig med organisationen vilket innebär att han eller hon medvetet separerar sig själv från den eller är negativt inställd genom att t.ex. inte berätta åt andra människor att han eller hon arbetar där. Ambivalent identifiering innebär att individen

samtidigt identifierar med organisationen i vissa avseende, men avidentifierar sig i andra, medan en neutral identifikation innebär att individen inte skapar ett känslomässigt band till organisationen alls. (Kreiner & Ashforts 2004, 3-5.)

Studier som har undersökt arbetsidentitetens utveckling är bland annat Moisios *”Työn ja elämän uusi henki”*. Moisio (2004, 65) har jämfört de stora årskullarna (födda 1940-50) med mindre årskullar från senare generationer för att reda ut skillnad mellan arbete nu och då. Enligt Moisio är den stora skillnaden hur livet utspelar sig förr och nu. De stora årskullarnas liv följde relativt samma mönster med utbildning, sedan arbete och sist pension, medan de mindre årskullarna som nu är i arbetslivet har väldigt blandade och individuella livsvägar där arbete och studier blandas om varandra. Moisio menar att arbete betyder väldigt mycket för de stora årskullarna och deras identitet definieras främst utifrån deras yrke. Senare generationer har dock inte samma inställning utan för dem är andra saker viktigare t.ex. fritidsintressen.

Moisio (2004, 65-66) anser att individernas identitet inte längre i första hand utgår utifrån deras yrke eller varifrån de är hemma, utan det finns nu många andra saker som påverkar dem. En av orsakerna till denna förändring är att nutidens arbetsmarknad är så osäker och tillfällig att det inte lönar sig att beskriva sin identitet från den. Det moderna samhällets arbetsmarknad bygger på projektanställningar, snuttjobb och flexibilitet. Detta påverkar ungdomarnas chanser att få fast anställning och stabilitet, vilket i sin tur påverkar deras erfarenhet av arbetsidentitet. (Helve 2012, 18-19.) På grund av tidsbegränsade arbeten är risken stor att för en tid vara arbetslös, oberoende vilken bransch man arbetar inom. Det har även blivit allt vanligare att omskola sig under karriären och- byta bransch (Sennett 2006, 32). Eftersom arbeten och även bransch kan ändras så snabbt är det naturligt att individer inte kan fästa sin identitet för mycket vid sitt arbete. Arbetet har även förändrats till sitt innehåll och förutom de traditionella yrkena finns nu även nya och moderna arbeten vars innehåll kan vara svåra att greppa för en utomstående. Moisio poängterar att detta dock inte betyder att yngre årskullar skulle vara latare än äldre utan tvärtom, arbetsmarknaden och möjligheterna ser bara annorlunda ut nu än tidigare.

Den andra orsaken till att arbete inte har samma betydelse längre är enligt Moisio (2004, 56) att arbete inte längre är det viktigaste i en individs liv. Arbete kan vara för att få en inkomst eller beskrivas som ett sätt att nå medel för att kunna syssla med ett intresse eller för att uppnå sina mål i livet. Arbete är inte nödvändigtvis längre vad livet går ut på. Behovet av arbetsidentitet har minskat under årens gång, vilket kan förklaras med hur arbete har ändrats i karaktär samt hur inställningen till arbete har förändrats. Enligt Bauman (2012, 51-53) är det dessutom viktigt att ha ett estetiskt arbete, alltså ett arbete som är intressant och enligt samhället givande och som

ger individen möjlighet att utveckla sin identitet. Sådana som har valt ett arbete på dessa premisser har valt arbete utifrån estetiska ideal och så länge arbetsuppgifterna är tillfredsställande är arbetstagaren lojal sin arbetsgivare. Det finns dock ännu sådana som påstår att arbete eller sysselsättning påverkar ens identitet. Enligt Julkunen (2009, 21) beror detta på att alla innefattar hur de får inkomst i sin identitet, t.ex. om de får inkomst genom arbete eller genom socialbidrag. Julkunen anser även att arbetsamhället delar in individer i grupper och identiteter utifrån deras sysselsättning, t.ex. arbetande, studerande eller pensionär.

Människor har i långa tider använt sig av sitt yrke för att beskriva sig själv eller sin ställning, och arbete nämns ofta i första mötet med en okänd person. Arbetsidentitet har varit viktigt för tidigare generationer, men är det lika viktigt nu? Denna teori kommer vara underlag i analysen av mitt material kring ungdomarnas syn på arbetsidentitet. Eftersom vissa av informanterna inte har så stor erfarenhet av arbetsmarknaden så handlar materialet både om deras tidigare erfarenheter och tankar just nu, men även om hur de tror det kommer se ut i framtiden.

4 Forskningens syfte och frågeställning

Syftet med denna undersökning är att belysa ungdomarnas åsikter om vad arbete innebär för dem och vad som är deras motiv till att arbeta. Enligt Berglund (2001, 32) ska värderingar om vad som är viktigt med ett arbete undersökas för att få veta individers attityder till arbete. Jag kommer därför både se på informanternas tankar kring vad som är deras motiv till att arbeta men även se på vilka aspekter de tycker är viktiga i ett arbete. Studien vill även undersöka ungdomarnas erfarenhet av eller förväntning på arbetets betydelse i deras liv. Utifrån detta vill jag redogöra för deras tankar om arbetsidentitet och vilken plats de tror arbete kommer ta i deras liv.

Mina huvudsakliga forskningsfrågor är:

- Hur uppfattar ungdomar begreppet arbete?
- Vad är ungdomars attityder till arbete?
- Hur ser ungdomar på begreppet arbetsidentitet?

Fokus i min studie ligger på ungdomars relation till arbete i stället för arbetslöshet. Jag har valt att inte fokusera på arbetslöshet eftersom jag anser att det redan finns mycket tillgänglig litteratur i detta område. Dock handlar studien mycket om arbetslöshet som fenomen eftersom det är bakgrunden till avhandlingens tema. Bristen på undersökningar, både kvantitativa och kvalitativa, rörande arbetsidentitet i Finland är stor, och jag hoppas att denna undersökning kommer inspirera till ytterligare studier i framtiden inom detta område. Min studie vill även tillföra till diskussionen kring ungdomars upplevelser av arbete för att bidra till framtida arbetspolitiska projekt som gynnar arbetslösa ungdomar och förbättrar deras chanser till sysselsättning.

Jag har valt att begränsa studien till att endast behandla ungdomar som deltar i verksamheten på en ungdomsverkstad. Jag har valt detta för att få tag på ungdomar som söker arbete, samt eftersom jag tidigare var intresserad av att undersöka ungdomsverkstäders möjliga inverkan på attityder till arbete. Jag har dock valt att inte undersöka verkstadens effekt på attityder till arbete eftersom jag inte har tillräckligt med material för detta ändamål samt eftersom mitt intresse styrdes till andra frågor. Jag valde även att fokusera studien till en ungdomsverkstad eftersom jag inte hittat tidigare studier som hade liknande frågeställning inom den målgruppen. Ungdomsverkstaden vars ungdomar jag kommer intervjua är Resurscentret Föregångarna i Vasa. Jag har valt att göra en kvalitativ studie bland annat för att kunna uttrycka ungdomarnas åsikter med deras egna ord. Min studie kommer inte kunna svara på vad alla finländska

ungdomar tycker och tänker om arbete, utan kan endast redogöra för vad denna grupp ungdomar anser. Studiens resultat kan dock användas som ett exempel på hur det kan se ut även i resten av landet och jag kommer i diskussionsdelen dra slutsatser från materialet som om det gällde för en större grupp ungdomar.

Mina forskningsfrågor och min förförståelse inom detta ämne har till en del formats av projektet DelSam II. Materialet till projektet samlades in genom gruppdiskussioner på ungdomsverkstaden Jobcenter i Kristinestad under hösten 2013. Genom detta material har mitt intresse i detta ämne specificerats och riktats till att handla om ungdomars tankar om arbete och dess betydelse.

5 Metod och material

I detta kapitel presenteras forskningsmetoden, materialet och analysmetoden som har använts i undersökningen. Jag argumenterar varför jag har valt dem samt vad de innebär för min studie. Jag redogör även för etiska utmaningar i studien samt hur jag har bemött dem.

5.1 Forskningsmetod

I denna del av kapitlet presenteras och argumenteras kring forskningsmetoden som har använts i studien, samt diskuteras reliabilitet och validitet i kvalitativ forskning.

Studien är en kvalitativ studie. Enligt Widerberg (2002, 15) undersöker kvalitativa studier egenskapen eller karaktären hos ett fenomen. Den kvalitativa forskningen vill finna fenomenets mening eller innebörd, i jämförelse med kvantitativ forskning som vill beskriva dess förekomst eller frekvens. Enligt Hirsjärvi et al (2007, 156-157) används kvalitativa metoder då man vill illustrera "det verkliga livet", samt för att studera ett ämne i sin helhet. Jag har valt att göra en kvalitativ studie eftersom jag är intresserad av arbetets betydelse för ungdomar, och innebörden av detta. Jag har valt att samla in materialet genom kvalitativa intervjuer. Jag har valt denna metod eftersom jag med hjälp av mina forskningsresultat vill klargöra och förklara ungdomarnas förståelse för ett fenomen. Ämnet som jag undersöker är till en del relativt utforskat, vilket gör att en kvalitativ metod passar bra eftersom jag inte i förhand visste vart informanternas svar skulle leda mig. Ungdomarna som deltar i studien ses även som subjekt med en aktiv roll i utförandet av studien. (se Hirsjärvi & Hurme 2008, 35-36). Jag tror även att intervjuer är det mest lämpliga alternativet för min målgrupp eftersom de kan vara enklare och mer motiverande för ungdomar som inte vill eller tycker om att skriva. I min praktikforskning (Nyman 2013) gjorde jag en enkätundersökning med ungdomar på ett ungdomshem. Jag märkte att ungdomarna var motvilliga till att skriva löpande text i sina svar och jag fick i slutändan ett väldigt fattigt material. Jag antog därför att det fanns en risk för att även informanterna i denna studie skulle ge lika smalt material ifall jag gjorde en kvantitativ studie. Däremot kan jag inte vara säker på detta dels eftersom ungdomarna i denna studie är äldre än de i min praktikforskning, samt såklart eftersom det inte är samma grupp ungdomar. En del unga skulle kanske istället ha föredragit en enkät eftersom de i sådana fall har möjlighet att vara helt anonyma och de skulle ges längre tid att fundera på sina svar. Det skulle även ha varit en möjlighet att kombinera en kvalitativt och kvantitativt metod för att få ett djupare och bredare material. Många använder sig av både

kvantitativa och kvalitativa metoder för att få ett mångsidigt material, t.ex. Matilda Wrede-Jäntti (2010). Jag valde dock att endast använda mig av en kvalitativ metod eftersom undersökningsgruppen är liten samt eftersom jag trodde att jag genom intervjuer skulle få tillräckligt djupt material för denna studie.

Jag har valt att använda mig av enskilda intervjuer eftersom jag tror att de unga är som mest bekväma och öppna då de får prata enskilt, hellre än i grupp. Dels eftersom alla inte nödvändigtvis vill prata i grupp om sina privata angelägenheter men även eftersom deltagare som är blyga eller fåordiga inte har samma möjlighet att uttrycka sig. Jag har valt att utföra halvstrukturerade intervjuer. Fördelen med halvstrukturerade intervjuer är att fastän frågorna är samma för alla så kan man variera deras ordningsföljd och hur man ställer frågorna, samt har möjlighet att ställa följdfrågor (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47). Innan intervjuerna gjorde jag en intervjuguide (Bilaga 1) som var min bas för intervjuerna, men frågorna kunde anpassas och byta ordning vid behov. Intervjuguiden börjar med bakgrundsfrågor, och delas sedan in i följande områden: vad arbete innebär för ungdomen, hurdana jobb ungdomen önskar sig, den ungas attityder till arbete, tankar om arbetsidentitet, upplevelse av arbetslöshet och slutligen frågor om hur de unga upplevde intervjun. I alla intervjuer togs dessa områden upp i samma ordning, men frågeföljden inom områdena kunde variera beroende på svaren på frågorna och hur de naturligt ledde in på andra frågor. Intervjuguiden finns i sin helhet som bilaga i slutet av studien.

Jag tror att materialet skulle ha sett annorlunda ut ifall jag hade valt en annan forskningsmetod än intervjuer. Ifall jag hade använt mig av enkäter skulle jag antagligen ha haft ett större material men inte så djupt. Jag skulle på grund av detta antagligen inte ha fått svar på alla frågor utan jag skulle i slutändan undra över varför informanten svarade på ett visst sätt och vilja veta mera. Ifall jag hade använt mig av gruppdiskussioner så tror jag att materialet skulle ha varit ganska liknande som det jag har nu, men jag tror det skulle ha varit lite mer ensidigt på det sättet att vissa av informanterna som var fåordiga skulle inte ha tagit så stor del av det. Samtidigt skulle det ha varit intressant att se ifall en gruppdiskussion skulle ha lett till annat material t.ex. vid frågor kring arbetsidentitet. Eftersom flera av informanterna var fåordiga och verkade osäkra på ämnet och skulle kanske ha lockats in i en diskussion ifall det var med andra ungdomar. Jag anser ändå att mitt metodval var välmotiverat med tanke på studiens syfte.

Slutligen vill jag kort diskutera reliabilitet och validitet. Reliabilitet och validitet är något som behöver uppvisas både inom kvalitativ och kvantitativ forskning, men eftersom forskningssätten skiljer sig åt är motiveringarna för dessa olika. Enligt Widerberg (2001, 18) är syftet i kvalitativ forskning inte att forskaren ska vara utbytbar, så som man i kvantitativ forskning anser vara

nödvändigt för att kunna garantera reliabilitet. Det är inte heller möjligt att på förhand bestämma vad den kvalitativa forskningen ska mäta, vilket validitet inom kvantitativ forskning förutsätter. Det är dock viktigt att den kvalitativa forskaren är både saklig och tillförlitlig, vilket noga dokumentation och reflektion över olika val i forskningen kan visa på. Det är alltså viktigt att som forskare grundligt motivera och redogöra för sina val och tillvägagångssätt.

5.2 Material

I följande avsnitt beskrivs materialets insamling, urval och innehåll. DelSam II-projektet presenteras även för att ge en bild av bakgrundsmaterialet som påverkade avhandlingens ämne.

Jag har valt att begränsa min studie till att behandla arbetslösa ungdomar på en ungdomsverkstad, eftersom jag var intresserad av deras verksamhet. Tidigare i forskningsprocessen ville jag jämföra ungdomar som deltar i en ungdomsverkstads verksamhet med ungdomar som inte deltar i en aktiverande verksamhet för att undersöka möjliga skillnader i attityder. Detta blev dock inte av utan jag fokuserade istället på ungdomarna på Resurscentret Föregångarna.

Forskningsmaterialet i denna studie består av åtta enskilda intervjuer med ungdomar som deltar i arbetsprövningen och karriärträningen på Resurscentret Föregångarna. Som bakgrund till dessa intervjuer finns även ett par gruppdiskussioner som gjorts tidigare vid ungdomsverkstaden Jobcenter i Kristinestad i samarbete med projektet DelSam II. Under hösten 2013 - våren 2014 fungerade jag vid sidan av studierna som arbetspar i projektet DelSam II (Delaktig i samhället) som gjordes för Finlandssvenska kompetenscentret. Projektets syfte är att främja ungas delaktighet i aktiviteter som ordnas av samhället för att hjälpa dem att hitta sin plats i studie- eller arbetslivet. Till projektet hör att undersöka ungdomars åsikter om ungdomsverkstäder i Österbotten. Verkstäderna som deltog i projektet är Jobcenter i Kristinestad och Resurscentret Föregångarna i Vasa. Huvudmaterialet till projektet samlades in i Kristinestad var vi använde oss av Bikva-modellen för att ta del av ungdomarnas åsikter om verksamheten på Jobcenter och för att utveckla servicen. Processen började med två gruppintervjuer med ungdomar som är aktiva på Jobcenter. Informationen från ungdomarnas gruppdiskussion går sedan vidare till tre högre nivåer; personalen, ett sektorövergripande nätverk med medlemmar från bland annat Jobcenter, Arbetskraftsbyrån och bildningssektorn, och slutligen till stadsstyrelsen i Kristinestad. Det ordnades två gruppdiskussioner med ungdomarna, samt en gruppdiskussion med personalen där ungdomarnas åsikter diskuterades. Informationen fördes därefter vidare till det

sektorövergripande nätverket i Kristinestad och Närpes, samt till stadsstyrelsen i Kristinestad. Materialet presenterades i rapporten *”Utvidgad handledning – vägen till sysselsättning för unga vuxna”* som finns tillgänglig på Finlandssvenska kompetenscentrets hemsida. (Backman & Nyman 2014.) Jag var redan i början av min avhandlingsprocess intresserad av att skriva om ungdomsverkstäder. Tanken var att jag skulle använda en del av materialet från gruppdiskussionerna med ungdomarna i projektet i min avhandling, antingen som del av avhandlingens material eller som stöd för avhandlingens ämne. Slutligen använde jag inte materialet från DelSam II på annat sätt än som inspiration till min avhandling eftersom jag istället började intressera mig för ungdomars förhållande till arbete. Jag har dock haft mycket nytta av projektet genom den nya erfarenhet det gav mig.

Genom DelSam II-projektet fick jag kontakt med Resurscentret Föregångarna. Jag diskuterade ett möjligt samarbete med personalen som berättade om intressanta ämnen som de har stött på i sitt arbete. Efter att jag tagit del av tidigare material och diskussioner om ungdomsverkstäder bestämde jag mig för att undersöka denna grupp ungas förhållande till arbete. Intervjuerna gjordes under vårvintern 2014. Jag besökte Resurscentret Föregångarna i Vasa och presenterade min studie under en samling för alla ungdomar som deltar i den sida av deras verksamhet som sysslar med arbetssökning. De unga gavs som möjlighet att själva eller via personalen ta kontakt med mig ifall de var intresserade av att delta i undersökningen. Ingen av de unga tog direkt kontakt med mig, men alla som tillfrågades enskilt av mig och personalen ställde gärna upp. Ett par ungdomar som var villiga att ställa upp på intervju passade inte in i urvalet eftersom de var yngre eller äldre än den tänkta målgruppen.

Mina urvalskriterier var att intervjua ungdomar mellan 18 och 29 års ålder, både pojkar och flickor. Jag ville intervjua både yngre och äldre ungdomar och gärna både sådana med arbetserfarenhet och sådana som är utan eller endast har lite, för att få variation i materialet. Jag ville främst intervjua ungdomar som tar del av arbetssökande åtgärder, eftersom arbete är som mest aktuellt för dem, men jag kunde också tänka mig att intervjua ungdomar ur studiedelen av Föregångarnas verksamhet. Sådana ungdomar som genom RF får hjälp att organisera sin vardag och som ännu inte söker varken arbete eller studieplats var inte tänkbara i denna studie eftersom deras fokus inte är på arbete eller studier utan de är i en helt annan situation än min målgrupp. Avhandlingen fokuserar på ungdomars attityder kring arbete istället för attityder om arbetslöshet, vilket det finns flera forskningar om från tidigare.

De som ställde upp på intervjuer var sex pojkar och två flickor i åldern 18 - 28 år. Att jag intervjuade endast ett fåtal flickor beror på praktiska omständigheter, nämligen vid den

tidpunkten som intervjuerna gjordes fanns det få flickor som hörde till målgruppen. Jag skulle ha haft möjlighet att intervjua kvinnor över 29 år, men valde att hålla den tänkta åldersgruppen. Av ungdomarna som intervjuades är sju stycken från jobbsökarsidan och en från karriärträningen. Orsaken till att en av ungdomarna är från karriärträningen är att jag i det skedet endast fått tag på en flicka som kunde delta i undersökningen och jag ville ha åtminstone två för att få ett jämnare material. Med tanke på att flickan var i samma ålder som de övriga och arbetssökande så ansåg jag att hon mötte kriterierna tillräckligt bra för att kunna delta. Flickan som gick på karriärträning har en högre högskoleutbildning. Jag anser inte att materialet har påverkats negativt av att en informant hade en något annorlunda bakgrund än de andra. Jag tycker istället att hennes intervju matchar de andra angående förhoppningar för framtiden och tankar om nuvarande situation. I slutändan var alla de intervjuade i ungefär samma båt vid intervjutillfället, vilket jag tycker var det viktigaste. De få kvinnliga informanterna i mitt material innebär dock att jag inte vågar spekulera kring genusfrågor i denna studie. Dessutom är de två kvinnliga deltagarna även de två äldsta informanterna i min studie, vilket jag kommer diskutera kring i de fall jag diskuterar ålder och dess möjliga effekt på mitt material.

Eftersom studiens informanter har ett åldersspann på 10 år (18-28 år) har jag reflekterat över vad det innebär för materialet. Den stora ålderskillnaden har lett till att jag har varit noga med att se på möjliga skillnader mellan de yngre informanterna och de äldre. Skillnaderna mellan de äldre och de yngre syns på allt från arbetserfarenhet till livssituation. En 18 åring kan omöjligen ha samma mängd arbetserfarenhet som en 28 åring. Detta inverkar på studiens material på det sättet att de äldre har haft en annan syn på vissa frågor, främst arbetsidentitet, än de yngre. De äldre i mitt material har dessutom gått i flera utbildningar, om än avbrutna, och en av de äldsta har en klar högskoleutbildning. Eftersom informanternas ålder kommer vara viktig i vissa frågor har jag valt att nämna åldern på informanten vid varje citat för att underlätta för läsaren. Ålderns betydelse för avhandlingen kommer diskuteras vidare i resultatdelen och slutdiskussionen.

Av de sju ungdomarna som deltog i undersökningen från arbetssökarsidan har några avbrutna studier från andra eller tredje stadiets utbildningar, medan andra inte har studerat vidare efter grundskolan eller studentexamen. Alla informanter har gått klart grundskolan, och sex av åtta har tagit studentexamen. Ungdomarna som deltar i undersökningen söker främst arbete, både arbeten som börjar genast och sommarjobb, men de flesta från arbetssökarsidan planerar även studier i framtiden. Majoriteten planerar att börja studera till hösten och de flesta läser till inträdesförhör vid sidan om jobbsökningen. Studier verkar vara en prioritet för alla ungdomar, men några nämnde även studier som reserv ifall de inte får arbete i framtiden. De unga som deltog i undersökningen studerar hellre än är arbetslösa. Informanterna i studien är finländska,

men det finns även andra nationaliteter representerade som thailändsk, somalisk och rysk. Alla informanter är svenskspråkiga, även om några har andra språk som modersmål, och intervjuerna gjordes även på svenska. En del av ungdomarna bor hos sina föräldrar, men några bor självständigt eller med sambo. Ungdomarna bor i Vasa med omnejd, men majoriteten har flyttat dit från andra ställen i Österbotten eller från utlandet.

Som arbetserfarenheter nämner några av ungdomarna endast prao-platser, men majoriteten har även haft någon form av sommararbete. Ungdomarna har erfarenhet av att jobba från flera olika ställen, både genom lönearbete och praktik. Majoriteten av de tidigare anställningarna är kortvariga anställningar som varat en begränsad tid, oftast några månader under sommaren. Ungdomarna har varit arbetslösa från en månad upp till tre år. Majoriteten av ungdomarna känner andra som är arbetslösa utanför RF, t.ex. familjemedlemmar eller vänner. Endast ett fåtal är enda arbetslösa i sin bekantskapskrets. Sex av åtta ungdomar kom till RF via Arbets- och Näringsbyrån, en blev rekommenderad av en familjemedlem och en har varit där tidigare i samband med studier.

Intervjuerna gjordes under fyra dagar i början av februari 2014. Jag gjorde i genomsnitt 2 intervjuer per dag, förutom första dagen då jag gjorde endast en intervju och sista dagen då jag gjorde tre intervjuer. Alla intervjuer gjordes i Resurscentret Föregångarnas lokaler eftersom vi erbjöds privata utrymmen, och ingen av de intervjuade sade sig ha någon skillnad var intervjuerna gjordes. Att intervjuerna utfördes i RFs lokaler kan ha lett till att de unga inte kände samma förtroende för mig eller för deras rätt till anonymitet som de skulle ha gjort ifall intervjuerna utförts utanför RF. Det finns även en risk för att de unga inte vågade prata om negativa aspekter av RF och arbetssökande på grund av att de kopplade samman intervjun med RF, vilket kan ha påverkat materialet jag fått. De unga kan även ha känt sig bekväma i den bekanta och trygga miljön och därför varit mer avslappnade vid intervjutillfället än vad de skulle ha varit ifall intervjuerna utfördes på annan plats. Intervjuerna blev mellan 30 min till över en timme långa. Intervjuerna bandades och transkriberades ordagrant för analysen. Jag har dock i efterhand ändra en del ord och formuleringar i citaten som presenteras i resultat delen för att säkerställa att alla förstår den österbottniska dialekten som majoriteten av informanterna pratade, samt för att undvika onödiga upprepningar. I vissa fall har jag även genom att använda parenteser preciserat vad citaten i resultatdelen syftar på. Ifall informanten betonat något ord extra mycket är detta understreckat i citaten.

De transkriberade intervjuerna blev runt 10 sidor långa. Med hjälp av det bandade materialet och transkriberingen kunde jag efteråt gå tillbaka till intervjusituationen och analysera vad som

sades grundligt. Jag gjorde även en fältdagbok om intervjutillfällena där jag skrev om hur jag hade upplevt intervjusituationen samt ifall jag hade upplevt att informanten förmedlat information genom andra sätt än tal, t.ex. genom gester eller mimik. Fältdagboken var till hjälp då jag gick igenom materialet för att komma ihåg intervjusituationen. Jag har även antecknat mina första tankar om intervjuerna och vad de tillför för material, vilket är den första delen av analysen.

Innan intervjuerna skrev ungdomarna på en samtyckesblankett där de garanterade att de förstått hur materialet kommer användas och deras rättigheter till anonymitet (se bilaga 2). Materialet samlades in genom halvstrukturerade intervjuer vilket innebär att jag till stor del följde en intervjuguide. Intervjufrågorna utformades utifrån mina forskningsfrågor men inspirerades även av relevanta studier och materialet från DeISam II-projektet. För mig var det viktigt att ha utförliga bakgrundsfrågor för att ha möjlighet att undersöka ifall bakgrundsfaktorer påverkar de ungas åsikter synbart. Frågorna är formulerade så öppna som möjligt för att informanten själv ska kunna tolka den och svara utifrån sin egen situation. Jag kunde dock ge exempel eller förklara noggrannare i sådana fall då informanten inte förstod vad frågan syftade på. Jag märkte dock snabbt att ungdomarna i sådana fall var snabba att säga emot mig ifall de inte tyckte att exemplet passade i deras situation, så jag drar slutsatsen att det inte påverkade det slutgiltiga resultatet. Eftersom intervjuerna var halvstrukturerade gav det mig ändå möjlighet att ställa följdfrågor och byta ordningsföljd på frågorna. De unga bestämde också till viss del själv ordningsföljden på frågorna i och med att de kunde svara på flera frågor samtidigt genom att associera från det ena ämnet till det andra. De unga sade sig vara bekväma i intervjusituationen och var förvånade över att de inte tänkt tidigare på sådant som vi talade om, bland annat deras orsaker till att arbeta och möjligheten att arbete inverkar på identiteten.

Jag kommer i följande kort beskriva var och en av de ungas situation, hur länge de har varit arbetslösa, hurudan utbildning och vilka jobberfarenheter de redan har, samt vad deras planer för den närmsta framtiden är. Jag har valt att endast kort presentera de unga för att kunna garantera deras anonymitet, vilket annars skulle vara svårt i och med att Resurscentret Föregångarna är en liten organisation i en liten stad. De ungas namn är fiktiva.

Heidi är 27 år gammal och har varit arbetslös i 7 månader. Hon har en studentexamen och en examen från en högre högskoleutbildning. Heidi är den enda ungdomen i materialet som deltar i karriärträningen. Vid intervjutillfället hade hon deltagit i karriärträningen i två veckor. Hon har tidigare arbetat inom kundbetjäning men vill nu helst ha ett jobb inom området för hennes utbildning.

Fredrik är 18 år gammal och har varit arbetslös i 4 månader. Han har grundskoleutbildning, samt påbörjade studier inom två olika områden. Dessa utbildningar har avbrutits eftersom han kände att de inte passade honom. Fredrik har tidigare erfarenhet av Resurscentret Föregångarnas service i samband med sina studier. Han har denna gång deltagit i verksamheten under hela sin arbetslöshetstid, alltså 4 månader. Fredrik vill testa på olika områden och funderar på att flytta utomlands för att söka jobb där istället. Han har arbetserfarenhet från några sommarjobb och högstadiets prao-perioder.

Tomas är 19 år gammal och har varit arbetslös i 8 månader. Han har tagit studenten, och läser vid intervjutillfället till urvalsprov för tredje stadiets studier. Han söker in till flera olika utbildningar, men vill i första hand komma in på en linje som representerar hans drömjobb. Tomas söker även arbete vid sidan om, och har en tidigare arbetserfarenhet som sommarjobb inom serviceyrken. Vid intervjutillfället har han deltagit i Resurscentret Föregångarnas verksamhet i ungefär 3½ månad.

Mikael är 20 år gammal och har varit arbetslös i 2 månader. Han har en studentexamen som utbildning. Hans planer för den närmsta framtiden är oklara, men han har några alternativ som han funderar på. Han har deltagit i RFs verksamhet i ungefär 1½ månad. Han söker för tillfället främst jobb. Han kan tänka sig studera i framtiden, men är ännu osäker på inom vilket område. Han har tidigare arbetat på sommarjobb och vikariat inom några olika branscher.

Lotta är 28 år gammal och har varit arbetslös i 3 år. Hennes arbetslöshet började med en sjukskrivning för utbrändhet. Hon har tagit studentexamen och har en avbruten yrkesutbildning, samt några högskolekurser. Hon har arbetserfarenhet från flera olika områden, men alla arbetsperioder är under 4 månader. Under de tre år som Lotta har varit arbetslös har hon även arbetat ideellt för olika organisationer. Hon läser för tillfället till urvalsprov och söker jobb eller praktik på sidan om.

Kim är 24 år gammal och har varit arbetslös i 6 månader. Han har grundskoleutbildning och en avbruten yrkesutbildning i grunden. Han har jobbat inom några olika branscher som vikarie eller sommararbetare, dock högst 5 månader i streck. Kim har varit 6 månader på Resurscentret Föregångarna, en del av tiden har han varit på praktik ordnat av RF. Han läser för tillfället till urvalsprov och söker arbete vid sidan om.

Sharif är 20 år gammal och har varit arbetslös i 1 månad. Han har en studentexamen. Sharif har jobbat vid sidan om skolan och under somrarna inom några olika områden. Vid intervjutillfället har Sharif endast varit någon dag på RF. Han läser för tillfället till urvalsprov och söker samtidigt arbete vid sidan om.

Joni är 21 år gammal och har varit arbetslös i ungefär 1 år. Han är student. Joni har deltagit i Resurscentret Föregångarnas verksamhet i 4 månader. Han har några tidigare arbetserfarenheter från olika sommararbeten, samt en praktikplats ordnad RF. Han har inget intresse av att studera vidare utan söker arbetserfarenhet för att i framtiden bli egenföretagare.

5.3 Analysmetod

Det insamlade materialet analyserades med hjälp av innehållsanalys. Innehållsanalys är den vanligaste analysmetoden i kvalitativ forskning. Tuomi & Sarajärvi (2009, 91) menar att innehållsanalys kan användas i nästan alla kvalitativa studier, och är basdelen till de flesta andra analysmetoderna i kvalitativ forskning. Innehållsanalys kan antingen vara kvantitativ eller kvalitativ. Kvalitativ innehållsanalys syftar enligt Boréus och Bergström (2012, 50) på *”textanalyser där ingenting räknas eller mäts”*, och kan användas på nästan vilken slags text som helst, t.ex. medietexter, intervjuer eller romaner. Vanligast är att man med hjälp av innehållsanalys analyserar vad som sägs med texten och hur texten talar till sin mottagare. (Boréus & Bergström 2012, 50-51.)

Innehållsanalys kan användas för att analysera material där något värderas positivt eller negativt, samt där det finns en skillnad mellan olika källors värderingar. Innehållsanalys är även bra att använda ifall man vill undersöka förändringar i inställning till något. (Boréus & Bergström 2012, 53.) Innehållsanalys vill reducera materialet till tydliga teman, utan att information försvinner. Analysen skapar klar och enhetlig information av det oftast splittrade materialet och ger på detta sätt tydlighet till materialet. I kvalitativ analys analyseras materialet i varje steg i forskningsprocessen, t.ex. redan då materialet samlas in. Materialet bryts ner i delar, bearbetas och byggs sedan upp igen till en logisk helhet. Analysen baserar sig på logisk slutledning och tolkning. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108.) Jag har valt att använda innehållsanalys eftersom jag tycker att det passar mitt material och det som jag vill undersöka. Jag vill undersöka värderingar av arbete och hur dessa kan variera från person till person, till vilket innehållsanalys passar bäst. Innehållsanalys passar även mitt material eftersom jag vill få fram vad som sägs i texten hellre än t.ex. hur det sägs.

Enligt Eskola (2010, 182-184) kan innehållsanalys delas in i tre olika typer; materialbaserad innehållsanalys, teoribaserad innehållsanalys och teoristyrd innehållsanalys. Teoribaserad innehållsanalys och materialbaserad innehållsanalys framskrider på liknande sätt enligt materialets villkor, men teoribaserad analys utgår även från teorier eller modeller i dess analys

vilket innebär att hypoteser om teman redan har fastställts. Teoribaserad forskning testar de redan existerande teorierna i en ny kontext. Materialbaserad innehållsanalys utgår däremot endast från materialet för att finna teman och som man sedan ger exempel på genom citat ur materialet. Teoribaserad innehållsanalys är en deduktiv analys eftersom materialet analyseras med tidigare forskning som ram, medan materialbaserad analys är induktiv. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95-98; Widerberg 2002, 144-145.) Enligt Widerberg (2002, 144-145) är det även möjligt att kombinera dessa metoder, vilket jag har valt att göra i min analys. Jag vill genom detta vara öppen för mitt material samtidigt som jag vill undersöka möjliga nya tolkningar på mina valda teorier. I min studie utgick jag således både från vad materialet skapar, men höll samtidigt min teoretiska referensram i minnet.

Den vanligaste metoden i innehållsanalys är att man delar in materialet utifrån olika teman eller mönster där de viktigaste trådarna tas upp (Widerberg 2002, 135). Enligt Tuomi & Sarajärvi (2009, 91-94) finns det fyra faser i en analys av kvalitativt material. Först måste man bestämma vad som är intressant i sitt material och vad som svarar på ens frågeställning. Därefter måste man gå igenom materialet och välja ut de saker som intresserar och filtrera bort det material som inte är aktuellt i analysen. Det tredje steget är att tematisera, gruppera eller klassificera materialet i relevanta områden. Sista fasen i en innehållsanalys är att skriva ett sammandrag eller en rapport över materialets resultat. Faserna ser likadana ut för materialbaserad och teoribaserad innehållsanalys, förutom att den teoribaserade analysen utgår från redan utvalda teorier eller begrepp, och har således redan teman som materialet delas in i.

Analysen startade redan vid insamlandet av materialet. Under intervjuerna skapade jag mig en uppfattning om informanternas tankar kring arbete. Jag reagerade på flera saker som informanterna tog upp som stämde överens eller motsade min egen förförståelse. Jag antecknade de flesta av dessa iakttagelser i en fältdagbok. Jag har flera gånger under analysens gång gått tillbaka till fältdagboken för att få tillbaka den första bilden jag fick av materialet. Efter att jag transkriberat materialet läste jag noga igenom texten. Eftersom jag både utgick från teoribaserad och materialbaserad analys så var jag ännu i detta skede öppen för hur materialet formade min studie, samtidigt som jag ändå höll mina teorier i åtanke. Jag fokuserade därför på sådant som tangerade mina forskningsfrågor, men jag var även beredd att anpassa mina forskningsfrågor efter materialet. Jag markerade återkommande teman i intervjuerna för att jag skulle komma ihåg mina första reaktioner och tolkningar. Jag delade i detta skede in materialet enligt forskningsfrågor och intervjufrågor för att få bättre helhetssyn. Genom denna indelning hittade jag teman i texterna som svarade på mina frågor. Många forskare med ett stort kvalitativt material väljer att koda sitt material genom ett datorprogram för att ha bättre kontroll

över det och få en bättre överblick av helheten (t.ex. Wrede-Jäntti 2010). Detta var dock inte aktuellt för mig eftersom jag hade ett relativt litet material, utan jag använde mig istället av färgade pennor och post-it-lappar.

Efter att jag hittat teman i intervjuerna som berörde mina forskningsfrågor började jag skriva om dem genom att först plocka ut relevanta citat ur texterna. Jag märkte i detta skede att den första forskningsfråga angående ungdomars definition av arbete inte var så viktig som jag hade trott. Ungdomarna var eniga i sina svar och det blev ingen riktig diskussion kring det. Frågan visade sig vara en mycket mindre relevant än vad jag trodde innan, vilket gjorde att jag länge funderade på om jag skulle behålla den eller inte. Slutligen bestämde jag mig dock för att behålla forskningsfrågan, men kompromissade med att den tar en liten plats i avhandlingen och besvaras kort i samband med andra frågor. Jag ville behålla den eftersom resultatet ändå visar hur de unga ser på arbete, vilket även tillför relevans till den andra forskningsfrågan om ungdomars attityder till arbete. I frågorna om arbetsidentitet märkte jag att ungdomarna kunde vara ganska oeniga och i vissa fall säga emot även sig själva. Jag försökte hitta variabler som kunde förklara detta t.ex. familjebakgrund eller utbildning. Jag fann att åldersvariabeln, och som följd av denna utbildning och arbetserfarenhet, kunde till en del förklara de olika svaren vilket jag har diskuterat närmare i kapitlet om resultat.

Samtidigt som jag plockade ut relevanta citat begränsade jag ytterligare mitt material för att utelämna sådant som inte svarar på mina forskningsfrågor och därför var överflödigt i analysen. Eftersom materialet inte var så stort så behövde jag inte begränsa det så mycket, men många frågor kring t.ex. ungdomarnas erfarenhet av arbetslöshet togs bort eftersom de i slutändan inte tangerade mina forskningsfrågor. Frågan angående ungdomars attityder till arbete var den svåraste att begränsa materialet till eftersom många av ungdomarnas intervjustvar tangerade detta, medvetet eller inte. Här fanns även problemet kring det som uttrycks på andra sätt än muntligt. De unga kunde göra gester eller miner som berättade mera utöver vad de sade. Jag försökte i intervjustunden skriva upp mina observationer, men en del glömdes ändå bort.

I analysen försökte jag belysa likheter och skillnader i ungdomarnas tankar, samt hitta möjliga mönster. Jag har redan beskrivit materialet där jag diskuterar en del av dessa likheter och skillnader, samt vilken betydelse det har för mitt resultat. Jag kommer även diskutera dem i följande kapitel där jag presenterar resultaten. Min teoretiska referensram hjälpte mig att förstå mitt material och var ett stort stöd i analysen.

5.4 Etiska perspektiv

I studier är det viktigt att följa etiska principer för att minimera risken för att skada eller kränka någon, särskilt i sådana fall då känsliga ämnen eller en svag grupp undersöks. Detta gäller i synnerhet kvalitativa studier där det oftast är individen eller små grupper som undersöks. Den viktigaste etiska principen är att en studie inte får skada en enskild person eller grupp, t.ex. genom publiceringen. Det är viktigt att informanterna är anonyma och inte känner sig utpekade i undersökningen, samt att de som läser studien inte kan känna till informanternas identitet. Ur en etisk synpunkt är det även viktigt att undersökningen är så öppen som möjligt vilket innebär att informanterna ska få all information om studien, t.ex. vad studien undersöker, vad som kommer hända med materialet samt ifall studien blir publicerad. Studien får inte heller på något sätt kränka informanternas privatliv. (Henriksson & Månsson 1996, 39-42.)

I det följande diskuteras hur jag i avhandlingen gjort för att tillgodose dessa etiska regler. Eftersom att studien behandlar arbetslösa ungdomar har jag varit extra noga med att följa etiska regler. Ungdomar räknas som en svag grupp i samhället, vars röster inte alltid blir hörda. Ungdomarna som deltar i undersökningen är dock alla över 18 år, vilket innebär att jag inte behövde fråga deras föräldrar om lov för en intervju, vilket skulle ha varit viktigt ifall de var underåriga. Arbetslöshet kan också vara ett känsligt ämne, vilket jag redan i planerandet av min studie och intervjufrågor var väl medveten om. Jag har t.ex. försökt formulera frågorna så neutralt och öppna som möjligt för att undvika att ungdomarna känner sig dömda eller utpekade för sin situation.

För att garantera ungdomarnas anonymitet har jag använt fiktiva namn. Vid behov har jag ändrat på utpekande information som ungdomarna har gett, t.ex. deras tidigare arbetsplats. Jag har även valt att utelämna sådana uttalanden som är känsliga eller utpekande för informanterna, eller andra personer, för att skydda deras privatliv. Min studie strävar till att vara så öppen mot informanterna som möjligt. Innan intervjuerna presenterade jag för deltagarna studiens syfte och vad som kommer att hända med materialet. Jag beskrev även hur intervjun skulle gå till samt gav deltagarna möjlighet att ställa frågor. De unga skrev även på en samtyckesblankett (se Bilaga 2) där de bekräftade att de hade förstått vad intervjun skulle handla om och vad som kommer hända med materialet. Informanternas intervjuer transkriberades för analysens skull, men dessa dokument raderades då avhandlingen blev klar. De unga gavs möjligheten att dra sig ur undersökningen när som helst. Avhandlingen kommer även vara tillgänglig i Resurscentret Föregångarnas lokaler så att informanterna har möjlighet att läsa den.

6 Resultat

I detta kapitel presenteras studiens resultat. Jag redogör för de unga informanternas tankar om arbete, arbetets egenskaper och arbetsidentitet. Dessutom diskuteras dessa frågor både utgående från studiens insamlade material men även utifrån tidigare forskning och teorier.

6.1 Arbetets betydelse

I denna del av kapitlet presenteras de teman som kommit fram i intervjuerna om ungdomarnas tankar om och erfarenhet av arbete. Jag belyser i denna del av avhandlingen ungdomarnas reaktioner på frågorna "Vad betyder arbete för dig?" och, ifall arbete anses vara något positivt, "Varför vill du arbeta?". Ungdomarna hade oftast många olika orsaker till att arbeta. Några av de unga beskrev deras motiv till arbete som kortsiktiga mål som kunde ändras med tiden, såsom att de just nu vill jobba för att få pengar men senare för att få arbetserfarenhet. Andra pratade om långsiktiga mål som var kontinuerliga, t.ex. en karriär eller trygg ekonomisk ställning. Enligt Tuppurainen (2010, 19) har arbetets betydelse förändrats under årens lopp och det finns en klar skillnad på ungdomars inställningar till arbete i jämförelse med äldres. Tuppurainen menar dock att arbete inte är något som unga undviker eller inte vill göra. Jag kommer i denna del av resultaten även presentera de ungas definition av arbete.

6.1.1 Ekonomi

Ekonomiska orsaker är det vanligaste motivet till att arbeta. Ungdomarna i min studie ansåg att arbete främst innebär lönearbete eftersom man i dagens samhälle behöver kunna försörja sig själv. Majoriteten av de unga arbetar för att kunna försörja sig själv, men vissa poängterade även att de dels arbetar för att kunna köpa saker som de inte skulle ha möjlighet till ifall de lever på stöd från staten. Ekonomi nämndes ofta av ungdomarna som orsak till varför de vill arbeta och vad som är bättre med att arbeta än att vara arbetslös. Enligt Jahoda (1992a) är skral ekonomi den manifesta och huvudsakliga effekten av arbetslöshet i och med förlust av inkomst. Därtill finns även latent effekter som kommer diskuteras senare i studien.

Av alla åtta intervjuade ungdomar var det endast en, Mikael, som sade klart och tydligt att han inte vill arbeta, i alla fall inte under den närmaste tiden. Om Mikael skulle arbeta så skulle han

göra det för pengar, men senare under intervjun så nämner han även andra motiv till att arbeta. Mikael pratade om arbete i framtiden som en självklarhet och hans intresse var hans drömarbete som han sade sig kunna arbeta med hur mycket som helst. Varför Mikael inte vill arbeta just nu beror främst på att han vill vara ledig vilket han anser han inte har haft möjlighet att vara på flera år.

Hanna: Vill du arbeta?

Mikael (20 år): Nee alltså egentligen så vill jag inte arbeta, men jag vill arbeta för att få en bättre ekonomi för tillfället. Det är ju ingenting som jag sku vilja för att ha något att göra om dagen eller någån, jag sku gärna bara vara ledig nu några månader då jag int varit ledig som på flera år haft nå ordentliga ledigheter för direkt man har varit ledig från skolan så ska det ju också jobbas, så... Men ja det är nog ekonomin som är orsaken varför jag vill jobba.

Majoriteten av de unga nämnde den ekonomiska delen av arbete som ett sätt att försörja sig själv och i framtiden sin eventuella familj. Arbete definierades som lönearbete som behövdes för att klara sig ekonomiskt och göra rätt för sig, en möjlighet att stå på egna ben. Att få ekonomiskt stöd ansågs inte vara en hållbar framtid utan viljan att leva självständigt var stor. För ungdomarna var det viktigt att kunna ta hand om sig själv, att stå på egna ben och inte "leva på socialen". Att få bidrag var en tillfällig lösning, och många ansåg att man inte ska göra det ifall man har möjlighet till annat. Myllyniemi (2013, 67) har i den omfattande enkätstudien Ungdomsbarometern visat att hela 85 % av finländska ungdomar hellre arbetar än får socialbidrag. Bland arbetslösa ungdomar var siffrorna något lägre, men ändå starka med 72 % som hellre arbetar än får socialbidrag. Enligt Myllyniemi visar detta på en hög arbetsmoral bland de finländska ungdomarna. Studiens informanter höll med i detta påstående och skulle hellre arbeta än vara arbetslös ifall det är frågan om ett arbete som de inte vantrivs på eller som på något sätt skulle skada dem. Enligt informanterna är socialen något som bidrar med pengar som ungdomarna klarar sig på, men det poängterades också att pengarna de fick endast räckte till att leva på. Vill man ha något extra så måste man arbeta.

Hanna: Vad betyder arbete för dig?

Kim (24 år): (...) Jo, och jag tycker nog att man ska jobba, man måst ju jobba i dagens samhälle.

Hanna: Varför tycker du det?

Kim: För att, ja nå nog kan man ju drisha (dagdriva), leva på kela och socialen och klara sig just och just, men det är int, det kan ju int va nå bra i längden, eller nå kul, det beror på.

Kim anser att det är skadligt att inte arbeta utan leva på bidrag. Det framkommer senare i Kims intervju att han tror att det är skadligt för individen att inte arbeta under en längre tid eftersom det antagligen i sådana fall finns större problem som ligger bakom arbetslösheten.

Ungdomarna som deltog i studien verkar inte lida så mycket av sin bristfälliga inkomst utan uttrycker istället tacksamhet för att de får ekonomiskt stöd från staten. Då vi pratar om negativa och positiva aspekter med att vara arbetslös så nämner endast ett par av de unga dålig pengasituation som något negativt med att vara arbetslös. Här kan man se på de ungas livsstil; några bor ännu hemma hos sina föräldrar, ingen har familj och de flesta har planer på att studera eller arbeta inom en snar framtid. Några av ungdomarna har dock lidit av sin svaga ekonomiska ställning och ser arbete som något som skulle befria dem från de bojar som svag ekonomi ger.

Lotta (28 år): Till viss del så betyder (arbete), det betyder frihet, så att säga om man tänker på pengar så betyder det frihet och om man nångång har haft det dåligt med pengar så förstår man hur stor innebörd det har sen.

En god ekonomisk situation ger även en känsla av lugn och trygghet, man behöver inte oroa sig för hur man finansiellt ska klara av nästa månad. Både informanterna som bor hemma och som bor självständigt nämnde tryggheten med en stabil ekonomi. Detta kan bero på bland annat att de som bor hemma ändå bidrar med pengar till det gemensamma hushållet eller att de tänker på framtiden. I intervjuerna frågade jag inte om de ungas ekonomiska situation eftersom jag inte ansåg att det hörde till mitt ämne. I efterhand kan jag dock konstatera att det skulle ha varit intressant att veta hur mycket informanternas ekonomi påverkar deras liv och om den begränsar eller oroar dem. Tomas var en av dem som definierade arbete som lönearbete.

Hanna: Vad tycker du räknas som arbete?

Tomas (19 år): Så du får lön varje månad tycker jag räknas som arbete, visst det finns ju deltidsarbete också men, det som jag räknar som arbete e någonting som du kan lita på att du faktiskt kommer fa till varje vardag och inte behöver va orolig att nästa månad kommer jag inte få nå betalt.

Den tayloristiska synen (Grenholm 1994, 26-27) att arbeta för att få ekonomisk vinning och materiella tillgångar stämmer till viss del in på informanternas tankar om arbete. En del av informanterna nämner "att unna sig" som något de ser fram emot att göra då de har lön och kunna skaffa sig större uppköp, t.ex. en bil. Flera ungdomar nämnde att de inte behövde mycket pengar för att få tillvaron att gå runt, men att de som bidragstagare inte kan kosta på sig något extra. Ingen av de unga önskade dock specifikt ett högavlönat arbete. Deras drömmar handlade istället om att få göra något de tycker om på ett ställe där de trivs, för att ha något att göra eller för att hjälpa andra. Ingen av informanterna i studien nämnde pengar som den enda orsaken till arbete. Det finns även andra studier som har hittat tendenser för att ekonomi inte är en så stor del av ungas motiv till arbete. Pohjolas (2001, 194) studie visar att arbete ger förutom pengar även ett innehållsmässigt värde genom att bidra till känslan av att ha en social ställning och människovärde. Det finns dock även andra studier, t.ex. Helve (2012, 33) som stöder att en hög lön är det främsta motivet till arbete framom arbetets egenvärde eller att arbeta för en god sak.

Tomas (19 år): Istället sku vi ju kunna ha att, jag vet inte fast skatt eller nånting högre ju mer pengar du har, att det sku jämna ut sig. För att pengar är ju egentligen bara någonting vi människor har lagat, det finns ju inte tekniskt sätt, det är som tiden. Det är som tid och pengar är två saker som förstör allt tycker jag, så i en perfekt värld skulle vi inte ha nå tid eller pengar. (...) Men för mig sku det ändå inte inverka så jättemycket, jag lever ändå ganska sådär slarvigt och latt jag så, jag bryr mig inte riktigt om vad klockan är, jag bryr mig inte om hur mycket pengar jag har, eller nog bryr jag mig men det är mer sådär att jag slösar int, jag är väldigt sparsam.

Tomas är en av informanterna i min studie som inte anser att pengar är så viktigt och i hans drömvärld skulle det inte alls existera. Han vill arbeta för att få en lön och kunna försörja sig, men anser inte att han behöver mycket pengar eftersom han är sparsam. Han diskuterar även värdet av pengar och det faktum att det är något som människan själv har skapat.

Enligt den platoniska teorin (Grenholm 1994, 23-24) är meningen med arbete att försörja sig själv så att man ska kunna göra andra saker på fritiden. Informanterna i studien nämner självförsörjning och ledig fritid som positiva aspekter med att arbeta, men ingen av dem nämner detta som det enda motivet till arbete, utan ungdomarna vill även att arbete i sig ska vara en trevlig sysselsättning och något de tycker om att göra. Myllyniemis (2013, 65) studie visar även att 84 % av ungdomar värderar arbetets innehåll framom lönen.

6.1.2 Sysselsättning

Arbete kunde ses som sysselsättning och rutin för dagen. Behovet att ha något att göra var stort bland informanterna. Flera av de unga ansåg att något av det värsta med att vara arbetslös var bristen på rutiner och att inte ha något "vettigt" att göra. Det var viktigt att inte bara sitta hemma på soffan eller "dagdriva", både för sin egen skull och för vad andra kan tänka om en. Här finns också aspekten att skilja på vardag och helg, och hur viktigt det är för att kunna slappna av och njuta av den lediga tiden.

Enligt Jahoda (1992a) är några latent funktioner av arbete att få en tidsstruktur för den vakna delen av dygnet och att göra en regelbunden verksamhet. Rutiner nämndes av så gott som alla ungdomar som något positivt med att arbeta. De flesta ungdomar kunde återge en tid då de som arbetslösa inte hade fasta rutiner och hur det påverkade deras liv på ett negativt sätt, antingen genom att de svängde dygnsrytmen eller att de kände att de inte gjort något under dagen. Nedan förklarar Tomas varför han tycker rutiner är viktigt.

Tomas (19 år): (Arbete är) Någonting du gör varje dag, du stiger upp en viss tid, du går till ett visst ställe, du äter på ett visst ställe, och du far hem från ett visst ställe, det är det som jag tolkar som arbete.

Hanna: Så rutiner?

Tomas: Rutiner, exakt. Du har en livsrutin. Som arbetslös så har du inte direkt det.

Hanna: Är det viktigt att ha det för dig?

Tomas: Nå jag sku nog säga att det är viktigt att du har nånting du gör varje dag för till sist så blir det bara en tom känsla om inte du får gjort nånting varje dag. Fast det kanske inte sku va absolut roligaste jobbet så du sku ändå gör nånting, fritiden känns mycket bättre då det faktiskt är fritid, för ifall du är arbetslös och allting är fritid så det tappar som bort dedär bra känslan då.

Jahoda (1992a, 134) menar att bristen på rutiner leder till att fritiden slutligen förlorar sin mening, vilket även de unga i denna studie nämnde. Informanterna ansåg att det var viktigt att ha rutiner för att kunna skilja på arbete och fritid, vardag och helg. Som arbetslös kan det vara svårt att känna skillnad på vardag och helg eftersom att allt flyter ihop då man inte har rutiner. Känslan av att det är fredag och ledig helg framför infinner sig inte om alla dagar ser ut så, vilket

gör att ledigheten inte uppskattas. Med hjälp av arbete får man rutin och helgen och fritiden skulle kännas extra bra i och med att man "förtjänar" den. Nedan beskriver Kim skillnaden mellan känslorna för en ledig helg som arbetslös och som arbetande. Kim anser att fastän man inte alltid tycker om sitt arbete så väger det upp mot då man får fritid eller helg.

Kim (24 år): Jobb är ju alltid jobb, inte kan man ju alltid tyck om det men vad är nu bättre än det om man jobbar och så får man helg, bara det känns man tar det helt annorlunda då man får ledigt och såhär. Om man är arbetslös så int känns det ju att "jee det är fredag", det är ju samma sak.

Sysselsättning bidrar till att förbättra den mentala hälsan. Ungdomarna i min studie var överens om att det inte är bra för den mentala hälsan att vara arbetslös en längre tid. Det finns även studier som visar att ungdomar som har varit arbetslösa en längre tid mår sämre, både fysiskt och psykiskt, än sådana som arbetar (se t.ex. Myllyniemi 2012, 101; Helve 2012, 36). Majoriteten av de unga ansåg att de själva inte led av sin arbetslöshet, i alla fall inte i nuläget då de deltog i RFs verksamhet som jämfördes med att ha ett arbete. Några har dock haft erfarenhet av att den mentala hälsan har lidit under deras tid som arbetslös. Enligt dem kan arbetslöshet leda till dåligt självförtroende, en känsla av utanförskap och skam. Det är även lätt att bli passiverad och en "soffpotatis". Lotta beskriver varför hon anser det vara nyttigt att arbeta:

Lotta (28 år): Och sen tycker jag att det är nyttigt att arbeta, eller det beror väl på vilket jobb man har men alltså i alla fall mentalt så är det jätteviktigt liksom att få arbeta. Jag kan väl inte säga att det gäller fysiskt, det beror på vad man har för jobb men det bidrar nog till den mentala hälsan både genom att man slipper oroa sig för pengar och för att man får liksom aktivera sig, och så finns dom här rutinerna som man har så svårt att hålla om man bara går hemma också.

Allvin et al. (2006, 108) diskuterar individens olika roller och olika delar eller sfärer av deras liv. Enligt Allvin et al kan individens liv delas in i olika sfärer bestående av arbete och övrigt liv. Enligt denna tanke kan positiv och negativ energi flödas över från de olika sfärerna, vilket kan göra så att den totala energin ökar. Individerna tar sig an ett flertal roller, bland annat en roll som förälder, vän och arbetare. Multipla roller leder till ökat socialt stöd från individens omgivning. Allvin et al kallar detta för överspridningsmodellen. Några av informanterna i min studie har också teorier om roller och hur de samarbetar, alltså att flera roller och en strukturerad vardag leder till bättre mental hälsa.

Heidi (27 år): (...) och de här är jätteviktigt för sociala, att man känner att man lite passar in också i samhället, jo jätteviktigt för det här sociala att ha ett arbete och då spelar det ingen roll vad du har för arbete bara du som själv känner att det är nå trevligt att gå till (...) det betyder ju jättemycket att ha ett jobb egentligen för du får ju självförtroende från det jättemycket.

Heidi var den enda informanten som särskilt nämnde att den sociala aspekten var viktig för att må bra. Jahoda (1992a) menar att den sociala aspekten räknas som en latent funktion med arbete. Att endast en av informanterna nämnde detta kan bero på flera saker, t.ex. att det ur intervjuerna framkom att de unga har bra sociala nätverk som de umgås med ofta. Ett par av de unga nämnde dock i samband med att vi pratade om Resurscentret Föregångarna att de hellre är där och söker arbete än sitter hemma för sig själva och bara umgås med samma människor.

Lotta (28 år): (...) Och det (arbete) ger som en känsla av att man är normal vilket är ganska viktigt ibland, ja... Som att man passar in med samhället.

Både Heidi och Lotta nämner det viktiga med att känna att man passar in i samhället. Heidi och Lotta är de enda flickorna och är även de äldsta informanterna i materialet. Jag vill inte spekulera utifrån ett genusperspektiv eftersom jag inte har tillräckligt många deltagare av båda könen för det. Dock vill jag poängtera att dessa resultat kan bero på åldern i och med att de andra ungdomarna som nämnde detta också var några av de äldre deltagarna. Enligt human relations-skolans teori om meningen med arbete (Grenholm 1994, 27-28) är den sociala aspekten den viktigaste orsaken till att arbeta eftersom det ger socialt stöd från omgivningen och människan tillhör en social gemenskap.

Majoriteten av informanterna ansåg dock att de kände sig delaktiga i samhället genom andra aktiviteter än arbete t.ex. genom en lagsport eller den lilla skatt de bidrar med i och med att de konsumerar. Att delta i RFs verksamhet kändes för många som ett arbete vilket ökade deras känsla av samhörighet i samhället. Att ha något att göra var också viktigt för att känna sig betydelsefull.

6.1.3 Självförverkligande

Tanken att livet ska vara meningsfullt uttrycktes av informanterna. I början av intervjuerna frågade jag varje ungdom hur deras drömliv skulle se ut. Arbete var med i sex av åtta berättelser en del av drömmen. De ungas drömjobb visade sig vara arbeten som sju av åtta i något skede av sitt liv planerar att syssla med. De unga hade realistiska planer för hur de ska nå sina mål antingen genom studier eller genom att arbeta sig upp till en viss position. Trots detta nämnde endast en ungdom karriär som en plan för framtiden.

Några av informanterna i min studie nämnde arbete som ett sätt att förverkliga sig själv, medan andra ansåg att detta gjordes utanför arbete t.ex. genom att skaffa en familj. Studier som har tangerat liknande tankar är bland annat Sinisalo (2004) som visar att självförverkligande har blivit allt mer viktigt för ungdomar.

Joni var en av de unga som nämnde det praktiska med att arbeta, ju mer man arbetar desto större chans att få ett arbete om man igen blir arbetslös. Han var även den enda ungdomen som öppet pratade om en karriär som något han strävar till att nå.

Hanna: Om du jämför då arbete med andra aktiviteter, vad är positivt/negativt med arbete i jämförelse med andra saker man kan göra?

Joni (21 år): Mm... Nå man lär ju sig nytt, man kan ta sig framåt i livet, i en karriär, så på det sättet blir det lättare desto mer man har jobbat, så har man det lättare i framtiden, att få jobb också ifall det råkar hända så man tappar jobb.

De flesta av ungdomarna hade som plan att hålla arbete och fritid åtskilda. Några nämnde dock även fördelar med att ha dessa blandade som t.ex. att få arbeta med vad de verkligen vill och inte jobba endast för ekonomiska orsaker. Kim ger nedan ett exempel ur hans egna tankar om sitt framtida arbete.

Hanna: Okej, men varför vill du arbeta?

Kim (24 år): Mm, jo för jag, ja... Nå jag är nog, jag är ganska så intresserad av allt sorts som har med media att göra så det sku va kul att jobba inom det nog så vad är bättre än det, att gö nå man tycker om och få betalt för det?

I fråga om ungdomarnas drömjobb beskrev Mikael sin syn på att arbeta med sin hobby som att det suddar ut gränserna mellan arbete och fritid. Han kunde tänka sig att arbeta mera än de vanliga åtta timmarna per dag eftersom det är hans stora intresse, och det därför blandar fritid med arbete. Arbetet blir till en livsstil.

Mikael (20 år): Nå då sku jag antagligen jobba med något såntdär drömjobb typ och resa runt med nå professionellt team eller nånting, resa runt i världen och dokumentera dem, och göra det liksom fast 16 timmar om dagen eller något sånt, att int sku det göra något hur långa arbetsdagar man har då om det sku va nåt man sku älska att göra.

Arbete kunde ses som arbetserfarenhet som behövs för att nå sitt mål eller drömjobb. Arbete är i detta fall en språngbräda till drömjobbet eller drömpositionen inom ett yrke. Det var viktigt att kunna visa framtida arbetsgivare eller andra människor att man har gjort något "vettigt", men det var även lika viktigt att kunna visa sig själv att man har gjort något. Praktik ansågs även vara ett sätt för informanterna att prova på arbete, visa vad de går för samt möjligheten att det leder till fast arbete. Praktik ansågs inte vara likvärdigt arbete bland annat p.g.a. att det inte ger samma ansvar som vid arbete och oftast inte heller samma arbetsuppgifter. Nedan beskriver Fredrik sin syn på arbete och hur man genom det når drömmar.

Fredrik (18 år): Ja det (arbete) är väl nånting man visar att man gör nånting och det syns på pappren så du har arbetserfarenhet och lite här och där. (...) om man har en stor dröm att kanske va i USA om tio år så måste man ju arbeta upp sig dit för att slippa dit också.

Informanterna verkade ha ganska olika syner på hur man förverkligar sig själv. Vissa fokuserade på arbete, vilket är helt förståeligt med tanke på intervjuernas tema, medan andra ändå nämnde andra saker som var deras dröm, t.ex. att de skulle ha möjlighet att arbeta deltid i framtiden så att de skulle kunna fokusera på sin framtida familj. Heidi tror att hon kommer fokusera mer på fritid och familj än på arbete, men menar även att det kan vara svårt att hålla detta ifall hon börjar trivas bra med sitt jobb.

Heidi (27 år): (...) man vet aldrig jag kan ju bli helt förälskad i mitt jobb och tycka att det är härligt och jag är där på veckoslutena, det kan ju vara så men jag sku

inte vilja det och jag har alltid tyckt att jag är mer sånär familjemänniska än vad jag är jobbmänniska, att jag sku lägga ner tiden på familjen istället. Lite mer hemma med barnen och sådär, men alltså såntdär kan ju förändras, det är vad jag tänker just nu åtminstone.

Den sociotekniska och den marxistiska teorin om meningen med arbete (Grenholm 1994, 25-29) tar båda upp arbete som ett sätt att förverkliga sig själv. De unga pratar till viss del om meningen med arbete som arbetsproduktionen, t.ex. att förverkliga sig själv genom att arbeta med något som de trivs med, sitt drömyrke. Majoriteten nämner dock arbete genom vilket de uppnår något annat, t.ex. ett annat jobb eller en annan position i sitt liv. I intervjuerna framkommer sätt att förverkliga sig själv som tangerar den sociotekniska teorin, bland annat att förverkliga sig själv genom att nå (ekonomisk) frihet eller social integration genom att komma med i ett visst socialt sammanhang som hör till ett arbete.

6.1.4 Hjälpa andra

Ett par av ungdomarna i min studie ansåg att det var viktigt att genom sitt arbete hjälpa andra människor och lämna spår efter sig. Några ville göra detta genom att arbeta frivilligt för en organisation vilket en ungdom redan har gjort under sin tid som arbetslös. Andra ville istället hjälpa andra människor genom sitt dagliga arbete, som de också själva får lön för. De unga gav som exempel på hur de skulle vilja hjälpa omvärlden bland annat genom att frivilligt arbeta i ett u-land och att lokalt hjälpa till genom att producera hälsosamma ekologiska varor.

Endast ett par av informanterna i min studie nämnde att de ville hjälpa andra människor genom sitt arbete. De som nämnde det kunde dock väl beskriva varför och på vilket sätt de skulle kunna tänka sig att göra detta. I citatet nedan berättar Sharif om sin syn på arbete och vad det betyder för honom. Sharif räknade frivilligt arbete som arbete. Han poängterade dock att man måste kunna försörja sig själv, frivilligt arbete är något man gör ifall man har möjlighet. Sharif anser även att man kan arbeta för att förverkliga sig själv.

Hanna: Vad tycker du att räknas som arbete?

Sharif (20 år): Som arbete... Ja något som man gör för att antingen förverkliga sig själv eller för att försörja sig, ja eller för att hjälpa andra, på någån sätt volontärarbete eller nå liknande, så det sku jag säga att det är arbete för mig.

Resten av informanterna såg på frivilligt arbete på liknande sätt. Frivilligt arbete sågs som något bra som man gärna skulle syssla med, men endast ifall man på annat sätt kan försörja sig, t.ex. arbeta frivilligt vid sidan om arbetet eller hjälpa till på talko. Försörjning var viktigt.

Enligt den Lutherska läran ska människan arbeta för att hjälpa andra och tjäna sin nästa (Grenholm 1994, 24), vilket stämmer gott in med vissa av informanternas tankar. Tidigare studier som har tagit fram det altruistiska synsättet i arbetet bland unga är bland annat Duffy & Sedlacek (2007). Att hjälpa andra människor kan ske på många olika sätt, t.ex. genom ens arbete. Ett vanligt område att hjälpa andra i är vården, vilket även en av de intervjuade som vill hjälpa andra genom sitt arbete nämner som sin framtida bransch. Altruism är ett mer relevant motiv till att arbeta inom vissa yrken, t.ex. visar studien av De Cooman et al (2007) att altruism är ett av de starkaste motiven för att bli lärare. Att hjälpa andra är dock en tolkningsfråga, t.ex. sådana som arbetar i en butik kan hjälpa sina medmänniskor i deras vardagliga uppköp genom att vara vänlig eller hjälpsam.

Sharif menar även att det är viktigt för honom att bli ihågkommen för sin insats i samhället.

Sharif (20 år): Alltså det (arbete) ska va givande, det ska ge en nån känsla av att man gör nånting, som lämnar kvar vet du som int är bort dagen efter, nånting som märks sen i historien eller i samhället eller på nåt sätt.

Sharif vill enligt detta uttalande bli ihågkommen i samhället eller i historien för det goda han har gjort i samhället. Enligt ytterligare information från intervjun samt hans planer för framtiden så anser Sharif att man kan bli ihågkommen även fast man använder små medel då man hjälper andra, känna att man har lämnat något gott efter sig eller för att bli ihågkommen. Hågkomst och att känna att man har en plats i historien kan även tolkas som en följd av att förverkliga sig själv.

Att ha ett arbete som ger en känsla av att man har gjort något bra för någon annan, eller att ha hjälpt någon får individen att känna sig viktig och duktig. Detta togs fram av t.ex. Tomas som under flera tillfällen i intervjun tog fram vikten av att känna sig betydelsefull.

Tomas (19 år): (...) och man vet ju inte man kan ju nån dag lära sig nånting väldigt viktigt, som räddar liv till och med, det är ju en bra känsla om du är viktig, det är ju alltid viktigt det att känna sig viktig.

Enligt Jahoda (1992a) hör deltagandet i kollektiva strävanden för mål som sträcker sig utöver de personliga målen till en latent funktion av arbetet. De kollektiva målen är olika för varje arbetsplats eller team inom arbetsplatsen, men de är något som binder samman arbetstagarna. Målen kan vara allt från ett gemensamt projekt till att gemensamt arbeta för att nå de dagliga målen för verksamheten. Att ha ett sådant mål för dagen gör att människan känner sig nödvändig och viktig utanför hemmet.

6.2 Arbetets egenskaper

Ungdomarna som deltog i studien talade mycket om olika egenskaper som de anser är viktigt att ett arbete ska ha. De unga pratade både om sådana egenskaper som ett arbete måste ha för att de ska kunna arbeta där längre än några månader, men även sådana egenskaper som gör ett arbete betydelsefullt. Ett arbete som upplevs betydelsefullt utvecklas individens identitet och värdighet (Morin 2004, 3). För att svara på frågan vad ungdomarna har för attityder till arbete är det viktigt att även se på deras värderingar om vad som är viktigt i ett arbete. I följande avsnitt presenteras vad informantarena anser är viktigt med ett arbete.

6.2.1 Arbetsmiljöns betydelse

I intervjuerna fick ungdomarna frågan vilka egenskaper ett arbete ska ha samt vilka egenskaper som krävs för att det ska beskrivas som bra. Enligt Eriksson & Larsson (2009, 140) kan forskning kring arbetsmiljö delas in i två olika delar, fysiska faktorer och psykosociala faktorer. Jag kommer i enlighet med Eriksson och Larsson (2009) dela in detta avsnitt i fysiska och psykosociala faktorer eftersom de stämmer väl överens med mina informanternas uttalanden. Eftersom mina informanter mest pratade om viktiga psykosociala egenskaper så kommer majoriteten av kapitlet att handla om dem.

Arbetsmiljön är viktig för de unga, både psykosocialt och fysiskt. Fysiska faktorer kan enligt Eriksson och Larsson (2009, 140) handla om fysiskt tunga eller obekväma arbeten t.ex. på grund av ljud, påfrestande arbetsställning eller utsättning för kemiska ämnen. De fysiska faktorerna har minskat med tiden eftersom de fysiskt tyngsta arbetena till en del har försvunnit medan de psykosociala problemen har ökat (Eriksson & Larsson 2009, 157). De unga pratade mest om de psykosociala viktiga delarna av en arbetsmiljö, endast några nämnde fysiska faktorer. Fysiskt

nämndes att det är viktigt att ha en ergonomisk och trygg arbetsplats, särskilt ifall det är tunga arbeten eller sådana som kräver mycket fysiskt.

Hanna: Kan du ge ett exempel på en eller flera egenskaper som ett arbete ska ha?

Joni (21 år): Nå, t.ex. om man jämför att ett ganska typ, ett kontorsarbete eller sådär stillasittande mot träning så är man ju väldigt mer oergonomiskt i sig själv, alltså man tänker ju inte så mycket på sin hållning som man borde, (...) t.ex. när jag har städat och sådär så har jag nog skadat mig själv för att jag har ett ganska tungt jobb.

Både Joni och Lotta poängterar hur viktigt det är att arbeta på ett ergonomiskt sätt för att undvika skador. I Jonis fall handlar det om hur han själv kan påverka genom att t.ex. tänka på hållningen, medan Lotta istället lyfter fram hur viktigt det är att ha rätt utrustning i sitt arbete.

Lotta (28 år): (...) som bra arbetsmiljö måste det vara, för att det ska va ett bra jobb liksom, att då om man t.ex. är frisör är det jättemycket med t.ex. belysningen och att det är ergonomiska typ stolar och såhär.

Psykosociala faktorer fokuserar enligt Eriksson och Larsson (2009, 140-143) istället på arbetets sociala kontakter, innehåll och organisering. Inom forskning kring psykosociala faktorer som påverkar arbetsmiljön finns det två dominerande perspektiv: kvalifikationsperspektivet och stressperspektivet. Kvalifikationsperspektivet fokuserar främst på arbetets krav på individen, medan stressperspektivet fokuserar på stressreaktioner som orsakas av arbetet. (Eriksson & Larsson 2009, 140-143.) Enligt studiens informanter var det viktigt att ett arbete skulle ha vissa psykosociala egenskaper. Det är viktigt för de unga att ha en "bra" chef som uppskattar dem, rätt arbetsmaterial som är i bra skick och en arbetsplats som ser till att byta ut söndriga möbler eller som fixar datorn då den gått sönder. Enligt Lotta är dessa egenskaper något som behövs för att hon ska trivas på sitt arbete.

Lotta (28 år): Jaa, jo det ska va man ska känna att chefen eller cheferna verkligen bryr sig, att det som att de ställer till nå extra för personalen för välmående typ, att man får som jag vet inte, gratis gymkort eller att man får nå massage eller liksom att man får gå till nå massös eller massör ibland eller att man får som gratis lunch nångång ibland eller... Ehm, just också att dom uppdaterar om man sitter på kontor t.ex., att man uppdaterar så man får nya stolar innan dom är helt

utslitna, eller du vet så man känner att man inte lägger ner sin själ i arbetet utan att chefen uppskattar det utan man känner det liksom, att för då vill man jobba hårt också, det sku nog va ett drömjobb tror jag...

För informanterna var det viktigt att känna att de trivs med sitt arbete och att de är uppskattade. Egenskaperna som gör att de trivs är så klart individuella, men de som Lotta nämnde är de huvudsakliga som andra informanter också värdesätter i ett arbete.

Sharif (20 år): Ja så, det ska vara roligt till en viss del, inte behöver det ju va så att man skrattar och ligger och rullar runt på golvet hela tiden, det ska va nånting man trivs med det ska va trevligt, såna egenskaper är ännu ganska viktiga för ett jobb.

Sharif anser att det är bra om man har ett arbete som man tycker är roligt, men poängterar även att det inte alltid är möjligt. Samtidigt som de unga anser att man måste ha roligt för att trivas på sitt jobb så anser de även att "arbete är arbete" och att det inte alltid kan vara roligt, utan att det måste göras ändå. Mikael har liknande tankar och anser att det är viktigt att inte lida på sitt arbete

Mikael (20 år): Nå, för jag vill nu ha ett jobb ändå som jag kan tänka mig att inte varje morgon ska vara som sådär att "oj nåä, det här vill jag inte alls göra och det här är jobbigt och", det får nog vara så de flesta morgnar, men vissa morgnar tycker jag också att det ska vara sådär att man nästan, man kan tänka sig att vilja gå till jobbet, för att inte vill jag, fast det är ett sätt att få inkomster och ett arbete så inte vill jag ändå lida 8 timmar per dag.

Arbetsgemenskap och att känna att man är accepterad är även viktigt för att trivas på ett arbete. Bra arbetskolligor som man kan prata med och känner gemenskap med är en viktig egenskap för de unga. Mikael vill kunna komma överens med sina kolligor och känna att han arbetar i ett team.

Mikael (20 år): Mm, någon sorts anda, att man är i grupp, om det är en grupp som jobbar, så att det ska finnas någon känsla att man är som i ett team.

Som tidigare nämnts fyller arbete till en viss del det sociala behovet i en individs liv. Endast Heidi och Lotta nämner arbete som viktigt för att få sociala kontakter, men flera av de unga i studien nämnde ändå att de trivs på RF eftersom de får träffa människor och göra saker tillsammans.

Det är även viktigt att det varken förekommer mobbning eller diskrimination på arbetsplatsen. Enligt många är detta en självklarhet men som två av informanterna i denna studie nämnde som särskilt betydelsefullt. Lotta menar att arbetskolllegorna och relationen till dem är viktiga, och ifall hon inte har bra relationer på arbetet så kan det påverka trivselsn fastän arbetet annars är bra.

Lotta (28 år): (...) sen är det ju jättestort plus ifall man kan komma överens med sina, vad heter det, kollegor, absolut. För annars även om man har ett jättebra jobb så ifall kollegorna är lite sådär. Ja man kan ju bli mobbad på en arbetsplats också det händer ju liksom men, jaa... Nää men alltså inte mobbing!

Flera av de unga informanterna talade om erfarenheter av stressiga arbetsplatser. Stress i arbetslivet sågs som något negativt och som något de inte vill uppleva igen. Många unga tog aktivt valet att inte arbeta inom liknande arbeten igen eftersom de inte ville utsätta sig för stressen. Som resultat av tidigare stressiga arbeten kunde de unga nämna den inverkan det kan ha på den mentala hälsan och orken överlag.

Heidi (27 år): Nå jag vet ju att jag har mått väldigt dåligt då jag har jobbat inom restaurang och café branschen, eftersom det är jättehög stress där, för det kommer ju alltid sånhär lunch rush hour, så det vet jag att det sku jag nog inte borde välja, det är väl egentligen det som jag tänker mig att jag inte borde jobba med.

Heidi har tidigare arbetserfarenhet av restaurangbranschen där det är extra stressigt under vissa tider på dygnet. Hon vet att hon inte mår bra av sådan stress och vill därför inte arbeta inom den branschen igen. Lotta diskuterar hur stressen kan inverka på övriga livet. Hon har tidigare erfarenhet av depression och väljer därför bort sådant som hon inte mår bra av för att främja sin egen hälsa.

Lotta (28 år): Mm, jag sätter psykiska hälsan ganska, alltså jag försöker sätta det främst, så även fast jag inte tycker om att gå på bidrag och sådär så blir det

bara värre ifall jag ska som hamna in i en depression eller så igen så, jag har varit väldigt mycket, jag har varit deprimerad större delen av mitt vuxna liv så jag sku vilja satsa på att må bra och ifall jag vet att ett jobb som ja, jag kommer må dåligt av så väljer jag nog kanske bort det.

Arbetsmiljön är viktig för informanternas trivsel på arbetsplatsen. Andra studier som har kommit fram till liknande resultat är t.ex. Helve (2012, 41) vars resultat visar hur viktigt trevlig arbetsmiljö och arbetskamrater är, samt hur viktig en rättvis och förtroendegivande chef är för de unga i hennes undersökning. Även Morin (2004, 8-10) menar att det är viktigt att arbetet är intressant och trivsamt, samt utförs i en miljö som ger positiva erfarenheter och relationer till arbetskollegor för att det ska vara betydelsefullt för individen. Hon poängterar även vikten av att känna sig uppskattad och att ens arbetsinsatser uppmärksammas.

6.2.2 Ett utvecklande arbete

Det är viktigt för de unga att arbetet är utmanande och att det ger dem en chans att utvecklas och lära sig nytt hela tiden. De flesta av de unga vill inte arbeta med mekaniska sysslor, medan det fanns några som också poängterade att det är viktigt att arbetet inte går för fort fram. Informanterna vill hinna lära sig arbetsuppgifterna ordentligt innan de går vidare till nästa.

Majoriteten av de unga ville ha ett varierande arbete. För vissa betyder detta att de vill ha ett fysiskt arbete där de inte bara sitter framför en dator, eller ett arbete som inte är för monotont, t.ex. att arbeta på en fabrik med endast en syssla. Kim var en av de som starkt talade för att det måste finnas möjlighet att utvecklas i arbetet, och att arbetsuppgifterna ska variera. Han kan tänka sig att arbeta en kortare tid på ett "mekaniskt arbete", men hans drömyrke är inom media där det finns ett konstant krav på förnyelse.

Kim (24 år): Till exempel just att om man är på något lager eller nåt och packar och såhär så det är ju ganska mycket samma dagar, du plockar i en hylla, lagar i en låda och skickar iväg, plockar i en hylla, lagar i en låda och skickar iväg, så det är ju lite, det är långtråkigt i längden nog.

De flesta informanterna sade att de ville ha ett arbete som är utmanande och utvecklande. Detta kan innebära olika saker för olika personer eller yrken, men i grund och botten så behöver det

hända nya saker och personen behöver känna att hen utvecklas i takt med arbetet. Andra studier som visar att ett utvecklande arbete är viktigt för ungdomar är bl.a. Helve (2012, 41) och Morin (2004, 8). Enligt Helves studie vill de unga känna att de utvecklar sina färdigheter genom arbetet, medan Morin menar att ett arbete måste vara utmanande och utvecklande för att vara ett betydelsefullt arbete.

Flera av informanterna i studien ansåg att arbetet ändå måste ha en viss kontinuitet. Majoriteten av de unga som deltog i undersökningen ville ha ett utvecklande arbete, men samtidigt ett arbete som inte känns otryggt eller osäkert. Kontinuitet i arbetet ger trygghet. En del ville ha en fast anställning som var "stabil", medan andra poängterade vikten av att kunna sina arbetsuppgifter. Här nämns även tryggheten med att veta vad man kommer göra nästa dag i arbetet, och att inte kastas in i situationer man inte är beredd på. Tomas vill att arbetet ska hållas på en viss nivå en tillräckligt lång tid så att han hinner lära sig en sak ordentligt innan han börjar med nästa. Han ger också exempel på förutsägbarhet i arbetet genom att kommentera vikten av att veta vad man ska göra från en dag till en annan.

Tomas (19 år): Nå som sagt så ska det var helst int för komplicerat, det ska hålla sig på samma nivå och åtminstone en viss tid, visst ifall du får förhöjning så kan det ju ändras, men att du vet vad du gör från dag till dag och att det inte händer för stora förändringar, och ifall det händer för stora förändringar så är du beredd på det så inte det är så att en dag kommer chefen och säger hördu nu måste du gö det här eller det här.

Sharif önskar ett utvecklande arbete men poängterar att det är viktigt för honom att han har en fast och stabil anställning.

Hanna: Kan du ge exempel på en egenskap eller flera egenskaper som ett arbete ska ha?

Sharif (20 år): Eh, det ska egentligen nog vara stabilt tycker jag, stabilt arbete är en viktig (...) Sen ska arbete va sånt att det är int vet du samma hela tiden, det sådär utvecklas, hela tiden kommer det nya utmaningar vet du.

Många påstår att unga människor inte vill ha ett fast arbete utan föredrar tillfälliga kontrakt som ger dem möjlighet att byta arbete ofta och kunna varva arbeten med längre ledigheter (t.ex. Helve 2012, 56). I denna studie däremot har majoriteten av informanterna specifikt sagt att de

vill få en fast anställning (tillsvidareanställning). Ingen av de unga pratade om tillfällig anställning i en positiv bemärkelse, förutom då det var frågan om praktikplatser. Praktikplatser ansågs som ett bra sätt för de unga att få en fot in på arbetsplatsen för att sedan ha chans till vidare fast anställning. Eftersom majoriteten av informanterna planerade att studera på hösten sökte de flesta ändå efter tillfällig anställning vid intervjutillfället.

6.3 Arbete som en del av identiteten

I detta avsnitt presenteras de ungas tankar om hur stor del arbete har i deras liv. Här är det extra viktigt att komma ihåg de olika livssituationerna informanterna är i. Det är stor åldersskillnad mellan den yngsta och den äldsta informanten och deras arbetserfarenheter skiljer med flera år.

Arbete som en del av identiteten eller identitetsskapandet var för majoriteten av informanterna något främmande. Tankarna om arbetsidentitet var tudelade, de flesta ansåg att arbete är viktigt men var samtidigt skeptiska till hur mycket det kan påverka deras identitet eller vem de är. Många konstaterade att man lägger mycket av sin tid på ett arbete och att det logiskt sett borde påverka ens arbetsidentitet samtidigt som en del ansåg att arbete inte kan påverka dem som person. Mikael var en av dem som förde samman dessa två ganska olika åsikter då han diskuterade arbetsidentitet.

Hanna: Okej, men utifrån vad jag berättat (om innebörden av ordet arbetsidentitet) så att vad tänker du om det?

Mikael (20 år): Nå det stämmer nog säkert bra, alltså att man får en ordentlig, alltså arbetsidentitet för att man spenderar ju ändå säkert mest tid på att liksom arbeta, om man tänker man gör det 8 timmar per dag, så inte gör du ju nåt annat 8 timmar per dag, blir ju lite av ditt och datt då (...) Inte tror jag den där arbetsidentiteten är så, inte tror jag den gör nånting med dig själv, påverkar dig så mycket ändå.

Blau (1989) menar att en individ inte behöver känna tillhörighet med sitt yrke. Detta är dock ovanligt eftersom människan i allmänhet lägger mycket tid på att arbeta och därför lätt identifierar sig med sin huvudsakliga sysselsättning. Arbete är en viktig del i de ungas liv, men inte tillräckligt viktig för att påverka dem och deras identitet. Arbete ses som avskilt från deras personlighet, och en del av de unga förklarar det som att de tar på sig en roll i arbetet, som skiljer sig från deras privata roll. Detta förklaras närmare i nästa avsnitt om den professionella

rollen. Såsom tidigare studier har visat (t.ex. Moisio 2004; Myllyniemi 2013, 59) är arbetet inte målet med livet utan det viktigaste för de unga finns i fritidsintressen eller familjeliv. De unga som deltog i studien poängterade vikten av att ha tid för sina fritidsintressen och att arbetet inte fick ta över den delen av deras liv.

Många av de unga skulle inte nämna sitt arbete då de presenterar sig för andra människor. För vissa beror detta på att de är arbetslösa eller är i en annars "svag" position i samhället, medan andra anser att det gäller oberoende om de har arbete eller inte. Istället för att berätta om sitt arbete, säger de flesta av ungdomarna att de hellre pratar om hobbyer eller fritidsintressen. Arbete verkar vara något som man pratar om med arbetskollegor, inte på fritiden för då finns det annat att prata om. För de unga verkade det främmande att någon skulle presentera sig och nämna sitt arbete, i så fall var de "besatta av sitt jobb" (Kim).

Kim (24 år): Kanske det sku ha nån betydelse för nån att man är arbetslös det är klart, men inte e de nu, inte är det som första jag kommer fram med då jag träffar nya människor, och fast jag sku ha jobb inte är det det första jag sku säg då heller, att jag jobbar där och där.

Lotta ger som exempel att hon aldrig frivilligt skulle prata om arbete i sin nuvarande situation eftersom hon tycker att det är jobbigt att berätta att hon är arbetslös. Ett par av de andra unga som jag intervjuade nämnde att de helst undviker att nämna att de är arbetslösa för andra människor eftersom det till en viss del ger en känsla av skam.

Lotta (28 år): Jag sku nog inte säga nånting om jobb, jag sku nog bara säg att jag är Lotta och beroende då på ifall det är nån som, ifall vi har nå gemensamma bekanta så sku jag då nämna dem, men sku aldrig ta upp jobb just nu, det känns lite så att också ifall man är studerande så säger man inte Lotta studerande.

Här finns en stor variation mellan de ungas svar. Ungefär hälften av de unga tycker att det inte finns något att skämmas för och att folk får tycka vad de vill om deras arbetslöshet, medan den andra halvan tycker att människor börjar titta annorlunda på dem eller är rädd för att de ska bli dömda. Utifrån materialet i denna studie verkar variationen inte bero på ålder eller andra observerbara variabler. Lotta förklarar att samtidigt som hon vet att hon inte borde skämmas för att hon är arbetslös, så gör hon det till en viss del ändå.

Lotta (28 år): Det är ju nog jobbigt att säga det för man vet ju aldrig vad reaktionen kommer va hos den andra människan, fast man inte borde bry sig, men... Ja, att man vet inte det men så tycker jag att man borde inte skämmas därför sku jag borde säga det i alla fall, man kan ju jobba mot dedär att man skäms själv. Ja, så jag sku säga att jag är arbetslös även fastän det är lite jobbigt.

Enligt Jenkins (2008, 17) skapar vi vår identitet genom samspel med andra och genom att jämföra likheter och olikheter med andra människor. Vi ser oss alltså inte enbart utifrån oss själva utan även genom andra människors ögon. Vi behöver känna stöd och acceptans från nära människor i vår omgivning. (Jenkins 2008, 17-19.) Jenkins tankar om identitet visar att informanterna speglar sin arbetslöshet i andra människors ögon och reagerar på reaktionerna. Detta stöds av informanternas kommentarer att de vet att de inte borde bry sig i vad andra tänker om dem, men de gör det ändå. De unga har dock alla stöd i sin situation av sin familj och sina vänner, vilket de anser är huvudsaken.

Samtidigt som informanterna är negativa till att arbete skulle vara en del av deras identitet anser de inte heller att arbetslöshet är en del av deras identitet. De unga säger att de hör till gruppen arbetslösa som ett faktum, men de flesta känner sig inte arbetslösa, delvis för att de går hos Resurscentret Föregångarna, men även för att de inte anser att arbetslöshet hör till deras identitet eller till hur de ser sig själva. Lotta, som är en av informanterna som är positiv till en arbetsidentitet, förklarar att arbetslöshet inte hör till hennes självbild.

Lotta (28 år): Det tillhör inte min identitet att vara arbetslös, nu just jobbar jag, eller väntar jag bara på att få en arbetsidentitet, min arbetsidentitet är inte arbetslös det är inte nån del av min identitet heller bara jag väntar just nu.

Arbetslösheten ses som en tillfällig situation som de snart kommer ta sig ur. Angående arbetsmoralen så visar studier (t.ex. Myllyniemi 2013, 67) att viljan att arbeta ännu är stor, tvärtemot den allmänna opinionen. I min studie kommer detta fram genom att de unga vill arbeta och anser att alla ska arbeta för att dra sitt strå till stacken och för att kunna försörja sig själva. Arbete var viktigt för samtliga ungdomar och de önskar hitta arbete eller börja studera snarast möjligt.

Heidi diskuterade hur arbete kan påverka inställningen till andra människor. Hon argumenterar att man dömer alla människor som man träffar både utifrån fysiska aspekter och hur människan

presenterar sig själv. Till detta hör även arbete och hur olika yrken kan påverka ens tankar om en nyfunnen bekant, både positivt och negativt. Då man träffar en ny människa har man lite att gå på innan man har lärt känna dem, därför är första intrycket viktigt.

Hanna: Vad tänker du om arbetsidentitet?

Heidi (27 år): Mm, jo det är så viktigt i vårt samhälle absolut, det är liksom man dömer ju alltid människor då man träffar dom, eller till och med på gatan ifall man inte träffar dom ordentligt så om man blir presenterad för nån så dömer man dom utifrån hur dom, personlig hygien, kläder liksom, eh och vad heter det, om man har smink eller inte frisyra och sådär, och på vad dom sen säger och vad dom har för liksom yrke. Men en doktor får ju alltid liksom högre än en städare och det säger ju, man drar ju slutsatser om typ deras IQ och om ifall de har ett bra liv eller inte för man tänker att ja de är högavlönade då är dom lyckliga och bra och folk dras ju undermedvetet till sådana människor. Men det har nog en jättestor betydelse i samhället, absolut!

De unga som inte ansåg det vara viktigt att nämna sitt arbete eller sin utbildning då de träffar en ny människa förklarade bland annat att deras hobbyer och intressen beskrev bättre vem de på riktigt är och vad de är intresserade av. Ett exempel på detta är Kim som inte skulle nämna något om sitt arbete om inte den andra uttryckligen frågade efter det. Han är dock en av de som har en noggrann plan hur han ska studera och sedan börja arbeta med något som är hans stora intresse. Kan Kims attityd till arbete som en del av hans identitet förändras då han börjar arbeta med sitt intresse?

Enligt Helve (2012, 18-19) beror arbetslösa ungdomars sätt att identifiera sig med sina intressen istället för med arbete på deras arbetslöshet. Fritid påverkar de arbetslösa och snuttjobbares identitet mer än arbete eftersom det är svårt att bygga en gruppidentitet på ett kortvarigt arbete. Istället för en gruppidentitet med ett arbete har de unga sin individuella identitet och identiteten av snuttjobbade. Enligt Helve är dock en bra arbetserfarenhet, även om den är kortvarig, till hjälp för de unga att bygga en arbetsidentitet eller för att få en bild av deras relation till arbete. Jag anser att Helves resultat stämmer till en viss del in på mina informanternas tankar. Skillnaden ligger dock i att ungdomarna i min studie inte tar på sig identiteten som snuttjobbare eller arbetslös, utan hellre utifrån deras intressen. Studiens material visar även att de unga som har arbetat mera, fastän det har varit snuttjobb, är mer positivt inställda till en arbetsidentitet och tror att de kommer bygga upp en sådan. Detta kan dock även bero på deras ålder eller att de redan har studerat en del.

Vid möten med nya människor konstruerar man den bild man vill ge av sig genom hur man presenterar sig och hur man pratar om sitt liv och tidigare erfarenheter (Jenkins 2008). De unga pratar hellre om hobbyer och fritid som ger en bild åt andra av vem de är. Hobby och fritid väljs av individen själv och ger den bästa bilden av deras intresse och livsstil. Vissa anser dock att arbete kan i sig förmedla en beskrivande bild av dem själv åt andra. Detta gäller arbeten som beskriver deras personlighet eller värderingar bra, eller sådant arbete som ger allmänt en bra bild av att de arbetar där. Ett par unga ansåg att det beror på arbetet ifall de känner tillräcklig samhörighet med det för att kunna "beskriva" sig genom det. Enligt dem var det skillnad på vilket arbete och vad det betyder för dem. Detta diskuteras närmare i avsnittet "Skillnad på jobb och jobb".

Fredrik var den enda i min studie som nämnde möjligheten att berätta var han arbetar åt nya bekanta som en positiv sak. Han ansåg att arbetet kan ge en bra beskrivning av honom, t.ex. säger det en del om intresse, kunnande och livssituation. Detta tankesätt är i enighet med Kreiner & Ashforths (2004, 2) identifiering av arbetsplatsen, vilket innebär att individen identifierar med arbetsplatsen på ett positivt sätt.

Fredrik (18 år): Nå visserligen är det (arbetsidentitet) ju bra, för du tar ju som fram arbetet ditt samtidigt, ifall man nu arbetar på Wärtsilä, t.ex. kan du säga att "jo jag heter Fredrik och jag arbetar på Wärtsilä", så då får ju de här andra en som bild, hur ska jag förklarar de här nu då...

Hanna: Tänker du att det påverkar deras bild av dig?

Fredrik: Ja, att de som får veta vad företaget är för nånting och sådär.

Identitetsskapande är en process av konstant förnyelse. De ungas nuvarande tankar om arbete och arbetsidentitet kommer alltså inte nödvändigtvis vara de samma om fem år. Deras nuvarande tankar att de inte kommer låta arbetet påverka deras personliga identitet eller inverka på deras övriga liv kan ändras på många olika sätt, men även de som tror de kommer få en arbetsidentitet kan bli utan. Identitet konstrueras även av individen själv i samverkan med andra sociala aktörer, vilket visar på betydelsen av att kunna presentera sig på rätt sätt åt andra människor. Bauman (2012) poängterar värdet av att tidigare ha ett arbete som definition av ens ställning och identitet, vilket till en del ännu verkar finnas kvar. De unga hade många tankar om skillnaden mellan olika yrken och deras tankar om skam. Baumans tankar om att arbete i vårt moderna samhälle behöver vara estetiskt är en tolkningsfråga, estetik eller ett bra arbete innebär olika saker för olika människor. Arbete ska enligt Bauman (2012, 52-53) ge behagliga

upplevelser, t.ex. vara ett "kall" eller kännas meningsfulla. Ifall arbetet inte ger behagliga upplevelser anses det vara onödigt eller förnedrande. De unga är beredda att ta nästan vilket arbete som helst, i alla fall för en tid, oberoende på hur fint eller "estetiskt" det är. Arbeten som beskriver dem som person ger dem dock en starkare känsla av samhörighet

6.3.1 Den professionella rollen

De flesta av ungdomarna pratade om arbetsidentitet som en sida av sig själv som togs fram i arbetet, men som inte var en riktig del av dem privat. De beskrev det som en professionell roll som kom fram i jobbrelaterade sammanhang. Enligt denna tanke tar man på sig en roll då man far till arbetet, tar av den (i alla fall till en del) på fritiden, och den ändrar egentligen inte alls dig själv. Det privata jaget som används på fritiden med familj och vänner beskrivs som ungdomens "riktiga jag". Detta kan jämföras med Kreiner & Ashforths (2004, 3) ambivalenta identifiering. Sharif förklarar nedan sina tankar om vilken del arbetsidentitet har i hans liv.

Sharif (20 år): Jo alltså nog är arbete på något sätt en del av min identitet, men inte tror jag det är den första grejen jag sku nämna eller lyfta fram ändå, om ja... Att det är lite så att den delen av min identitet tar jag fram då jag är på arbete, sen lämnar jag den där då jag går bort från arbete egentligen, det är lite så för mig. Att det är inte något som jag hela tiden går omkring och visar... Ifall det nu int annars kommer upp det där mitt arbete, då lägger jag ju förstås ut det.

Inom symbolisk interaktionism anses individen ha flertalet roller som varierar beroende på den sociala omgivningen. Ungdomarnas tankar och beskrivning om den professionella rollen och den personliga rollen liknar Goffmans (2006) tankar om individens olika roller, samt hur situationen kan bestämma om individen spelar sin roll i främre region eller dekorum. I likhet med Goffman anser de unga att de spelar olika roller i det privata livet och i yrkeslivet. Fastän båda dessa roller är en del av dem själv så är det större avstånd till rollen i yrkeslivet eftersom de där ibland måste agera på ett annat sätt än vad de skulle göra i sitt privata liv.

Joni (21 år): (...) Egentligen inte en arbetsidentitet, jag har försökt vara mig själv men det var svårt, det var väldigt svårt! För jag märkte de här andra också t.ex. en annan person nog är de ju positiva och glada, sen där vid sidan om så brukar de också vara lite sura och deppiga och så... Det är mer som en ritual, det

behövs egentligen om man t.ex. arbetar i butik man måste vara positiv hela tiden, om man t.ex. är deprimerad så kommer det inte direkt, jag tror man får sparken ganska snabbt!

Skillnaden mellan den professionella rollen och den egna rollen visas i Jonis citat där han beskriver skillnaden mellan hur man ska bete sig i arbetet och hur man beter sig på fritiden, eller i dekorummet (se Goffman 2006, 97-98). I det främre rummet, i en butikskassa, måste man se glad ut och vara hövlig mot kunderna eftersom arbetsgivaren och arbetsbeskrivningen kräver det. Detta gäller även fastän man själv är ledsen, deprimerad eller arg, man måste ändå hålla upp en viss fasad. I dekorummet, kafferummet, får man däremot vara på vilket humör man vill och är närmare sin privata identitet.

De flesta av informanterna diskuterar möjligheten att sociala roller eller delar av livet kan flyta ihop, t.ex. om man arbetar med något offentligt eller har en sådan position att man alltid måste hålla upp en viss image. Enligt Giddens & Sutton (2014, 207-208) uppträder individen som det väntas av hen i sociala roller. Vissa roller tar större plats än andra, och kan i vissa fall även påverka den privata identiteten. Informanterna ansåg att det kan bli jobbigt i längden, t.ex. ifall man inte orkar hålla upp fasaden varje dag. Samma tankar lyftes fram om egenföretagare som ger sitt arbete allt och kan ha väldigt lite fritid. Nedan ger Lotta ett exempel på detta, nämligen att arbeta som frisör:

Hanna: Vad tänker du om arbetsidentitet?

Lotta (28 år): Ja, det har ju nog mycket med status att göra tänker jag... Men arbetsidentitet mot sådär privatidentitet dom kan ju vara väldigt olika, fast det beror på vilket jobb man har, dom kan ju flyta ihop också om man har väldigt sådär offentlig person eller sådär, eller har väldigt sådär personlig kundkontakt. Nu går jag tillbaka till frisör igen men där var man ju som typ alltid i jobb på nå vis, man fick aldrig va otrevlig mot nån, man måste alltid va supertrevlig och sådär för att man sku få kunder typ, och det var ibland såhär jobbigt för ibland så vill man bara va sur och ful och trött.

Att arbetet flyter ihop med privatlivet såsom Lotta beskriver var oönskat av informanterna. Ett par av de unga diskuterade möjligheten att bli egenföretagare i framtiden men önskade att de ändå skulle kunna hålla arbete och fritid skilda. En av informanterna ansåg dock att ifall han startar sitt drömföretag så skulle han ändå arbeta med sitt drömarbete och då skulle det vara acceptabelt att privatlivet "lider", han skulle ändå syssla med det han är intresserad av. Castells

(2002, 20-21) menar att roller kan kopplas till individens identitet ifall den blir en stor del av livet, t.ex. om arbete är den viktigaste egendefinitionen för individen.

De unga ansåg att det var viktigt att hålla arbete och fritid skilt från varandra. Arbete ska inte tas hem, bland annat av rädsla att man sist och slutligen inte skulle ha en fritid. Det var också möjligt att man av praktiska orsaker inte skulle ta med arbetet hem, eftersom det skulle kunna störa antingen ens privata roll eller ens professionella roll.

Tomas (19 år): Int tycker jag det är, jag sku i alla fall, om jag sku få välj, så sku jag aldrig nämn vad jag arbetar med om inte nån frågar, för jag tycker att det inte är en så viktig sak, alltså just med det där att det brukar bli en del av sig själv. Finns ju väldigt många som tar arbetet hem och det tycker jag att man absolut inte ska gör, för att man ska nog hålla arbete som arbete och fritid som fritid, för annars kan det slut med att du aldrig har fritid eller att du aldrig till sist inte har något arbete. Det finns ju många arbeten där man ska vara anonym och faktiskt inte berätta vad som har hänt för om fel person hör så kan det hända att du inte arbetar så länge kvar. Så jag tycker att man nog ska hålla arbetsidentiteten så liten som möjligt, eller hur man nu ska säga, hålla den borta från sin egen identitet. Visst man kan alltid nämna om man är läkare eller någonting om det behövs, men man ska inte gå och säga det första som man säger att "Ja hej, jag är Tomas och jag är arbetslös" eller såntdär.

Tomas tanke att helt skilja av arbetet från det övriga livet kan enligt Kreiner & Ashforts (2004, 4) kallas en neutral identifikation till arbetsplatsen, vilket innebär att individen genom ett aktivt val inte skapar ett känslband till arbetsplatsen eller organisationen, varken positivt eller negativt. Detta kan bland annat bero på tidigare erfarenheter eller individens tankar om sig själv.

De unga poängterade vikten av att hålla arbete och fritid skilt på grund av "rädslan" av att arbete ska ta över ens liv. Detta kan bero på olika orsaker, allt ifrån ekonomiska till praktiska orsaker. Sharif berättade om skräckhistorier om sådana som han har hört om som låtit arbete ta över deras liv.

Sharif (20 år): Janå, egentligen har jag hört skrämshistorier om nyutexaminerade, jag vet hur det kan gå för dom att dom jobbar någån hemiska 80 timmar i veckan eller nåt, det vet jag inte om det är så jättebra ide.(...) Det som driver folk är att dom vill snabbt få bort sina skulder som de har skaffat under studietiden, men jag tror inte att jag själv kommer jobba så jättemycket bara för att få bort dom, visst kommer jag jobba hårt men nog har jag annat också i mitt liv som kräver min tid.

Kreiner & Ashforths (2004, 2) kallar en person som har låtit arbetet ta över i dess liv och till en del förlorat sin individuella identitet för en överidentifierad individ (eng. overidentified individual). I sådana fall klarar individen inte av att se problem eller felaktigheter hos organisationen där de arbetar.

De ungas oro för att arbetet ska ta över deras liv kan bland annat förklaras med att fritid har blivit allt viktigare för dagens ungdomar (Haavisto 2010, 27). Fastän arbete är viktigt så är oftast fritiden det område där individen förverkligar sig själv och sysslar med sådant som den tycker mest om. Även om man tycker om sitt arbete finns ändå alltid en stress där som oftast saknas i fritiden där man själv väljer aktivitet. De ungas sätt att fundera på arbetsidentitet som en helt skild sak kan visa på många olika saker. Att skilja på arbetsidentiteten och individens riktiga identitet kan bero på att de är mån om sitt privatliv och inte vill kompromissa sina fritidsintressen.

6.3.2 Skillnad på jobb och jobb

Enligt de unga finns det en stor skillnad på hur mycket de relaterade till ett arbete beroende på hur nära de upplever att arbetet är åt dem som person. Arbetsidentiteten tros finnas i de jobb som de unga verkligen vill ha eller som de studerat till. Informanterna som kommenterade detta hade själv inte känt samhörighet med sina tidigare arbeten, men kunde tänka sig att detta kunde ändras i framtiden i ett annat arbete. Nedan svarar både Fredrik och Mikael på frågan om arbete har påverkat deras identitet.

Fredrik (18 år): Njaa, inte sånadär småarbeten direkt, så bestämmer inte så himla mycket men, just de här drömjobbet så nog tror jag att det bestämmer ganska mycket.

Fredrik tror att snuttjobb inte inverkar på identiteten, medan Mikael anser att det beror på hur mycket man har kämpat för att få arbetet. Att kämpa för att få ett arbete kan betyda allt från att utbilda sig inom ett område till att gå igenom en krävande anställningsprocess.

Mikael (20 år): Nää, på grund av att dom där jobben har varit såna, jag har sökt jobb då så jag har fått dom där jobbena och det har varit jobb som jag inte har

strävat till att få att om det sku ha varit så då att jag sku ha tänkt på det länge och som, om jag har kämpat eller någån för att få dedär jobbena, så då tror jag att jag sku ha tagit till mig dom, dedär identiteterna bättre också, eftersom det här var såna jobb som jag gjorde för att jobba helt enkelt så, har jag inte på det sättet fått så riktigt arbetsidentitet ur det tror jag.

Både Fredriks och Mikaelns reflektioner om arbetsidentitet och deras tidigare korta arbetserfarenheter påminner om Helves (2012, 18-19) tankar kring snuttjobbets inverkan på arbetsidentitet. Enligt henne har snuttjobbare inte en arbetsidentitet eftersom de inte hinner vara på ett arbete tillräckligt länge, utan istället influeras av fritid och identiteten som snuttjobbare eftersom det är stabilt för dem. Detta innebär att det kräver en längre arbetsperiod för att känna arbetsidentitet med det yrket.

Mikael lyfter fram att man i dagens värld börjar studera och väljer arbete sent i livet, vilket han tror påverkar hur stort inflytande yrke sist och slutligen har på någons identitet.

Hanna: Tror du arbete påverkar dig som person?

Mikael (20 år): Nee inte hur du är, i liten mån kanske men inte så mycket för man börjar ju jobba ganska sent ändå så man har ju hunnit liksom göra en egen personlighet då nästan helt klart och sådär tills man får den där arbetsidentiteten och så.

Enligt studier (Offe 1985, 142-143; Helves 2012, 18-19) behövs inte arbete i samma utsträckning som tidigare för att hjälpa individen utforma en identitet. Detta bland annat eftersom arbetstiderna har förkortats och eftersom många upplever perioder av arbetslöshet samt byter yrke vilket gör att de inte kan fästa sig vid ett arbete för att identifiera sig med det. I dagens samhälle är det en realitet att den arbetsföra individen med stor sannolikhet inte kommer ha möjlighet att arbeta på samma arbetsplats under hela sin arbetsföra ålder, även om hen så vill. Det är dessutom allt vanligare att arbeta inom olika yrken under sitt liv, vilket gör att identifieringen med ett yrke blir allt mer riskfyllt och ovanligt. Att klara sig på vikariat eller korta anställningar är vanligt.

Arbeten som beskriver individen genom att ha liknande värderingar ger lättare en känsla av arbetsidentitet och samhörighet, än sådana arbeten som inte har det. Sharif nämner ett arbete som han ansåg gav en korrekt bild av honom eftersom det mest liknade hans värderingar och intressen. Sharif kände samhörighet med arbetsplatsen och berättade gärna om den åt sina vänner.

Sharif (20 år): En gång jobbade jag en månad på ett kafé, kulturställe, men då var det för att ganska mycket som dom syssla med var redan från tidigare stor del av mitt liv då, det var lätt för mig att relatera, känna sådär gemensamhet och... till det då (...) så då var det nog möjligt att jag på riktigt, om jag introducera mig för nån så sa jag att jo jag heter Sharif och jag jobbar där, det har varit kanske en av de första grejorna, att då hade jag en sån bild av att om jag säger dedär så kanske det visar ganska mycket ändå av min personlighet, det passar som mycket överens med mig annars också.

Enligt Helges (2012, 19) kan en bra arbetserfarenhet, även fast den är kort, bygga på arbetsidentiteten eller klargöra individens förhållande till arbete. Sharif var i sin intervju annars skeptisk till arbetets del av livet, men anser ändå att ett arbete som beskriver honom och som passar hans personlighet är ett sådant arbete som han kan visa upp. Han anser även att arbetets del av livet beror på arbetet och hur intressant eller viktigt det är för honom själv.

7 Diskussion

I detta kapitel diskuterar jag studiens resultat samt reflekterar kring dess innebörd för samhället och möjliga effekter i framtiden. Syftet med studien är att undersöka ungdomars attityder till arbete och tankar kring arbetsidentitet. Studiens material samlades in genom kvalitativa intervjuer med ungdomar som deltar i ungdomsverkstaden Resurscentret Föregångarnas verksamhet. Eftersom min studie endast bygger på en liten grupp ungas tankar vill jag inte påstå att resultaten stämmer för alla ungdomar. Dock är resultaten ett exempel på hur ungdomar kan uppleva arbete och jag kommer därför i vissa delar av detta kapitel generalisera att detta även gäller för en större grupp ungdomar.

Studiens första forskningsfråga som lyder *”Hur uppfattar ungdomar begreppet arbete?”* har fått ett kortfattat svar från informanterna. Ungdomarna i studien anser att arbete är en sysselsättning i utbyte för pengar, antingen genom lönearbete eller egenföretagande. Informanterna ansåg att det var viktigt att kunna försörja sig själv och därigenom stå på egna ben. Frivilligt arbete ansågs vara en bra sak som man kan ägna sig åt ifall inkomst på annat sätt är säkrad. En ungdom diskuterade möjligheten att i framtiden kunna arbeta som volontär i ett katastrofdrabbat land, medan andra tog upp möjligheten att arbeta lokalt för en förening eller delta i talko. Praktik var enligt de flesta informanter inte likvärdigt ett arbete, främst på grund av brist på ansvar och ”riktiga” arbetsuppgifter. Praktik ansågs dock vara något positivt eftersom det gav arbetserfarenhet och kunde senare leda till ett fast arbete på samma plats.

I början av forskningsprocessen trodde jag att frågan kring arbetets definition skulle leda till en intressant diskussion och vara en väsentlig del av min studie, jämför t.ex. med Wrede-Jäntti (2010) där arbete som inte ger lön ansågs av en del vara likvärdigt som lönearbete. Det visade sig dock att informanterna i min studie var eniga i denna fråga, vilket gjorde att dess intressevärde sjönk något. Jag anser dock att frågan och dess resultat är värd att presenteras i avhandlingen, bland annat eftersom den visar annat resultat än Wrede-Jäntti (2010). Det finns dock flera möjliga orsaker till att resultaten i dessa två studier skils åt. Skillnaderna i resultaten kan dels bero på var materialen är insamlade. Wrede-Jänttis material är insamlat i Helsingfors, medan mitt är insamlat i den i jämförelse lilla staden Vasa i Österbotten, där majoriteten av informanterna har växt upp i små samhällen på landsbygden. Kan uppväxten i en storstad eller på landsbygden göra en skillnad på hurudan syn ungdomar har på arbete? Denna fråga är intressant men omöjlig att besvara i denna studie utifrån materialet som finns till hands. En annan möjlighet är skillnaden som tiden ger, Wrede-Jänttis material var insamlat från och med

90-talet, alltså för ca 15-20 år sedan. Detta innebär bland annat att ungdomarna i hennes studie drabbades av lågkonjunkturen vid en känslig ålder och har därför kanske fått en annan bild av arbete som följd av detta. Informanterna i denna avhandling växte upp efter 90-talets lågkonjunktur eller var bara några år gamla då den inträffade, så deras upplevelser av den ser annorlunda ut. Informanterna i Wrede-Jänttis insamlade material var även en del sådana som har haft en långvarig kontakt till socialmyndigheter av olika skäl, vilket kan ha påverkat deras situation och inställning till arbete eller samhället överlag. I materialet till denna studie framkommer inte ifall informanterna har haft någon tidigare kontakt till socialmyndigheter.

Den andra forskningsfrågan löd *”Vad är ungdomars attityder till lönearbete?”* vilket besvaras i enlighet med Berglund (2001, 32) genom att se på informanternas motiv till arbete samt informanternas värderingar om vad som är viktigt med ett arbete. Jag har utifrån materialet valt att dela in ungdomarnas motiv till arbete enligt följande kategorier: ekonomi, sysselsättning, självförverkligande och att hjälpa andra.

Materialet visar att **ekonomiska** orsaker var de viktigaste för att arbeta. Att kunna försörja sig själv ansågs vara en självklarhet och något informanterna såg fram emot. Pengar var dock inte allt, och alla informanter nämnde även annat som var deras motiv till att arbeta i det långa loppet. Hög lön sågs som något positivt, men var inget måste. Arbete är även viktigt för att få en rutin i vardagen och för att ha en **sysselsättning**. Sysselsättningen gjorde att informanterna kände sig delaktiga i samhället samt för att främja deras mentala hälsa. Enligt informanternas utsagor krävs en vardagsrutin för att kunna slappna av och vara ledig. Efter pengar var sysselsättning ett motiv som de flesta av informanterna nämnde. De unga pratade även om **självförverkligande** samt att kunna säkerställa en position på arbetsmarknaden. Karriär nämndes endast av en informant, men med tanke på hur de andra pratade om sina planer för framtiden så märktes det att även andra av informanterna värdesätter en karriär. Det var även viktigt för informanterna att känna sig betydelsefulla och kunna **hjälpa andra** människor. Informanterna hade olika tankar om hur de skulle genomföra detta. Att hjälpa andra människor innebär inte alltid ett traditionellt frivilligt arbete i ett drabbat land, utan enligt min studie innefattar detta även att hjälpa andra genom sitt dagliga arbete.

Informanterna hade liknande åsikter om vad som är viktigt i ett arbete. Det är viktigt för de unga att arbetet är utvecklande och innovativt, samt att de trivs och har trevliga arbetskamrater. Det var även viktigt att arbetet är säkert och utrustat enligt arbetets behov. De ungas motiv till arbete och önskade arbetsegenskaper stöder varandra till viss del. Det faktum att ingen av informanterna ansåg att de i framtiden vill ha en hög lön utan istället värderade faktorer såsom

ett utvecklande arbete eller trevliga kollegor stödjer påståendet att ekonomisk kompensation inte är det enda motivet till att arbeta. Trivsel på arbetet var viktigt för informanterna, vilket visar att arbetet inte endast ska vara ett nödvändigt ont utan även ge glädje i sig. Detta påstående stöds även av tidigare forskning (Myllyniemi 2013, 65). Baumans (2012, 52-53) tankar om en estetisk arbetsplats stämmer inte in på materialet i denna studie. Däremot stämmer hans påstående om att ett arbete ska ge behagliga upplevelser väl in på informanternas tankar.

Informanternas åsikter om arbete är att det är en nödvändighet, men även något de vill göra eftersom det leder till positiva mål. Målen informanterna ville nå kunde vara både långsiktiga och kortsiktiga. Kortsiktiga mål handlade främst om pengar och sysselsättning, eftersom det var något ungdomarna saknade vid intervju tillfället. Långsiktiga mål kunde däremot handa om att hjälpa andra, att förverkliga sig själv eller att göra karriär. Motiven kunde vara blandade och kombinerade beroende på informantens värderingar och planer för framtiden. Arbete är en viktig del av de ungas liv. Majoriteten av informanterna tillgav arbete en del i deras drömliv, vilket jag anser beskriver väl vad arbete betyder för dem. Deras drömarbete är dessutom sådana yrken som de flesta av dem har planer på att börja studera till eller på annat sätt nå inom en snar framtid. Utifrån materialet i denna studie vill jag påstå att ungdomarna är positiva till arbete och ser det både som en nödvändighet för att må bra och försörja sig själv, men även som något de vill göra. Eftersom dessa resultat även stöds av andra studier t.ex. Myllyniemi (2013, 67) vill jag påstå att de även kan stämma för en större mängd ungdomar.

Till avhandlingens teoretiska referensram hör sex teorier om meningen med arbete; Platons teori, den lutherska läran, den marxistiska teorin, den tayloristiska teorin, human relations-skolans teori och socioteknisk teori. Orsaken till att jag valde dessa teorier var för att de täckte många olika motiv till arbete på olika sätt. Jag använde dessa för att förstå materialet och som hjälp i analysen. Jag anser att min studie visar att ungdomars motiv till arbete liknar motiven i en del av teorierna, men att deras orsaker till att arbeta är mer komplex än endast en teori kan täcka. Informanternas motiv till arbete kan alltså inte förklaras av endast en teori utan kräver en kombination av teorier. En god ekonomisk ställning är inte det enda motivet till arbete utan arbete ska även vara tillfredsställande i sig samt ge en känsla av att göra något värdefullt. Motivet till arbete verkar i sig inte ha ändrats så mycket under årens gång (jämför Tuppurainen 2010 19), men inställningen till arbete och fritid har däremot ändrats en del vilket jag kommer diskutera i samband med nästa forskningsfråga. Att informanterna inte endast arbetar för pengar visar dock att den tayloristiska och instrumentella synen på arbete inte är så aktuell idag som man skulle kunna tro (jämför t.ex. Grenholm 1994, 51; 55). I framtiden kan attityder till arbete utvecklas på olika sätt. Nya generationer kan antingen bli mer ekonomiskt centrerade

igen, eller så kan behovet av att trivas med sitt arbete och göra något man tycker är roligt bli ännu vanligare. Med tanke på hur inställningen till arbetsidentitet har utvecklats så tror jag att krav på trivsel och roliga arbetsuppgifter kommer bli allt vanligare

Den sista forskningsfrågan löd *"Hur ser ungdomar på begreppet arbetsidentitet?"* och fokuserade främst på vad ungdomarna ansåg är arbetets betydelse i deras liv. Tankarna kring arbetsidentitet var tudelade bland informanterna. Å ena sidan anser de att arbete är viktigt och en självklarhet i livet, både för ekonomi och välmående. Å andra sidan anser de flesta av dem samtidigt att arbete inte är så viktigt för dem som person och inte egentligen påverkar deras identitet. Ungdomarna verkade vara osäkra på begreppet arbetsidentitet och ha svårighet att fastställa begreppets betydelse i deras liv. Informanterna tog inte heller sig an arbetslöshet som en del av deras identitet annat som ett faktum, bland annat eftersom det är en position de inte tror de kommer ha länge.

De flesta av ungdomarna beskrev arbetsidentitet som en **professionell roll** som togs fram i arbetssammanhang och togs av igen då de lämnade arbetsplatsen. Enligt denna tanke påverkar arbete inte deras identitet eller liv utanför arbetet, utan endast då de spelar rollen som krävs för deras yrke. Att spela en roll stämmer överens med Goffmans (2006, 97-98) tankar om skådespel och roller. Avsaknaden av en traditionell arbetsidentitet kan bero på ett par saker. En teori är att arbetets betydelse har minskat i takt med arbetsmarknadens förändring. Arbete är inte längre en stabil och stor del av människors liv eftersom arbete har blivit allt mer flexibelt och tillfälligt (Håkansson & Isidorsson 2009, 318). Helve (2012, 18-19) påstår att unga generationer därför har skapat sin identitet utifrån sig själva och sina fritidsintressen, eftersom de är stabila i jämförelse med kortvariga arbetskontrakt. Som en följd av detta har fritidsaktiviteter blivit allt viktigare, medan arbetets betydelse har minskat. Enligt Halava & Pantzar (2010, 36) kommer fritidsintressen i framtiden ta över arbetets roll i identiteten. De tror att fritidsintressen kommer bli ett sätt att beskriva sig själv, såsom arbete har varit tidigare. Avhandlingens informanter ansåg att deras fritidsintressen var väldigt viktiga för dem, och en del menade att de beskriver dem som person. En del beskrev sig själva hellre genom att pratar om sina fritidssysselsättningar än arbete. Utifrån denna studie är Halava & Pantzars teori om fritidens ökade roll i individens liv inte en otänkbar framtid. Det är dock även möjligt att informanterna i denna studie hellre pratar om fritid än om arbete eftersom de inte ännu har ett stabilt arbete utan alltid har haft kortvariga arbetskontrakt samt eftersom de var arbetslösa vid intervju tillfället. I sådana fall kan deras vilja att identifiera sig med fritid istället för med arbete vara tillfällig.

Materialet visar att känsla av samhörighet och arbetsidentitet även kan **bero på arbetets karaktär**. Informanterna ansåg att det var skillnad på olika arbeten, och att särskilt snuttjobb inte kan ge arbetsidentiteten. De unga har arbetat på sådana arbetsplatser som de varken har studerat till eller på annat sätt kämpat för att få. Arbete har därför bara varit något som gett dem pengar i korta perioder. Dock fanns det även de som talade om arbetsgemenskap även på kortvariga arbeten, vilket enligt Helve (2012, 18-19) kan bygga på en bra syn på arbete och en framtida öppenhet för arbetsidentitet. Informanterna nämner även att de tror att arbete kommer bli en större del av deras liv då de arbetar med något som de anser är viktigt eller som de genom t.ex. studier har kämpat för att nå. Ungdomarna har drömyrken och planer för hur de ska nå dessa. De flesta pratar om sitt drömyrke som ett positivt tillskott. Arbete får inte ta över livet, men det är viktigt för att må bra och för att känna sig som en del av samhället.

I samband med analysen märkte jag att bakgrundsuppgifter såsom nationalitet eller familj inte gjorde någon större inverkan på materialet. Jag har valt att inte ta ställning angående genus eftersom materialet inte är tillräckligt jämnt fördelat för att kunna ge ett sanningsenligt resultat. Däremot märkte jag att åldern spelade en roll då det handlade om planer för framtiden och tankar om arbetsidentitet. De som jag räknar till äldre i materialet är tre informanter i ålderskategorin 24 till 28 år, medan de yngre är fem informanter i åldern 18 till 21 år. Skillnaden mellan yngre och äldre informanter märktes särskilt i frågan om arbetsidentitet. De yngre informanterna var mer ambivalenta till begreppet arbetsidentitet, och verkade inte ha bestämt sin inställning till det ännu. De äldre informanterna hade däremot mer utvecklade tankar kring vilken plats arbete faktiskt har eller kommer ha i deras liv. Detta kan bero på många olika saker, t.ex. att de äldre har mera arbetserfarenhet än de yngre, samt att de har haft längre tid att fundera på sin framtid. De äldre informanterna har dessutom vänner som redan har studerat klart och börjat arbeta inom sitt yrke, och kanske även skaffat familj. Deras umgänge är på en annan nivå, vilket ett par av de äldre ungdomarna tog upp i intervjuerna. Så gott som alla informanter hade realistiska planer inför framtiden, men de äldres planer var klart mer utarbetade, medan de yngre hade antingen ofullständiga planer eller så var de osäkra på målet. Även andra studier stärker tesen att arbetets betydelse utvecklas med åldern, t.ex. Haavisto (2010, 25-27).

Enligt Malmberg-Heimonen (2003, 27) blir en ungdom vuxen då den flyttar hemifrån och får kontroll över sitt liv samt klargör sin egen identitet. Att bli vuxen kan även innefatta att få klart sin utbildning, få jobb och bilda en familj (Aapola & Ketokivi 2005, 26-27). De som jag klassificerar som "äldre" i studien har flyttat från föräldrarna, och två av tre bor tillsammans med en sambo. Ingen av informanterna har dock ännu en egen familj. En av ungdomarna har en klar utbildning, och de två andra har provat ett par utbildningar men avbrutit dem. Man kan tänka sig att de

äldre informanterna i studien så småningom borde börja räknas som vuxna, utifrån deras utvecklade svar i intervjuerna samt deras tankar kring framtiden. Den stora åldersdifferensen i avhandlingens material har varit en rikedom i och med variansen den har bidragit till, men även en möjlig svaghet eftersom det har splittrat materialet. I forskningsprocessens tidigare skeden trodde jag inte att åldern skulle göra så stor skillnad för materialet. Ifall jag skulle göra om studien skulle jag dock antagligen välja en mindre åldersgrupp, t.ex. från 18 till 24 år.

Kan man påstå att den nya generationens arbetsetik och moral har förändrats från tidigare generationer? Har arbete ingen inverkan på individens identitet så som Halava & Pantzar (2010, 23) påstår? Utifrån materialet i min studie vill jag påstå att ungdomar har arbetsetik och arbetsmoral. De unga är överens om att de som kan arbeta ska arbeta för att kunna ta hand om sig själva. De vill arbeta och skulle av olika orsaker inte kunna tänka sig att vara arbetslösa en längre tid. Jag tror inte heller att arbetsmoralen någonsin kommer försvinna helt men den kommer dock utvecklas och anpassas efter tidens gång och arbetsmarknadens utveckling. Utifrån studiens insamlade material ser arbetets del av ungdomars liv inte likadan ut som det gjorde för tidigare generationer. Arbete är en viktig del av de ungas liv, men deras liv handlar inte endast om arbete utan det finns många andra saker som är viktiga för dem.

Studiens informanters tankar om den professionella rollen och den privata rollen känns som en realistisk mellanväg för arbetsidentiteten. Detta skulle innebära att kommande generationer inte kommer bygga sitt liv kring ett arbete eller att arbete inte kommer påverka deras identitet så mycket. Arbetsmoral och arbetsidentitet skulle dock på ett sätt finnas kvar i den professionella rollen som används i arbetssammanhang. Detta känns även som en tänkbar utveckling med tanke på den ökade mängden kortvariga arbetskontrakt samt den osäkra arbetsmarknaden. Att bygga upp identiteten kring ett arbete är inte längre lönsamt ifall arbetsmarknadens utveckling fortsätter i denna takt, utan istället bygger individen upp sin identitet kring sådant som är stabilt och säkert i dess liv. För att individen inte ska börja må psykiskt illa av sin osäkra arbetssituation är en copingmekanism att inte låta arbetet ta för stor del av livet. Detta innebär att ifall arbetsmarknaden fortsätter utvecklas till en allt mer tillfällig och osäker marknad så kommer fritidssysselsättningar få en allt större betydelse för livet och identiteten. Det finns dock även en chans att fritidssysselsättnings ökad inflytande på livet har lett till att individen medvetet har valt bort arbetet som en del av deras identitet eftersom den inte behövs. Utifrån detta tankesätt väljer individen medvetet bort arbetsidentitet som något som inte behövs i deras liv, vilket skulle kunna leda till att arbete får en allt svagare ställning i samhället.

Informanterna i denna studie är i en sådan fas i deras liv då deras identitet och värderingar utvecklas mycket. Identitetsskapande är även en process som aldrig är färdig, utan utvecklas konstant. Detta innebär att ifall jag skulle fråga samma gäng ungdomar om deras relation till arbete om några år finns det en risk att deras tankar inte kommer vara de samma. Jag tror dock att min studie har gett en realistisk bild av hurudan plats arbete har i ungdomars liv idag.

8 Avslutning

Avslutningsvis reflekterar jag över forskningsprocessen, samt diskuterar förslag till fortsatt forskning.

Under forskningsprocessen har min studies inriktning ändrats en del. Sådana delar som jag trodde skulle ge intressant information visade sig vara enkla att besvara medan andra delar har växt och tagit över mitt intresse. Jag hade ännu i intervjustudet en tanke om att informanterna skulle ha olika syner på arbete och vad det innebär, men det visade sig att de var överens i denna fråga. Frågan om arbetsidentitet har istället vuxit från att bara vara en liten del av min studie till att bli det som jag anser är som mest intressant och som ger något nytt.

Jag anser att studien har uppfyllt sitt syfte. Genom studien har jag fått nya insikter i ungdomars tankesätt kring arbete och fritid, samt hur de tänker om och planerar framtiden. Materialet visar att ungdomar har en positiv syn till arbete men en blandad och ambivalent syn på arbetsidentitet. Studien visar att arbete är viktigt för de unga men att de inte vill införa arbete som en del av deras identitet. Studien kan inte besvara vad detta beror på, t.ex. ifall det beror på informanternas arbetslöshet eller om läget ser likadant ut för ungdomar som arbetar. Jag anser att det därför behövs mera studier inom detta område. Jag har genom denna avhandling velat bidra till forskning om ungdomar och arbete, vilket jag anser att jag i en liten skala har gjort. Eftersom studien är av begränsad storlek kan den inte visa hur alla ungdomar tänker i frågor om arbete, utan den kan endast ge exempel på hur det kan se ut.

Avhandlingen kan förhoppningsvis inspirera till ytterligare undersökningar om ungdomars tankar om arbete och särskilt arbetsidentitet. Studier som behandlar arbetsidentitet i dagens samhälle är överlag svåra att finna, vilket jag tycker är synd eftersom jag tycker det är ett intressant och aktuellt ämne. Gällande attityder till arbete finns det många kvantitativa studier, men endast ett fåtal kvalitativa. Jag tror det skulle ge ny information om hur arbetsmarknadens förändringar har påverkat ungdomar och kommande generationer ifall det gjordes fler kvalitativa studier gällande både arbetsidentitet och attityder till arbete. Detta skulle även vara viktigt med tanke på kommande utmaningar på arbetsmarknaden. Jag anser att det behövs ytterligare studier inom detta område för att kunna bidra till den samhällsdebatten om arbetslösa ungdomar.

Studiens resultat skiljer sig till en viss del från hur jag trodde det skulle se ut. Arbete har en lika stor betydelse för de unga som jag trodde, men i frågan kring arbetsidentitet skilde den sig mycket. Jag trodde att arbete skulle ses som en del av identiteten, även fastän ungdomarna inte

ännu i detta skede var helt säkra på deras framtida yrke. Längs med intervjuernas förlopp började jag dock förstå ungdomarnas argument och vad de beror på, varför de inte tror att arbete kommer bli en stor del av deras liv. Jag tycker att forskningsprocessen därför har varit väldigt intressant eftersom den även fick mig att reflektera över min egen ställning till arbete och arbetsidentitet, vilket har visat sig vara en mycket mer komplex fråga än vad jag från tidigare trodde den var.

Referenser

- Aapola, Sinikka & Ketokivi, Kaisa (2005) Johdanto: aikuistumisen ehdot 2000-luvun yhteiskunnassa. Ingår i Aapola, Sinikka & Ketokivi, Kaisa (red.) Polkuja ja poikkeamia – aikuisuutta etsimässä. Helsinki: Nuorisotutkimusseura r.y., 7-32.
- Allvin, Michael & Aronsson, Gunnar & Hagström, Tom & Johansson, Gunn & Lundberg, Ulf (2006) Gränslöst arbete – socialpsykologiska perspektiv på det nya arbetslivet. Malmö: Liber Ab.
- Arbets- och näringsministeriet (2014a) Info. Ungdomsgarantin. Tillgängligt på: http://www.ungdomsgaranti.fi/sv/ungdoms_garanti/info. Hämtat 8.9.2014.
- Arbets- och näringsministeriet (2014b) Något annat? Ungdomsverkstäder. Tillgängligt på: http://www.ungdomsgaranti.fi/sv/ungdoms_garanti/nagot_annat/verkstaden_ger_en_nagot_att_gora. Hämtat 8.9.2014.
- Arbets- och näringsministeriet (2014c) Arbetsförmedlingens årsstatistik 2013. Tillgängligt på: http://www.tem.fi/files/39060/2_Tilastotiedote_2014.pdf. Hämtat 1.9.2014.
- Arbets- och näringsministeriet (2014d) Nuorisotakuun ensimmäinen vuosi ja jatkokehittäminen. Tillgängligt på: http://www.nuorisotakuu.fi/files/39431/Nuorisotakuun_ensimmainen_vuosi_ja_jatkokehittaminen_09042014.pdf. Hämtat 16.9.2014
- Backman, Ann & Nyman, Hanna (2014) Utvidgad handledning – vägen till sysselsättning för unga vuxna. Fskc arbetspapper 1/2014. Tillgängligt på: http://www.fskompetenscentret.fi/Site/Data/2067/Files/AP_01_2014_Bikva%20FSKC%20Arbetspapper%20Finale2fd.pdf. Hämtat 9.9.2014.
- Bauman, Zygmunt (2012) Arbete, konsumtion och den nya fattigdomen. Stockholm: Scandinavian Book.
- Berglund, Tomas (2001) Attityder till arbete i Västeuropa och USA – teoretiska perspektiv och analyser av data från sex länder. Göteborg: Göteborgs Universitet.
- Blau, Gary (1989) Testing the generalizability of a career commitment measure and its impact on employee turnover. *Journal of Vocational Behaviour*, 35 (1), 88-103.

- Blomberg, Helena & Hannikainen, Matti & Kettunen, Pauli (2002) LAMA-kirja. Näkökulmia 1990-luvun talouskriisi ja sen historiallisiin konteksteihin. Turku: Kirja-Aurora.
- Blomgren, Henrik (2008) Så jobbar Sverige. Lund: Studentlitteratur.
- Boréus, Kristina & Bergström, Göran (2012) Innehållsanalys. Ingår i Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.) Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys. Lund: Studentlitteratur, 49-90.
- Braude, Lee (1975) Work and Workers. New York: Praeger.
- Börnfelt, Per-Ola (2009) Arbetsorganisation. Ingår i Berglund, Tomas & Schedin, Stefan (red.) Arbetslivet. Lund: Studentlitteratur, 99-134.
- Caspi, Avshalom & Wright, Bradley R. Entern & Moffitt, Terrie E. & Silva, Phil A. (1998) Early Failure in the Labor Market: Childhood and Adolescent Predictors of Unemployment in the Transition to Adulthood. *American Sociological Review* 63 (3), 424-451.
- Castells, Manuel (2002) Identitetens makt. Göteborg: Daidalos Ab.
- Cronberg, Tarja (2010) Uuden työn politiikka. Helsinki: Siltala.
- Daniels, Arlene Kaplan (1987) Invisible work, *Social Problems* 34 (5), 403-415.
- De Cooman, Rein & De Gieter, Sara & Pepermans, Roland & Du Bois, Cindy & Caers, Ralf & Jegers, Marc (2007) Graduate Teacher Motivation for Choosing a Job in Education. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*. 7 (2), 123-136.
- Dixon, Jeffrey C. & Fullerton, Andrew S. & Robertson, Dwanna L. (2012) Cross-National Differences in Workers' Perceived Job, Labour Market, and Employment Insecurity in Europe: Empirical Tests and Theoretical Extensions. *European Sociological Review*, 29 (5), 1053-1067.
- Duffy, Ryan & Sedlacek, William E. (2007) What Is Most Important to Students' Long-Term Career Choices Analyzing 10-Year Trends and Group Differences. *Journal of Career Development*. 34 (2), 149-163.
- Eriksson, Birgitta & Larsson, Patrik (2009) Våra arbetsmiljöer. Ingår i Berglund, Tomas & Schedin, Stefan (red.) Arbetslivet. Lund: Studentlitteratur, 135-166.
- Eskola, Jari (2010) Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Ingår i Aaltola, Juhani & Valli, Raine (red.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II.

Näkökulmia aloittelevalla tutkijalla tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 179-203.

Eurostat (2014a) Youth unemployment rate - % of active population in the same age group.

Tillgängligt på:

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tips1m80&plugin=0>. Hämtat 9.9.2014.

Eurostat (2014b) Young people not in employment, education or training (% of total population). Tillgängligt på:

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tips1m90&plugin=0>. Hämtat 9.9.2014.

Eurostat (2014c) Unemployment statistics. Youth unemployment 2013. Tillgängligt på:

[http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/File:Youth_unemployment,_2013Q4_\(%25\).png](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/File:Youth_unemployment,_2013Q4_(%25).png). Hämtat 18.9.2014.

Forsnäs, Johan (1998) Kulttuuriteoria. Myöhäismodernin ulottovuuksi. Tampere: Vastapaino.

Furåker, Bengt & Blomsterberg, Marianne (2009) Arbetsmarknadspolitik. Ingår i: Berglund, Tomas & Schedin, Stefan (red.) Arbetslivet. Lund: Studentlitteratur, 287-316.

Giddens, Anthony (1994) Sociologi 1. Lund: Studentlitteratur.

Giddens, Anthony (2003) Sociologi. Lund: Studentlitteratur.

Giddens, Anthony & Sutton, Philip W. (2014) Sociologi. Lund: Studentlitteratur.

Goldthorpe, John H (1968) The Affluent Worker. Industrial Attitudes and Behavior. Cambridge: Cambridge Studies in Sociology.

Goffman Erving (2006) Jaget och maskerna. En studie i vardagslivets dramatik. Smedjebacken: Nordstedts Akademiska Förlag.

Grenholm, Carl-Henric (1994) Arbetets mening: en analys av sex teorier om arbetets syfte och värde. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.

Haavisto, Ilkka (2010) Työelämän kulttuurivallankumous. EVAn arvo- ja asennetutkimus 2010. Helsinki: Yliopistopaino.

Halava, Ilkka & Pantzar, Mika (2010) Kuluttajakansalaiset tulevat! Miksi työn johtaminen muuttuu? Helsinki: Yliopistopaino.

- Hall, Stuart (1996) Introduction: Who needs identity? Ingår i: Hall, Stuart & du Gay, Paul (red.) Questions of Cultural Identity. New Delhi: SAGE Publications, 1-17.
- Hansson, Sven Ove (1992a) Introduktion till Richard Edwards. Ingår i: Hansson, Sven Ove (red.) Idéer om arbete. Stockholm: Tidens Förlag, 7-22.
- Hansson, Sven Ove (1992b) Introduktion till Marie Jahoda. Ingår i: Hansson, Sven Ove (red.) Idéer om arbete. Stockholm: Tidens Förlag, 121-126.
- Helve, Helena (2012) Valmistu töihin – Mihin? Nuoret matkalla koulutuksesta työelämään. Helsinki: Kopijyvä Oy.
- Henriksson, Benny & Månsson, Sven-Axel (1996) Deltagande observation. Ingår i: Svensson, Per-Gunnar & Starrin, Bengt (red.) Kvalitativa studier i teori och praktik. Lund: Studentlitteratur, 11-51.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2008) Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2007) Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hoikkala, Tommi (1991) Is There Youth as an Empirical and Social Category? Ingår i: Ehrnrooth, Jari & Siurala, Lasse (red.) Construction of Youth, Finnish Youth Research Society. Helsinki: VAPK-Publishing, 38-50.
- Hufvudstadsbladet (30.3.2014) Ungdomsgaranti bara för de duktiga. Tillgängligt på: <http://hbl.fi/nyheter/2014-03-30/587651/ungdomsgaranti-bara-de-duktiga>. Hämtat 1.10.2014.
- Håkansson, Kristina & Isidorsson, Tommy (2009) Tillfällig arbetskraft och arbetsvillkor. Ingår i: Berglund, Tomas & Schedin, Stefan (red.) Arbetslivet. Lund: Studentlitteratur, 317-346.
- Häggman, Erik (2011) Raportti työpajatoiminnasta ja etsivästä nuorisotyöstä. Tillgängligt på: http://tpy-fi-bin.directo.fi/@Bin/1da0d770de6dbc59d050cf91c0191358/1410184760/application/pdf/208826/raportti_tyopajatoiminnasta_ja_etsivasta_nuorisotyosta2011.pdf. Hämtat 9.9.2014.
- Hämäläinen, Kati & Hämäläinen, Ulla (2012) Matkalla maailmalle. Nuorten työttömyyden esiintyvyys ja kesto. Työpoliittinen Aikakauskirja 2, 6-18.

- Hämäläinen, Ulla & Tuomala, Juha (2013) Faktaa Nuorisotyöttömyydestä. Vatt Policy Brief 2-2013. Tillgängligt på: http://www.vatt.fi/file/policybrief/vatt_policybrief_22013.pdf. Hämtat 23.9.2014.
- ILO (2011) Global Employment Trends for Youth: 2011 Update. Geneva: International Labour Organization 2011.
- ILO (2013) Global Employment Trends for Youth 2013. A Generation at Risk. Geneva: International Labour Organization 2013.
- Jahoda, Marie (1992a) Sociala och psykologiska effekter av arbetslöshet på 1930-talet. Ingår i: Idéer om arbete. Stockholm: Tidens Förlag, 127-144.
- Jahoda, Marie (1992b) Arbete och arbetslöshet på 1980-talet. Ingår i: Idéer om arbete. Stockholm: Tidens Förlag, 145-172.
- Jenkins, Richard (2008) Social identity. Oxon: Routledge.
- Julkunen, Raija (2009) Suomalainen palkkatyön yhteiskunta. Modernisaatioharppauksesta jälkiteolliseen yhteiskuntaan. Ingår i: Päränen, Anne & Okkonen Kaisa-Mari (red.) Työelämän suurten muutosten vuosikymmenet. Helsinki: Tilastokeskus, 15-40.
- Karlsson, Jan Ch (2013) Begreppet arbete. Lund: Arkiv avhandlingsserie.
- Katz, Daniel (1960) The Functional Approach to the Study of Attitudes. Public Opinion Quarterly 24 (2), 163-204.
- Keskitalo, Elsa & Mannila, Simo (2002) Aktivointipolitiikka – vastaus pitkäaikaistyöttömyyden ja syrjäytymisen ongelmaan? Ingår i Heikkilä, Matti & Kautto, Mikko (red.) Suomalaisten hyvinvointi. Helsinki: Stakes, 192-212.
- Kreiner, Glen E. & Ashforth, Blake E. (2004). Evidence toward an expanded model of organizational identification. Journal of Organizational Behavior 25 (1), 1-27.
- Laaksonen, Helena (2001) Nuorten siirtyminen työmarkkinoille 1990-luvun Suomessa. Ingår i Kuure, Tapio (red.) Aikuistumisen pullonkaulat. Pieksämäki: Raamattutalo Oy, 86-96.
- Lähteenmaa, Jaana (2010) Nuoret työttömät ja taistelu toimijuudesta. Työpoliittinen aikakauskirja 4, 51-63.
- Malmberg-Heimonen, Ira (2003) Urbaanin nuoren työttömyys. Ingår i Malmberg-Heimonen, Ira & Siurala, Lasse & Wrede-Jäntti, Matilda (2003) Tulkintoja nuorisotyöttömyydestä. Helsingfors: Helsingfors stads faktacentral, 25-84.

Moisio Elina (2004) Työn ja elämän uusi henki. Työpoliittinen aikakauskirja 4, 64-69.

Morin, Estelle M. (2004) The meaning of work in modern times. Tillgängligt på:
http://web.hec.ca/criteos/fichiers/upload/MOW_in_MTimes_EMM200804.pdf. Hämtat 29.9.2013.

Myllyniemi, Sami (2012) Monipolvinen hyvinvointi. Nuorisobarometri 2012. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 127, verkkojulkaisuja 53. Helsinki: Hakapaino.

Myllyniemi, Sami (2013) Vaikuttava osa. Nuorisobarometri 2013. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisosiain neuvottelukunta. Nuorisotutkimusverkosto. Helsinki: Hakapaino.

Myrskylä, Pekka (2010) Taantuma ja työttömyys. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2010. Tillgängligt på: http://www.tem.fi/files/27778/TEM_57_2010_netti.pdf. Hämtat 12.9.2014.

Myrskylä, Pekka (2012) Hukassa – keitä ovat syrjäytyneet nuoret? EVA-analyysi no. 19. Tillgängligt på: <http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2012/02/Syrjaytyminen.pdf>. Hämtat 15.9.2014.

Nyman, Hanna (2013) Ungdomsvården i Borgå – Hur upplevs vården på ungdomshemmet Tukkari?

Nyysölä, Kari (1994) Nuoret ja työmarkkinoiden joustavuus. Turku: Painosalama Oy.

Offe, Claus (1985) Disorganized Capitalism. Contemporary Transformations of Work and Politics. Cambridge: Polity Press.

Pelkonen, Mirjami (2012) ”Se ois yks haave että pääsis töihin” – haastattelututkimus oululaisten työttömien ja työpaja toimintaan osallistuvien nuorten arjesta. Oulu: Oulun yliopisto.

Pohjola, Anneli (2001) Nuorten myyttinen ongelmallisuus. Ingår i: Suutari, Minna (red.) Vallattomat marginaalit. Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 187-205.

Rantakeisu, Ulla (2002) Arbetslöshetens olika ansikten – Fyra studier om arbetslöshetens sociala och hälsomässiga yttringar. Göteborg: Göteborgs universitet.

Resurscentret Föregångarnas verksamhetsberättelse (2013) Tillgängligt på:
<http://www.foregangarna.fi/upload/annat/Verksamhetsberattelse2013Slutgiltig.pdf>. Hämtat 5.9.2014.

Revisionsverket (2014) Hantering av ungdomsarbetslöshet. Tillgängligt på:
https://www.vtv.fi/files/4119/8_2014_Hantering_av_ungdomsarbetsloshet.pdf. Hämtat
18.9.2014.

Sennett, Richard (2006) När karaktären krackelerar. Människan i den nya ekonomin.
Stockholm: Atlas.

Sinisalo, Pentti (2004) Changing work values and expressed educational plans of adolescents: A
cross-sectional follow-up of three cohorts in Finland. *European Journal of Psychology of
Education* 19 (3), 227-236.

Sipilä, Noora & Kestilä, Laura & Martikainen Pekka (2011) Koulutuksen yhteys nuorten
työttömyyteen. Mihin peruskoulututkinto riittää 2000-luvun alussa? *Yhteiskuntapolitiikka* 76
(2), 121-134.

Siurala, Lasse (2003) Nuorisotyöttömyys käsitteenä – eurooppalainen vertailua. Ingår i
Malmberg-Heimonen, Ira & Siurala, Lasse & Wrede-Jänntti, Matilda (2003) Tulkintoja
nuorisotyöttömyydestä. Helsingfors: Helsingfors stads faktacentral, 11-24.

Soidre, Tiiu (2009) Ålder, generation och arbete. Ingår i: Berglund, Tomas & Schedin, Stefan
(red.) *Arbetslivet*. Lund: Studentlitteratur, 447-474.

Statistikcentralen (2011a) Palkansaajien alle vuoden kestäneet erityyppiset työsuhteet
palkansaajan iän ja sukupuolen mukaan vuonna 2011. Helsingfors: Statistikcentralen.
Tillgängligt på: http://www.stat.fi/til/tyti/2011/15/tyti_2011_15_2012-11-06_tau_044_fi.html.
Hämtat 9.9.2014.

Statistikcentralen (2011b) Työllisyys ja työttömyys vuonna 2011. Helsingfors:
Statistikcentralen. Tillgängligt på: http://www.stat.fi/til/tyti/2011/15/tyti_2011_15_2012-11-06_kat_002_fi.html. Hämtat 12.9.2014.

Statistikcentralen (2011c) Miten osa-aikatyö valtasi palvelualat?. Helsingfors:
Statistikcentralen. Tillgängligt på: http://www.stat.fi/tup/tietotrendit/tt_04_06_osa-aikatyo.html. Hämtat 12.9.2014.

Statistikcentralen (2011d) Osa-aikatyölliset sukupuolen ja iän mukaan vuosina 2010 – 2012.
Helsingfors: Statistikcentralen. Tillgängligt på:
http://www.stat.fi/til/tyti/2011/15/tyti_2011_15_2012-11-06_tau_017_fi.html. Hämtat
12.9.2014.

Statsrådet (2011) Regeringsprogrammet för statsminister Jyrki Katainens regering. Tillgängligt på: <http://valtioneuvosto.fi/tietoarkisto/aiemmat-hallitukset/katainen/hallitusohjelma/pdf/sv.pdf>. Hämtat 18.9.2014.

Sysselsättningslagen (275/1987)

Tuohinen, Riitta (1990) Työlle viileä sukupolvi? Nuorten työlle antamista merkitystä, niiden tutkimisesta ja tulkinnasta. Helsinki: Työministeriö.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tuppurainen, Simo (2010) Nuorten asenteita työtä, työn sisältöä ja koulutusta kohtaan. Työpoliittinen Aikakausikirja 4, 14-22.

Undervisning- och kulturministeriet (2014) Ungdomsgaranti. Tillgängligt på: <http://www.minedu.fi/OPM/Nuoriso/nuorisopolitiikka/Nuorisotakuu/index.html?lang=sv>. Hämtat 8.9.2014.

Undervisningsministeriet (2004) Nuorten työpajatoiminnan vakinaistaminen. Nuorten työpajaryhmän esitys. Helsinki: Yliopistopaino.

Ungdomslagen (27.1.2006/72)

Ungdomsstyrelsen (2003) De kallar oss unga – ungdomsstyrelsens attityd- och värderingsstudie 2003. Ungdomsstyrelsens skrifter 2003:1. Stockholm: Kristianstads boktryckeri AB.

Valtakunnallinen työpajayhdistys (2014) Työpajatoimintaa Suomessa. Historiaa. Tillgängligt på: <http://www.tpy.fi/tyopajatoiminta-suomessa/historiaa/>. Hämtat 8.9.2014.

Widerberg, Karin (2002) Kvalitativ forskning i praktiken. Lund: Studentlitteratur.

Wrede-Jäntti, Matilda (2010) Pengarna eller livet – en kvalitativ och longitudinell studie om långtidsarbetslösa unga i ett aktörsperspektiv. Helsingfors: Yliopistopaino.

Bilaga 1. Intervjuguide

Bakgrundsfrågor

- Namn
- Ålder
- Familj
- Utbildning(snivå)
- Etnisk tillhörighet
- Boendeort
- Arbetserfarenhet
- Tid som arbetslös
- Situation just nu
- Är någon i din omgivning arbetslös?
- Hur kom du till Föregångarna?
- Varför är du på Föregångarna? Söker studier, arbete?

Vad innebär arbete

- Vad tycker du räknas som arbete?
(Anser du att sådana uppgifter som inte ger lön (t.ex. frivilligt arbete, hjälpa en släkting) är "riktigt arbete"?)
- Vad tycker du om praktik eller annan arbetsliknande aktivitet? (Som kan ge erfarenhet för arbetslivet)

Hurudana jobb önskar dom sig

- I en drömvärld, hur skulle ditt liv se ut?
(Ifall inte nämnt arbete som en del av drömvärlden) Hur skulle den se ut ifall arbete måste vara en del av den?
- Vad vill du bli då du blir stor?
- Vilket arbete och vilken position ser du dig i om 5 år?
- Hur ska du nå detta? (Hur ska du gå vidare för att nå ditt mål?)
- Kan du tänka dig arbeta var som helst?
Finns det "skitjobb" som du inte skulle kunna tänka dig att ta emot?
Skulle du hellre arbeta en sommar på ett tillfälligt "skitjobb" än vara arbetslös? Varför?

Attityder till arbete

(Definiera arbete – lönearbete)

- Vad betyder arbete för dig?
(Är det något viktigt, mindre viktigt, onödigt, nödvändigt?)
Varför tänker du så?

- Vad har arbete för syfte/mening för dig?
- Kan du ge ett exempel på en egenskap som ett bra arbete ska ha enligt dig?
- Vad var din inställning till arbete innan du kom till Föregångarna?
Har din inställning till arbete förändras sedan du kom till Föregångarna?
Hur har den ändrats?
Kan du säga varför/vad som har lett till att den har ändrats?
- Varför vill du arbeta?
Vilket värde/betydelse har arbete i jämförelse med andra aktiviteter?
Vad är positivt och negativt med arbete i jämförelse med andra aktiviteter?

Arbetsidentitet

(Förklaring av begreppet)

- Vad innebär arbetsidentitet för dig?
- Anser du att din identitet till en del bestäms från din sysselsättning, t.ex. att du är arbetslös eller att du arbetar som frisör?
- Om du presenterar dig för en ny människa, hur beskriver du dig då?
Tycker du att det är jobbigt att presentera dig själv som arbetslös?

Om att vara arbetslös

- Vad tänker du om att vara arbetslös? (Fördelar/nackdelar?)
I vissa forskningar kommer det fram att vissa känner skam för att vara arbetslös, vad tänker du om detta påstående?
- Spelar det någon roll för dig hur länge du är arbetslös?
Tror du att det alltid kommer vara så? (Att du är okej/inte okej med att vara arbetslös)
- Om någon talar om gruppen arbetslös t.ex. i media tycker du att de talar om dig då?
- Känner du dig delaktig i samhället?
Kan du ge exempel?
- Om informanten arbetat tidigare: Kände du samhörighet då du arbetade t.ex. med dina tidigare arbetskamrater?
- Vilken reaktion tycker du att du möter då du säger du är arbetslös?
- Talar du med din familj eller kompisar om arbetslöshet?

Om intervjun

- Finns det något du vill tillägga till intervjun?
- Vad tyckte du om intervjun?
Fanns det något jag glömde fråga som du anser borde vara med?
- Kan jag kontakta dig ifall jag kommer på flera frågor?

Bilaga 2. Samtycke gällande deltagande i intervjuundersökning

Denna undersökning är en del av forskarens pro gradu-avhandling i magisterutbildningen i socialt arbete på Helsingfors Universitet. Pro gradu-avhandlingens rubrik är "Ungdomars attityder till arbete – en kvalitativ undersökning om arbetets mening" och handledare är Tapio Salonen, professor i socialt arbete.

Syftet med denna studie är att undersöka attityder till arbete och upplevelse av arbetsidentitet, bland ungdomar som deltar i verkstadsverksamhet. Detta kommer att undersökas genom halvstrukturerade intervjuer med ungdomar på Resurscentret Föregångarna. Målet med denna undersökning är att få en bättre kunskap om ungdomarnas förhållande till arbete och frågor kring detta.

Svaren i intervjun behandlas konfidentiellt och endast av forskaren. Alla informanter är anonyma och svaren och möjliga citat som används i avhandlingen kommer inte kunna kopplas till någon specifik person. Intervjuerna kommer att bandas och transkriberas, men materialet kommer att förstöras då forskningen är klar och fram till dess förvaras på ett säkert sätt.

Som undertecknad godkänner Du att Du har fått tillräckligt med information om undersökningen och att ditt svar får användas i denna forskning. Du kan avbryta ditt deltagande när som helst under forskningens gång. Informationen som erhålls kommer att användas i forskarens pro gradu-avhandling som beräknas bli klar sommaren 2014.

Jag samtycker till att delta i denna intervjuundersökning och till att mina svar får användas för ovan nämnda syfte.

Datum och ort

Underskrift

Datum och ort

Hanna Nyman, forskare